

Tampereen yliopisto

Johtamiskorkeakoulu

Annu Jalkanen

**YMPÄRISTÖNSUOJELUA, MARKKINAPOHJAISTA
ENERGIAPOLITIIKKA VAI MOLEMPIA?**

**Analyysi ympäristönsuojelunormin ja markkinanormin
vaikutuksista Tanskan energiapolitiikkaan**

Pro gradu -tutkielma

Kansainvälinen politiikka

Huhtikuu 2013

Tampereen yliopisto

Johtamiskorkeakoulu

Politiikan tutkimuksen tutkinto-ohjelma

JALKANEN, ANNU: Ympäristönsuojelua, markkinapohjaista energiapolitiikkaa vai molempia? Analyysi ympäristönsuojelunormin ja markkinanormin vaikutuksista Tanskan energiapolitiikkaan

Pro gradu -tutkielma, 92 s., 13 liites.

Politiikan tutkimuksen tutkinto-ohjelma/ Kansainvälisen politiikan opintosuunta

Huhtikuu 2013

Tämän pro gradu -tutkielman tarkoituksena on tarkastella, onko ympäristönsuojelunormin ja markkinanormin luomia käyttäytymisvaatimuksia mahdollista yhdistää energiapolitiikassa. Tutkimuskohteeksi on valittu Tanska soveltamalla Ecksteinin ”crucial case study” -ajattelutapaa. Tutkimuksen tavoitteena on havainnoida, millaiseksi Tanskan identiteetti määrittyy suhteessa ympäristönsuojelunormiin ja markkinanormiin, miten normit vaikuttavat Tanskan energiapolitiikan intresseihin, ja toimivatko ne yhteen vai mahdollisesti toisiaan vastaan.

Tutkimus toteutetaan kansainvälisen politiikan konstruktivistisesta näkökulmasta käsin, ymmärtäen normit kansainvälisessä yhteisössä valtioiden välisessä sosiaalisessa vuorovaikutuksessa syntyneiksi ohjeiksi käyttäytymiselle. Analyysi toteutetaan sekä kvantitatiivisen että kvalitatiivisen sisällönanalyysin avulla. Aineisto koostuu erilaisista ministereiden puheista, kahdesta energiastategiasta ja kommenttipaperista. Ajallisesti aineisto rajautuu ajanjaksolle 2005–2012.

Analyysin perusteella kolmeksi Tanskalle keskeiseksi teemaksi osoittautuvat ilmastonmuutos, talouskasvu ja energiaturvallisuus. Tanskan identiteetiksi on muodostunut toimia normiyrittäjänä ympäristönsuojelunormin ilmastonmuutosta koskevan osan puolesta. Se näkee talouskasvun ja ympäristönsuojelun yhteensopiviksi, ja haluaisi markkinoiden toimivan paremmin energiasektorilla. Käytännön energiapolitiikassaan Tanska kuitenkin toteuttaa sellaisia keinoja, joiden perusteella tulkitseen sen ymmärtävän markkinanormin sisällön keynesiläisestä näkökulmasta neoliberalismin sijaan. Tanskalle on silti tärkeää osoittaa, että se kuuluu kansainväliseen yhteisöön ja noudattaa sen sääntöjä. Viime kädessä Tanskan tavoitteena näyttäisikin olevan neoliberaali energiapolitiikka, kunhan uusiutuvalla energialle on ensin muodostunut toimivat markkinat. Erityisesti EU on Tanskalle tärkeä jo sen vuoksi, että sillä on kansainvälistä yhteisöä paremmat mahdollisuudet vahvistaa normeja.

Tutkimus osoittaa, että Tanska ei ole onnistunut yhdistämään tarkastelun kohteena olevien normien luomia käyttäytymisvaatimuksia. Tämä merkitsee, että ympäristönsuojelun ja etenkin ilmastonmuutoksen hillitsemisen edistämiseksi valtioiden identiteeteissä pitäisi tapahtua muutos niin, että ne näkisivät ympäristönsuojelunormin normien välisessä hierarkiassa vahvemiksi kuin markkinanormin. Toisaalta valtiot voisivat alkaa ymmärtää markkinanormin luomat käyttäytymissäännöt keynesiläisen politiikan mukaisesti. Samanaikainen muutos useiden valtioiden kohdalla voisi tarkoittaa myös, että valtiot tukisivat siirtymää uusiutuvan energian käyttöön keynesiläisessä hengessä hetkellisesti, mutta tämä laajamittainen muutos mahdollistaisi myös neoliberaalin markkinanormin yhdistämisen ympäristönsuojelunormin käyttäytymismalleihin tulevaisuudessa.

Sisällysluettelo

1. Johdanto	1
2. Konstruktivismi tutkimuksen teoreettisena viitekehyksenä	5
2.1. Identiteettien ja intressien muokkautuminen vuorovaikutuksessa	6
2.2. Kansainvälinen yhteisö normien kehittämisareenana	7
2.3. Konstruktivistien ajatuksia normeista	10
2.3.1. Normien kehittyminen.....	10
2.3.2. Normit käyttäytymiseen vaikuttavina tekijöinä.....	14
2.3.3. Normien väliset ristiriidat.....	17
2.4. Analyysin lähtökohdat.....	20
2.5. Aikaisempi tutkimus.....	22
3. Ympäristönsuojelunormi ja markkinanormi tarkastelun kohteina – tutkimuksen konteksti	25
3.1. Ympäristönsuojelunormi	25
3.1.1. Ympäristönsuojelun nouseminen poliittiselle agendalle	25
3.1.2. Ilmastonmuutos	28
3.1.3. EU ympäristönsuojelunormin edistäjänä?	30
3.2. Markkinanormi	32
3.2.1. Globaalin markkinanormin kehittyminen.....	32
3.2.2. Markkinanormi energiasektorilla	35
3.2.3. EU ja markkinanormi	37
4. Metodin ja aineiston esittely.....	39
4.1. Sisällönanalyysi tutkimusmetodina	39
4.1.1. Kvantitatiivinen ja kvalitatiivinen sisällönanalyysi.....	39
4.1.2. Teorialähtöinen analyysi tutkimuksen pohjana	40
4.1.3. Laadullisen sisällönanalyysin käytännön työvaiheet.....	41
4.1.4. Sisällönanalyysin toteuttaminen tutkielmassa	44

4.2. Aineiston esittely	47
5. Analyysi	52
5.1. Tanskan nykyinen energiarakenne	52
5.2. Tanskan suhtautuminen ympäristönsuojelunormiin.....	55
5.2.1. Ilmastonmuutos politiikan läpileikkaavana teemana.....	56
5.2.2. Sisäistetty ympäristönsuojelunormi – Identiteetti normiyrittäjänä ilmastonsuojelun edistämiseksi	60
5.2.3. Energiapolitiikan intressit.....	63
5.3. Tanska ja markkinanormi	65
5.3.1. Vihreä talouskasvu ja kestävän kehityksen mahdollisuus	66
5.3.2. Huolena energiaturvallisuus eli markkinoiden toimimattomuus energiasektorilla	69
5.3.3. Käytännön energiapolitiikan keinot – Keynesiläistä energiapolitiikkaa	74
5.4. Euroopan unioni tärkeimpänä kansainvälisenä yhteisönä.....	79
6. Johtopäätökset	87
Liitteet	93
Lähdeluettelo.....	95

1. Johdanto

Maailman väkiluvun kasvaessa ympäristöongelmat ovat pahentuneet yhä laajemmilla alueilla, ja niiden lieveilmiöt vaikuttavat yhä useamman ihmisen elämään. Ympäristöongelmista etenkin ilmastonmuutos on tällä hetkellä yksi suurimmista maapalloa uhkaavista ongelmista. Ympäristön saastumiseen vaikuttaa muun muassa yhteiskunnan infrastruktuuri erilaisten energiaratkaisujen kautta. Energiapolitiikalla ja ympäristönsuojelulla onkin keskinäisiä yhteyksiä; Jos nykyinen energiatrendi jatkuu, tulevat esimerkiksi hiilidioksidipäästöt kasvamaan. Valtioilla on kuitenkin mahdollisuus muuttaa energiakäyttöään ympäristöystävällisemmäksi.

Oma mielenkiintoni tutkimuksen aiheeseen tulee siitä, että koen ympäristönsuojelun, etenkin ilmaston lämpenemisen ehkäisemisen, olevan tällä hetkellä liian tehotonta. Olen jo pitkään pohtinut, miksi ympäristönsuojelun korostuminen poliittisella agendalla ja energiapolitiikan ratkaisuisissa näyttäisi olevan kovin hankalaa. Ajatuksenjuoksussani olen päätenyt siihen, että ilmiötä selittävät erilaiset valtioiden käyttäytymiseen vaikuttavat normit, jotka ovat olemassa samanaikaisesti. Vaikka valtiot näkisivätkin ympäristönsuojelun tärkeäksi, vaikuttavat niiden toimintaan monet muutkin normit. Yksi mielestäni vahva normi tällä hetkellä on markkinanormi, joka korostaa vapaata taloutta ja ohjaa valtioita suosimaan vapaita markkinoita korostavia ratkaisuja, ja jossa talouskasvun mahdollisuutta ei kiistetä. Ympäristönsuojelunormin ja markkinanormin välillä on selkeää ristiriitaa: Ympäristönsuojelu voi vaatia esimerkiksi tukiaisia uusiutuvan energian kehittämiseksi tai ympäristölle haitallisen energiankäytön kireämpää verotusta. Tällaiset toimet ovat markkinanormin periaatteiden vastaisia. Toisaalta taas sekä YK:n ilmastopöytäkirjassa että Kioto-protokollassa todetaan, että ilmastoja suojelevien toimenpiteiden täytyy olla tasapainossa kansainvälisen kaupan sääntöjen kanssa. Ne eivät saa johtaa esimerkiksi kaupan rajoittamiseen tai mielivaltaiseen syrjintään markkinoilla.¹ Normit saattavatkin toimia toisiaan vastaan, mutta vahvistuakseen niiden täytyy usein sopeutua olemassa olevaan normatiiviseen rakenteeseen.²

Halusin pro gradu -tutkielmassani pohtia näitä normien mahdollisia ristiriitoja tai yhteen sopeutumisen mahdollisuuksia tarkemmin juuri energiapolitiikan osalta: Onko

¹ Grimeaud 2003, 69–81. UNFCCC:stä ja Kioto-protokollasta, ks. lisää kappale 3.1.

² Ks. esim. Florini 1996, 376.

ympäristönsuojelunormin ja markkinanormin luomia käyttäytymisvaatimuksia mahdollista yhdistää energiapolitiikassa? Hypoteesini on, että normit ovat keskenään perustavanlaatuisessa ristiriidassa, jolloin valtiot eivät pysty seuraamaan täydellisesti molempiin normeihin liitettyjä käyttäytymissääntöjä. Oletan markkinanormin olevan maailmassa keskimääräisesti vahvempi kuin ympäristönsuojelunormi.

Eckstein määrittelee termin “crucial case study” niin, että tietyt tapaukset soveltuvat hyvin teorian testaamiseen, jos ne ovat jollain lailla kriittisiä tai tärkeitä teorialle.³ Sovellan hänen ajatuksiaan tutkimuskohteeni valinnassa; Valitsin tutkimuskohteekseni Tanskan, koska se on mielestäni tällainen ratkaiseva tapaus hypoteesini testaamiseen. Se on länsimaa ja EU:n jäsenmaa, joten kansainvälisen yhteisön normit vaikuttavat oletettavasti merkittävästi sen käyttäytymiseen. Lisäksi se on taloudellisesti hyvässä asemassa, osallistuu EU:n sisämarkkinoihin ja kansainväliseen kauppaan, ja on profiloitunut ympäristöpolitiikassa aktiiviseksi toimijaksi. Jos Tanska ei onnistu yhdistämään tutkimuksen kohteena olevien kahden normin käyttäytymisvaatimuksia energiapolitiikassaan, se tuskin onnistuu muiltakaan valtioilta. Tämän tutkielman tutkimuskysymykset ovatkin seuraavanlaiset: *Millaiseksi Tanskan identiteetti määrittyy suhteessa ympäristönsuojelunormiin ja markkinanormiin? Miten nämä normit vaikuttavat Tanskan energiapolitiikan intresseihin, ja toimivatko ne yhteen vai mahdollisesti toisiaan vastaan?*

Tanskan energiapolitiikkaa tutkimalla voin mahdollisesti löytää hyviä käytäntöjä siitä, miten edellä mainitut kaksi normia on mahdollista yhdistää. Jos Tanska on onnistunut tässä, osoittaisi se, että valtioiden on mahdollista suojella ympäristöä luopumatta markkinanormin seuraamisesta. Tällainen tutkimustulos tukisi ympäristönsuojelun toimenpiteitä. Tanskan tapauksessa normien vahvuus voi myös olla päinvastainen kuin hypoteesissani oletan, eli Tanskan intressit voivat määräytyä enemmän ympäristönsuojelunormin kuin markkinanormin perusteella. Voi myös olla, että se ei ole onnistunut yhdistämään normien käyttäytymisvaatimuksia. Jos Tanskaa pidetään ympäristönsuojelun esimerkkivaltiona, tämä osoittaisi, että valtioiden todella halutessa suojella ympäristöä on niiden identiteettien muututtava käsittämään normien tärkeysjärjestys erilaiseksi

³ Eckstein 1975, 116–117.

kuin hypoteesissani oletan. Tarkoitukseni on myös pohtia syitä siihen, miksi toinen normi vaikuttaa vahvemmin Tanskan politiikkaan kuin toinen, jos analyysissani käy näin ilmi.

Käsitteinä identiteetti ja intressit tulevat mukaan tutkimuskysymyksiin teoreettisen näkökulman kautta; Ymmärrän normit tässä tutkimuksessa konstruktivistisesta näkökulmasta valtioiden keskinäisessä sosiaalisessa kanssakäymisessä syntyneiksi ohjeiksi käyttäytymiselle. Normien vaikutuksen syntymisessä merkittävää onkin se, että valtioiden identiteetit ja intressit muokkautuvat kansainvälisessä yhteisössä. Esittelen tutkimuksen teoreettista viitekehystä tarkemmin luvussa kaksi.

Kolmas luku puolestaan toimii johdatuksena tutkimuksen kontekstiin. Tarkastelun kohteina ovat tutkimuksessa merkittävät ympäristönsuojelunormi ja markkinanormi. Esittelen, miten normit ovat kehittyneet vuosien saatossa kansainvälisessä yhteisössä, ja miten EU suhtautuu näihin normeihin. Lisäksi käsittelen niihin sisältyviä käyttäytymismalleja, joiden toteutumisia sitten tarkastelen varsinaisessa analyysissä. Olen sijoittanut tämän luvun vasta teorialuvun jälkeen, jotta lukija tulee ensin tietoiseksi tutkimuksen keskeisistä käsitteistä ja voi näin ymmärtää paremmin, mitä ympäristönsuojelunormilla ja markkinanormilla tarkoitetaan tässä tutkimuksessa.

Tutkimus on toteutettu sekä kvantitatiivisen että kvalitatiivisen sisällönanalyysin keinoin, painottaen kuitenkin enemmän laadullista tutkimusotetta. Aineistona toimivat Tanskan nykyisen ja kahden aikaisemman pääministerin puheet, nykyisen ilmasto-, energia- ja rakennusministerin puheet ja yksi artikkeli, Tanskan vuonna 2005 ja 2011 julkaisemat energiastrategiat sekä vuoden 2010 kommenttipaperi EU:n energiapolitiikan kehittämiseen. Analyysi keskittyy Tanskan nykyiseen energiapolitiikkaan, joka ymmärretään tässä tutkimuksessa rajautuvaksi ajanjaksolle 2005–2012. Esittelen tarkemmin tutkimuksen metodologiset lähtökohdat ja aineiston luvussa neljä.

Viides luku muodostaa tutkielman analyysiosion. Luvun alussa esittelen lyhyesti, millainen Tanskan tämänhetkinen energiarakenne on. Varsinainen analyysi jakaantuu kolmeen osaan. Ensimmäisessä osiossa tarkastelen Tanskan suhtautumista ympäristönsuojelunormiin ja sen vaikutusta Tanskan energiapolitiikan intresseihin. Toinen osio käsittelee samoja teemoja markkinanormin osalta. Kolmannessa osassa pohdin Tanskan suhtautumista kansainväliseen yhteisöön ja näin normien vaikutuksen syntymistä. Tiivistän analyysin keskeiset tulokset

tutkielman viimeisessä luvussa, jossa esittelen tutkimuksen johtopäätöksiä sekä pohdin mahdollisia jatkotutkimuksen aiheita.

2. Konstruktivismi tutkimuksen teoreettisena viitekehystenä

Politiikan tutkimuksessa normatiivisten ongelmien pohtiminen on ollut keskeistä jo 2000 vuoden ajan. Shannonin mielestä mikään kansainvälisen politiikan teoria ei kiellä normien olemassaoloa. Kiistelyä käydään siitä, millainen vaikutus normeilla voi olla valtioiden käyttäytymiseen.⁴ Tieteentutkimuksessa mielenkiinto normeja kohtaan kuitenkin väheni behavioralistien nousussa merkittävään asemaan 1950-luvulta lähtien. Behavioralistit korostivat tutkimuksen tekemistä luonnontieteellisin menetelmin, asioiden mittaamisen avulla. Normatiivisia tekijöitä on vaikea mitata, joten jo metodologisista syistä normit jäivät tutkimuksessa vähemmälle huomiolle. Normit nousivat jälleen tutkimuksen agendalle 1980-luvulla, etenkin regiimateorian ja konstruktivismin ansiosta.⁵

Konstruktivistit haastoivat aikaisempien teorioiden oletuksen ennalta määräytyneistä valtioiden identiteeteistä ja intresseistä, mikä tarjosi mahdollisuuden normien vaikutuksen syvällisempään pohtimiseen.⁶ Konstruktivistit viittaavat usein Katzensteinin esittämään määritelmään, jonka mukaan normit ovat:

“yhteisiä odotuksia soveliaasta käyttäytymisestä tietyn identiteetin omaaville toimijoille”.⁷
(Käännös AJ.)

Ymmärrän tutkimuksessani normit tämän määritelmän mukaisesti. Konstruktivistiset ajatukset muodostavatkin tutkielmani teoreettisen viitekehysten. Tässä luvussa esittelen tutkimuksen teoreettiset lähtökohdat ja keskeiset käsitteet. Käsittelen ensin lyhyesti identiteettien ja intressien muodostumista valtioiden välisessä vuorovaikutuksessa ja sitä, mitä kansainvälisellä yhteisöllä tarkoitetaan. Näiden teemojen ymmärtäminen on tärkeää, koska ne toimivat pohjana konstruktivistisille näkemyksille normeista. Lopuksi esittelen tarkemmin ajatuksia normien kehittymisestä, niistä syntyvistä käyttäytymisvaatimuksista ja niiden välisistä ristiriidoista.

⁴ Finnemore&Sikkink 1998, 888.; Shannon 2000, 295.

⁵ Finnemore&Sikkink 1998, 888–890. Kansainvälisen politiikan tieteenalan kehityksestä, ks. esim. Brown 2001.

⁶ Clark 2007, 177.

⁷ “Collective expectations for the proper behavior of actors with a given identity.” Katzenstein 1996, 5.

2.1. Identiteettien ja intressien muokkautuminen vuorovaikutuksessa

Konstruktivistisessa tutkimuksessa keskeistä on ajatus identiteettien ja intressien jatkuvasta muokkautumisesta valtioiden keskinäisessä kanssakäymisessä. Identiteetit ja intressit toimivat selittävinä tekijöinä myös normien vaikutuksen syntymisessä. Käsittelen tässä kappaleessa konstruktivistista kansainvälisen politiikan tutkimusotetta.

Vaikka konstruktivismiin piirissä on myös eriäviä näkemyksiä, ovat konstruktivistit kuitenkin yhtä mieltä intressien riippuvan siitä kontekstista, jossa politiikkaa muotoillaan. Wendt toteaa, että ainut intresseihin vaikuttava materiaallinen seikka on ihmisluonto. Muuten intressit pohjautuvat ideoihin ja pohdiskeluihin.⁸ Konstruktivistit näkevät, etteivät valtioiden intressit ole etukäteen määrättyneitä. Intressit muodostuvat valtion identiteetin muodostumisen kautta, ja ne ovat siksi muuttuvia. Identiteetit puolestaan muodostuvat vuorovaikutuksessa muiden toimijoiden kanssa, valtioiden keskinäisessä kanssakäymisessä.⁹

Identiteetit voisikin määritellä yhteisesti luoduiksi ja kehittyviksi kuviksi itsestä ja toisesta. Ne ovat linkki ympäristön rakenteiden ja intressien välillä, ja valtioiden on mahdollista identiteettejä toteuttamalla, ylläpitämällä tai kehittämällä vaikuttaa intressien kehittymiseen. Myös kansainvälinen järjestelmä vaikuttaa siis intressien sisältöön. Monet valtioiden haluista ovatkin lähtöisin kansainvälisestä yhteisöstä. Valtiot ikään kuin oppivat erilaisten sosiaalisten prosessien avulla mitä ne haluavat. Toisaalta identiteetit vaihtelevat esimerkiksi eri kulttuurialueilla, eikä valtioiden intressejä voi siksi välttämättä ennustaa.¹⁰

Konstruktivistit painottavat Burchillin mielestä toimijuuden tutkimista, sitä miten toimijat ovat luoneet ideoillaan rakenteet. Kuitenkin Finnemore katsoo valtioiden olevan sosiaalistettuja tiettyihin normeihin, ja näin kansainvälinen järjestelmä itsessään voi muuttaa muuttuvien normien kautta valtioiden intressejä.¹¹ Rakenteellakin on siis vaikutusta toimijoihin. Toisaalta Finnemorekin korostaa toimijuuden merkitystä normatiivisten rakenteiden rakentamisessa, kuka oikeastaan on luonut normatiiviset rakenteet? Konstruktivistit asemoituvatkin tieteenalan toimija-/rakenneongelmaan seuraavanlaisesti; Rakenne ja toimija ovat vuorovaikutuksessa keskenään,

⁸ Burchill 2005, 187.; Wendt 1999, 115.

⁹ Clark 2007, 175–177.; March&Olsen 1998, 959.

¹⁰ Jepperson ym. 1996, 59–60.; Clark 2007, 175.; Klotz 1995, 453.; Wendt 1999, 233–234.

¹¹ Burchill 2005, 186.; Finnemore 1996a, 5–6. Tästä tarkemmin luvussa 2.3.

kumpikin muokkaa toista. Toimijan identiteetit ja halut ovat sekä politiikan lähtökohtia että sen seurauksia.¹²

Konstruktivistien näkemykset eroavat perinteisistä kansainvälisen politiikan teorioista. Klassisessa realismissa, esimerkiksi Morgenthau'n näkemyksessä, ihmisten perushalu on maksimoida oma valtansa. Neorealismissa korostetaan maailman anarkista luonnetta, joka pakottaa valtiot vallan tavoitteluun. Molemmissa teorioissa valtioiden intressit nähdään muuttumattomina, kaikilla samanlaisina. Valtiot haluavat valtaa.¹³ (Neo)liberalistitkin näkevät valtioiden olevan kiinnostuneita absoluuttisten etujensa maksimoimisesta, kyse on siis viime kädessä valtion omien etujen ja intressien pohdinnasta. Valtiot ovat valmiita yhteistyöhön, jos se hyödyttää heitä.¹⁴ Perinteisten kansainvälisen politiikan teorioiden ja konstruktivismin lähestymistavassa onkin seuraavanlainen ero: Ensin mainitut korostavat toimintaympäristön rakenteen materiaalisia osia, eli sitä miten materiaaliset kyvyt ovat jakautuneet eri toimijoiden välille. Konstruktivistit puolestaan nostavat tärkeäksi ympäristön sosiaalisen rakenteen ja kulttuurisen kontekstin, eli kansainvälistä yhteisöä määrittävät uskomukset ja ymmärrykset. Valtiot nähdään sosiaalisesti vastaanottaviksi, järjestelmässä jaetut asiat vaikuttavat valtioihin ja niiden politiikkaan.¹⁵ Oman tutkimukseni kannalta näistä jaetuista tekijöistä merkittävimpiä ovat kansainvälisessä yhteisössä levitettyt normit. Normit vaikuttavat merkittävästi valtioiden identiteettien muokkautumiseen, ja näin valtioiden intressien muodostumiseen.¹⁶ Seuraavissa kappaleissa esittelen vielä tarkemmin konstruktivistista normiteoriaa. Ennen sitä on kuitenkin syytä tarkentaa hieman tutkimukseni taustaoletuksia.

2.2. Kansainvälinen yhteisö normien kehittämisareenana

Puhuessani normeista valtioihin vaikuttavina käsitän, että maailmassa on olemassa kansainvälinen yhteisö. Tässä kappaleessa kerron lyhyesti, mitä kansainvälisen yhteisön termillä tarkoitetaan. Näen pääasiallisina toimijoina valtiot, ja katson Tanskan olevan osa valtioiden

¹² Finnemore 1996a, 24–25.; March&Olsen 1998, 955. Toimijan ja rakenteen ongelmasta, ks. esim. Wendt 1987.

¹³ Ks. esim. Morgenthau 2006, 4–5.; Burchill 2005, 40–42.; Dyer 1997, 152.

¹⁴ Burchill 2005, 122.

¹⁵ Kowert&Legro 1996, 459.; Finnemore 1993, 593.

¹⁶ Clark 2007, 177.

muodostamaa kansainvälistä sosiaalista yhteisöä. Pohjaan tutkimukseni konstruktivistiseen näkemykseen identiteettien ja intressien muokkautumisesta keskinäisessä vuorovaikutuksessa tässä yhteisössä, ja näin katson normien vaikutuksen Tanskan politiikkaan syntyvän tämän yhteisön olemassaolon vuoksi. Tiedostan kyllä, että erityisesti globalisaation seurauksena valtioiden merkityksen voidaan katsoa vähentyneen esimerkiksi suuryritysten vallan kasvaessa. Katson kuitenkin, että yritykset ja muut toimijat joutuvat yhä sopeutumaan valtioiden niille luomiin sääntöihin ja toimintakehyksiin, joten mielestäni viime kädessä valtioilla on edelleen suurin merkitys kansainvälisessä politiikassa. Se, miten paljon ja millaista säätelyä valtiot harjoittavat riippuu kuitenkin siitä, millaisen identiteetin ne ovat itselleen omaksuneet eli millaisia normeja ne seuraavat.

Erityisesti englantilainen koulukunta käsittelee pohdinnoissaan kansainvälisen yhteisön mahdollisuuksia. Clark toteaa, että jotkut konstruktivistit eivät pidä englantilaisen koulukunnan teoreetikkojen käsitteistöstä, ja jotkut englantilaisen koulukunnan edustajat puolestaan esimerkiksi konstruktivistien metodivalinnoista. Niillä on kuitenkin paljon yhteisiä tutkimuskohteita.¹⁷ Katsonkin voivani yhdistää näiden kahden tutkimussuuntauksen ajatuksia tutkimuksessani.

Valtiot ovat englantilaisen koulukunnan mukaan huomanneet, että järjestyksen ylläpitäminen kansainvälisessä politiikassa on tärkeää. Tämän kautta maailmaan on muodostunut kansainvälinen yhteisö. Kuten Bull toteaa, tällainen yhteisö on olemassa silloin, kun valtiot jakavat yhteisiä arvoja ja intressejä ja katsovat olevansa sidottuja yhteisiin sääntöihin sekä instituutioihin.¹⁸ Valtiit siis elävät yhteisössä, jota ne yhtäältä muokkaavat, mutta joka muokkaa myös niitä. Katson normien kumpuavan juuri niistä arvoista, jotka valtiot jakavat keskenään. Englantilaisen koulukunnan teoreetikot eivät ole keskittyneet tutkimuksessa varsinaisesti normien vaikutukseen identiteettejä ja intressejä luovina, mutta normien seuraaminen nähdään edellytykseksi osallistumiseen kansainvälisen yhteisön toimintaan.¹⁹

On kuitenkin huomioitava, että englantilainen koulukunta jakaantuu kahteen eri haaraan, jotka näkevät kansainvälisen yhteistyön mahdollisuudet eri tavalla. Pluralistien mielestä valtiot sopivat

¹⁷ Clark 2007, 213.

¹⁸ Burchill 2005, 152.; Bull 2002, 13.

¹⁹ Jepperson 1996, 45.

yleensä vain välttämättömistä teemoista keskenään, yhteistyö perustuu lähinnä minimalistisiin sääntöihin rinnakkain elon mahdollistamiseksi. Solidaristit puolestaan näkevät valtioiden välillä olevan solidaarisuutta, jolloin yhteiset normit ja instituutiot luovat yhteisiä intressejä.²⁰ Tutkimukseni taustaoletuksena on, että maailmassa on olemassa solidaristisen käsityksen mukainen kansainvälinen yhteisö. Esimerkiksi Nadelman on myös sitä mieltä, että globaali kansainvälisen yhteisö on olemassa. Todisteina hän pitää esimerkiksi kansainvälisen lain ja diplomatian normien laajaa hyväksymistä. Yhteisön kehittämisessä etenkin Länsi-Euroopalla ja Yhdysvalloilla on ollut merkittävä asema, sillä monet yhteisön normit ovat lähtöisin niiltä. Euroopan maat levittivät normejaan siirtomaihinsa, Yhdysvallat taas on nykypäivänä noussut niin merkittävään asemaan, että se pystyy levittämään arvojaan laajasti.²¹ Kansainvälisen yhteisön kehittämiseen vaikuttavat myös lisääntyvä globalisaatio ja transnationaalisuus, ja valtioiden kasvava keskinäisriippuvuus. Dyerin mukaan yhä useammat valtioiden arvoista syntyvät laajemmissa sosiaalisissa konteksteissa. Normatiiviset rakenteet heijastavat näitä arvoja.²²

Intressien näkökulmasta tarkasteltuna yhteisön muodostuminen on merkittävää, koska yhteisölle syntyy jaettuja intressejä. Olennaista on intressien laajeneva ja dialogiin perustuva luonne, ne määräytyvät yhteistyössä muiden kanssa. Kansallinen intressi muuttuu osittain ylikansalliseksi. Jopa suurvallat joutuvat ottamaan huomioon käyttäytymisensä vaikutuksia yhteisön muihin jäseniin.²³

Buzan kritisoi englantilaisen koulukunnan teoreetikkoja siitä, etteivät he ota huomioon kansainvälisen yhteisön tarkastelussaan globaalia tasoa alemmaa tai alueellisen tason yhteistyötä.²⁴ EU on merkittävin esimerkki tällaisesta alueellisesta solidaristisesta kehityksestä. Valitsin tutkimuskohteekseni Tanskan, koska länsimaana katson sen olevan hyvä esimerkki kansainvälisen yhteisön jäsenestä, etenkin kun länsimaat voi nähdä kansainvälisen yhteisön muodostajina. Näin yhteisön jakamien normien tulisi vaikuttaa sen politiikkaan. Toisaalta Tanska on Euroopan Unionin (EU) jäsenmaa, ja näin osa alueellista yhteisöä, joten normien määräävyys

²⁰ Buzan 2004, 8.

²¹ Nadelmann 1990, 483–484.

²² Dyer 1997, 7, 155.

²³ Bull 2002, 155–161, 184.

²⁴ Buzan 2004, 19.

voi syntyä myös EU:n kautta. Merkittävää Tanskan tapauksessa ei ole vain sen oma suhtautuminen normeihin, vaan myös EU:n suhtautuminen niihin.

Englantilainen koulukunta pohtii myös maailmanyhteisön mahdollisuuksia. Maailmanyhteisöllä tarkoitetaan valtiojärjestelmän häviämistä kosmopoliittisen yhteisön tieltä, jolloin tärkeimmiksi toimijoiksi nousevat ihmiset ja ihmisyhteisöt.²⁵ Tutkielmassani käsitän pääasiallisiksi toimijoiksi valtiot. Näen silti maailmanyhteisön muodostuneen osittain kansainvälisen yhteisön kanssa limittäiseksi. Solidaristit näkevätkin usein kansainvälisen yhteisön ja maailmanyhteisön sekoittuneina.²⁶ Katsonkin, että valtiot toimijoina eivät ole hävinneet, mutta ihmisyhteisöilläkin voi olla jonkin verran vaikutusta normien vaikutuksien syntymisessä. Ihmisyhteisöillä tarkoitan kansalaisjärjestöjä, yrityksiä ja muita erilaisia liikkeitä. Clarkin mielestä maailmanyhteisö vaikuttaa ongelmien kehystämiseen, mutta sen merkitys varsinaisten toimenpiteiden määrittelyssä sen sijaan on vähäinen.²⁷ Myös konstruktivistit näkevät yksilöillä olevan vaikutusta etenkin normien syntyvaiheessa. Tutkimukseni normeista ihmisyhteisöillä oli merkittävä vaikutus ympäristönsuojelunormin syntymiseen.²⁸ Analysoidessani Tanskan energiapolitiikkaa pyrin havainnoimaan myös, viitataan aineistossa esimerkiksi kansalaisjärjestöjen toimenpiteisiin.

2.3. Konstruktivistien ajatuksia normeista

Nyt kun olen esitellyt tutkimukseni teoreettiset lähtökohdat ja taustaoletukset, siirryn käsittelemään konstruktivistisia ajatuksia normien kehittymisestä, niiden vaikutusmahdollisuuksista valtioiden politiikkaan, ja normien mahdollisista ristiriidoista.

2.3.1. Normien kehittyminen

Konstruktivistit näkevät monien erilaisten tekijöiden voivan vaikuttaa normien syntymiseen tai niiden muuttumiseen. Tämä näkemys eroaa huomattavasti (neo)realistisesta tutkimuksesta, jossa

²⁵ Bull 2002, 25.

²⁶ Buzan 2004, 158.

²⁷ Clark 2007, 192.

²⁸ Ks. kappale 3.1.1.

normeissa nähdään tapahtuvan muutoksia ainoastaan silloin, kun valtioiden välinen vallan tasapaino jotenkin muuttuu.²⁹ Tässä kappaleessa esittelen tarkemmin normien kehittymistä.

Normien syntymisessä Finnemore ja Sikkink näkevät tärkeiksi “normiyrittäjät” (norm entrepreneurs). Näillä tarkoitetaan toimijoita, jotka toimivat aktiivisesti normin puolesta. Normin edistäjät näkevät tietynlaisen käytöksen toivottavaksi, ja pyrkivät normin avulla edesauttamaan käyttäytymismallin etenemistä eli vakuuttamaan muut toimijat normin tärkeydestä. Ymmärrän normiyrittäjän käsitteen niin, että se voi tarkoittaa valtioiden lisäksi myös maailmanyhteisön toimijoita, eli erilaisia ihmisyyhteisöjä. Toisaalta normi voi syntyä myös ilman aktiivista edistäjää, jos joku valtio nähdään niin arvovaltaisena että toiset alkavat matkia sen käytöstä ilman, että kyseinen valtio yrittäisi tietoisesti kommunikoida muiden kanssa.³⁰

Normit eivät voi syntyä tyhjiössä, eikä niitä voi myöskään edistää tyhjiössä. Normien edistäjät pyrkivätkin ajamaan normiaan erilaisilla toiminta-alustoilla. Joskus organisaatiot on luotu nimenomaan normin edistämistä varten, esimerkiksi Punainen Risti, mutta usein normeja yritetään edistää kansainvälisissä organisaatioissa, jotka on alun perin perustettu jotain muuta tarkoitusta varten.³¹ Tausta-ajatuksena omassa tutkimuksessani on, että Tanska saattaa mahdollisesti pitää itseään ympäristönsuojelunormin osalta tällaisena normin edistäjänä. Perustan ajatukseni siihen, että energiapolitiikan saralla Tanskaa pidetään usein ympäristöystävällisen energian pioneerimaana, ja se tituleeraa itse itseäänkin usein näin.³² Ympäristönsuojelu voidaan toisaalta nähdä jo melko vakiintuneeksi normiksi, mutta aineistoa analysoidessa aion kiinnittää huomiota mahdollisiin viittauksiin toiminnasta normin tienraivaajana.

Uudet normit voivat syntyä ennalta arvaamattoman nopeastikin suurten muutosten seurauksena, esimerkiksi sodan tai laman aikana. Murrosaikoina toimijat yrittävät usein etsiä uudenlaisia ideoita asioiden korjaamiseksi. Clark näkee normien syntymiselle useita syitä; ne voivat olla esimerkiksi juuri vastauksia ympäristön kriittisiin muutoksiin, matkimisen tuloksia tai ne voivat kehittyä sen seurauksena, että joku sääntö nousee valtioiden silmissä vahvaan asemaan. Globalisaatio vaikuttaa osaltaan normeihin lisäämällä niiden muutosvauhtia, ja tarjoamalla

²⁹ Florini 1996, 365.

³⁰ Finnemore&Sikkink 1998, 895–897.; Florini 1996, 374–375.

³¹ Finnemore&Sikkink 1998, 899.

³² Ks. esim. Tanskan ulkoasiainministeriön julkaisu 2008.

toisaalta uusia toiminta-areenoita normien edistäjille.³³ Ympäristönsuojelunormin kehittyminen, etenkin ilmastonmuutoksen osalta, on mielestäni tapahtunut juuri ympäristön kriittisen muutoksen vuoksi.

Normin syntymisvaiheessa sen tukena ja edistäjänä on monesti kotimaisia toimijoita. Kotimaiset liikkeet ovatkin usein merkittäviä normatiivisen muutoksen liikkeellepanijoita. Kuitenkin Finnemoren ja Sikkinkin mielestä tietyn käännekohtan jälkeen kotimaisten toimijoiden merkitys vähenee. Käännekohtaa vaatii sen, että riittävä määrä valtioita on asettunut tukemaan normia. Riittävää määrää on vaikea arvioida, se vaihtelee eri normien kohdalla.³⁴ Myös Florini näkee normatiivisen rakenteen muutoksen riippuvan siitä, kuinka suuri määrä valtioita on asettunut normin taakse. Huomioitavaa on, että toisilla valtioilla on enemmän painoarvoa kuin toisilla, joten joidenkin valtioiden poisjäänti voi estää normin tavoitteiden saavuttamisen. Materiaaliset tekijät saattavat vaikuttaa myös valtion kykyyn viedä normia eteenpäin, sillä pienemmillä valtioilla ei ole yhtä paljon kapasiteettia esimerkiksi osallistua kansainvälisiin kokouksiin, mikä vähentää niiden kommunikointimahdollisuuksia.³⁵

Kun kriittinen käännekohta on saavutettu, normin edistäminen siirtyy kotimaisilta toimijoilta kansainväliselle tasolle, eli valtioille, kansainvälisille organisaatioille ja normia edistäville verkostoille. Ne pyrkivät aktiivisesti sosialisimaan uusia valtioita normin tukijaksi.³⁶ Valtiot eivät siis ole ainoita normien leviämiseen vaikuttavia toimijoita. Kuten aikaisemmin totesin, normin edistäjät käyttävät organisaatioita alustoina pyrkimyksilleen levittää normia. Käännekohtan jälkeen nämä organisaatiot voivat kuitenkin alkaa itsenäisesti vahvistaa normia. Organisaatioiden voidaan nähdä kehittyneen jopa niin pitkälle, että niillä on omia identiteettejä ja ne luovat omia sääntöjään.³⁷

Sosialisoisemisessa toimijat luovat kannustimia normin seuraamiselle ja sanktioita sen rikkomiselle. Valtioiden käyttäytymiseen yritetään vaikuttaa diplomaattisin keinoin kehujen tai sanktioiden avulla. Normien kehittyminen ja leviäminen tapahtuu toimijoiden vuorovaikutuksen kautta. Yhteisten kokemusten kautta valtioiden odotukset voivat lähentyä ja asiat saada yhteisiä

³³ Finnemore&Sikkink 1998, 909.; Clark 2007, 180.

³⁴ Clark 2007, 180.; Finnemore&Sikkink 1998, 901–902.

³⁵ Florini 1996, 371–375.; Finnemore&Sikkink 1998, 901–902.

³⁶ Finnemore&Sikkink 1998, 902.; Kowert&Legro 1996, 474.

³⁷ Finnemore 1993, 593.; March&Olsen 1998, 946–947.

merkityksiä. Normit voivat levitä myös kulttuurin kautta. Ne ovat osa toimijan kokemia uskomuksia, arvoja ja asenteita, joten ne heijastuvat kulttuurissa. Kulttuuri vaikuttaa ihmisten käyttäytymiseen, ja kulttuuria siirretään sukupolvelta toiselle. Ihmiset omaksuvat normeja toisiltaan sosiaalisessa vuorovaikutuksessa.³⁸ Näen valtiot sosiaalisina toimijoina, joten katson voivani yleistää tämän ajatuksen myös valtioiden tasolle. Länsimaiden poliittisen ja taloudellisen laajenemisen takia maailmankulttuuri on tällä hetkellä yhtenäistymässä länsimaalaiseen suuntaan. Kansainvälisen yhteisön normit ovatkin pitkälti Länsi-Euroopan ja Yhdysvaltojen muodostamia.³⁹

Lopulta normi on voinut saavuttaa niin laajan hyväksynnän, että valtiot pitävät sitä itsestäänselvyytenä. Jos normia tukee suuri osa valtioista, luo se normille vetovoimaa, ja se nähdään oikeudenmukaisena. Normi sisäistetään, koska sen nähdään sopivan hyvin yhteen kansainvälisen yhteisön vaatimusten kanssa.⁴⁰ Sisäistettyä normia seurataan lähes automaattisesti, jolloin normista voi tulla hyvinkin vaikutusvaltainen, koska sen seuraamista ei kyseenalaisteta. Normi voi olla myös vaikea havaita sen vuoksi, ettei siitä käydä keskustelua. Sisäistetyt normit toimivat heijastuspintana uusille syntyville normeille, joita vasten niitä vertaillaan.⁴¹ Mielestäni juuri jäljempänä esittelemäni markkinanormin kohdalla on käynyt näin.⁴² Markkinalogiikka on sisäistynyt lähes kaikkien valtioiden toimintaan, ja uusien normien on sopeuduttava tähän kehikkoon. Tutkimukseni kannalta mielenkiintoista on, miten ympäristönsuojelunormi on sopeutunut Tanskan energiapolitiikassa tähän asetelmaan, ja toimivatko se ja markkinanormi samanlaisen logiikan kautta, vai ovatko ne keskenään ristiriidassa? Onko Tanska sisäistänyt molemmat normit, vai ohjaako toinen normi sen politiikkaa vahvemmin kuin toinen? Seuraavaksi käsittelem vielä hieman tarkemmin normien vaikutusta valtioiden käyttäytymiseen, ennen kuin esittelen enemmän tätä normien välistä ristiriidan mahdollisuutta.

³⁸ Finnemore&Sikkink 1998, 902.; March&Olsen 1998, 959.; Florini 1996, 367–372.

³⁹ Finnemore 1996b, 331.; Nadelmann 1990, 484.

⁴⁰ Finnemore&Sikkink 1998, 904.; Price&Tannenwald 1996, 150.; Clark 2005, 166–167.

⁴¹ Finnemore&Sikkink 1998, 895, 904.

⁴² Markkinanormista, ks. kpl. 3.2.

2.3.2. Normit käyttäytymiseen vaikuttavina tekijöinä

Toimijoiden ja rakenteen näkeminen toisiaan muokkaavana näkyy konstruktivistien ajatuksissa normien luomista käyttäytymissäännöistä. (Neo)realistit näkevät normien, jos sellaisia on olemassa, heijastavan vallan jakautumista valtioiden välillä. Normeilla ei siksi ole juuri vaikutusta politiikkaan.⁴³ (Neo)liberalistit tunnustavat normeilla ja regiimeillä voivan olla vaikutusta valtioiden käyttäytymiseen, mutta moraalisia normeja ei voi olla olemassa, koska valtiot tarkastelevat normeja materiaalistien omien etujensa kautta. Lisäksi normit käsitetään ainoastaan virallisina instituutioina ja sopimuksina, ei sellaisina sosiaalisina odotuksina, jollaisina konstruktivistit normit näkevät.⁴⁴ Toisin kuin perinteiset teoriat, konstruktivistit eivät näe normeja ulkopäin annettuina vaan endogeenisinä. Tässä kappaleessa osoitan, että normit voivat tällaisina kansainvälisen yhteisön sisältä syntyvinä vaikuttaa valtioiden intresseihin ja näin niiden käyttäytymiseen. Tämä ajatus toimii pohjana tutkimusasettelulleni, sillä analyysivaiheessa pyrin selvittämään, miten ympäristönsuojelunormi ja markkinanormi vaikuttavat Tanskan intresseihin ja käyttäytymiseen sen energiapolitiikan osalta.

Konstruktivistien mielestä säännöt muokkaavat identiteettejä, ja identiteetit muokkaavat osaltaan sääntöjä. Normit siis rajoittavat, millaisia erilaisia identiteettejä valtio voi omaksua. Normatiiviset rakenteet määrittävät ne säännöt, joita valtioiden tulisi noudattaa, ja valtio ei voi säilyttää itsellään tietynlaista identiteettiä, jos se on hyvin vastakkainen normien asettamille käyttäytymissäännöille. Toisaalta valtioiden identiteetti vaikuttaa siihen, miten valtiot tulkitsevat sääntöjä. Haluaako valtio olla normien aktiivinen edistäjä ja puolestapuhuja, niiden seuraaja, vai haastaja? Normit liittävät tietynlaiset identiteetit tiettyihin tilanteisiin, ja valtiot arvioivat erilaisia toimintavaihtoehtoja pohtimalla tilannetta ja itseyttä. Millaisia sääntöjä ja velvollisuuksia identiteettiin kuuluu tilanteessa?⁴⁵

Identiteettien kautta normit puolestaan vaikuttavat siihen, mitä valtiot näkevät intresseinään. Valtioiden pyrkivät edelleen tavoittelemaan omia intressejään, mutta intressien sisältö määräytyy

⁴³ Florini 1996, 365.

⁴⁴ Shannon 2000, 296.; Kowert&Legro 1996, 460.

⁴⁵ March&Olsen 1998, 951–952.; Kowert&Legro 1996, 466–468. Normien haastaminen ei välttämättä ole aina negatiivista, koska uusia normeja voi syntyä myös vanhojen haastamisen kautta.

kansainvälisessä ympäristössä, kansainvälisten normien luomissa kehyksissä.⁴⁶ Normit uudelleenmäärittävät intressien sisältöä. Uudenlaiset intressit vaikuttavat puolestaan valtioiden käyttäytymiseen. Toiminta voi muuttua, koska valtio alkaa tavoitella uusia asioita tai koska se hylkää jotkut keinot normien rajoitusten vuoksi. Normit muokkaavat identiteettien kautta sitä, mitkä keinot valtiot näkevät mahdollisiksi ja sopiviksi intressien tavoittelemisessa.⁴⁷ Normit siis rajoittavat tarjolla olevien keinojen määrää. Valtioiden toiminnan rajat ovat normatiivisesti määräytyneitä, eli kaikki fyysisesti mahdolliset keinot eivät silti ole mahdollisia todellisuudessa, koska kaikki keinot eivät ole hyväksyttävissä. Normit osoittavatkin, mitä käsitteeseen valtio kuuluu, eli mitä valtio tekee ja mitä se ei tee.⁴⁸ Normi täytyy yleensä institutionalisoida joihinkin sääntöihin tai kansainvälisiin organisaatioihin, jotta se voi saavuttaa kriittisen käännekohtan leviämiseensä. Tämä osaltaan selkeyttää, mitä normi pitää sisällään ja minkälainen käytös on normin vastaista, sekä miten normin rikkomiseen reagoidaan.⁴⁹

Rajoittaessaan hyväksyttävien toimintamallien määrää normit eivät kuitenkaan määritä tarkasti, miten valtioiden tulee käyttäytyä. Identiteettien ja intressien muokkautumisen kautta syntyy politiikan vaihtoehtoja. Normit muuttavat legitiimien toimintavaihtoehtojen joukkoa, mutta eivät määritä lopputuloksia. Aina normit eivät määritä selkeästi, mikä on hyvää ja mikä pahaa toimintaa.⁵⁰ Normit eivät siis ole dikotomisesti rakennettuja selkeitä ohjeita, vaan alttiita myös tulkinnalle. Normeissa keskeistä on se, miten valtioiden *tulisi* käyttäytyä. Kaikki valtiot eivät seuraa normeja aivan samalla lailla. Tutkimukseni mielenkiinnon kohteena on selvittää, miten Tanska katsoo että sen tulisi toimia energiapolitiikassaan normeja seuratakseen.

Miksi normeilla on vaikutusta valtioiden käyttäytymiseen? Kun normi on saavuttanut legitiimin aseman, sen luomia käyttäytymissääntöjä voidaan totella, koska ne nähdään oikeanlaisina. Normit saavat valtiot ymmärtämään, minkälainen toiminta on hyväksyttävää kansainvälisessä yhteisössä ja minkälainen ei. Normeista voi myös käydä ilmi, millaisissa tilanteissa normin vaatimukset ovat voimassa. Huomioitavaa on, että normilla voidaan perustella myös

⁴⁶ Florini 1996, 366.

⁴⁷ Shannon 2000, 296–297.; Kowert&Legro 1996, 643.

⁴⁸ Florini 1996, 366.; Price&Tannenwald 1996, 150.; Finnemore 1996b, 336.

⁴⁹ Finnemore&Sikkink 1998, 900.

⁵⁰ Klotz 1995, 451, 461–462, 475.; Price&Tannenwald 1996, 148.

toimimattomuutta tietyssä tilanteessa.⁵¹ Konstruktivistit eivät korosta erityisesti identiteettien määrittymisessä arvoja. On kuitenkin selvää, että he näkevät valtioiden jakavan yhteisiä arvoja, koska nimenomaan arvot määrittävät sitä miten olisi hyvä toimia tai mitä toimijoiden tulisi tehdä.⁵²

Edellisessä kappaleessa päädyin siihen, että normien sosialisointi on tärkeä tekijä normin leviämislle kansainvälisessä yhteisössä. Kun normi on sosialisoinut riittävän laajalle, alkaa se vaikuttaa kaikkien valtioiden käyttäytymiseen. Valtioille alkaa syntyä sosiaalista painetta toimia normin mukaisesti, koska ne haluavat osoittaa kuuluvansa sosiaaliseen ympäristöönsä. Jotta valtio olisi sopeutunut kansainväliseen yhteisöön, täytyy sen noudattaa yhteisön pelisääntöjä. Valtiot voivat seurata normia myös siksi, että sen rikkominen aiheuttaisi paheksuntaa ja mahdollisia sanktioita. Valtioilla voidaan nähdä olevan yksilöiden tavoin tarve saada muilta jonkinlaista positiivista hyväksyntää ja kunnioitusta, ja tuntea itse itsensä hyväksi. Normien noudattamisella valtio saa itselleen lisäksi kansainvälistä legitimitettä, joka on tärkeää paitsi kansainvälisessä politiikassa, myös kotimaisen legitimitetin ylläpitämisessä. Valtiot saattavatkin omaksua uusia normeja etenkin silloin, jos valtion sisällä johtajien aseman legitimitetti on haastettuna.⁵³

Valtioille voivat seurata normien viitoittamia polkuja oikeanlaiseen käyttäytymiseen kansainvälisen yhteisön silmissä myös siksi, että se säästää energiaa toiminnan suunnittelussa. Ympäristön epävarmuus ja toimijoiden rajoitettu rationaalisuus vähentävät valtioiden mahdollisuuksia tehdä politiikan valintoja, joten normien luoma viitekehys auttaa valintojen tekemisessä. Normit toimivat ikään kuin oikopolkuina näyttäessään, miten valtio voi onnistua toiminnassaan ja saada muilta positiivista palautetta. Toisaalta odotukset valtioiden käyttäytymisestä saattavat ajoittain muuttua nopeastikin.⁵⁴ Analyysissäni tarkoitukseni on pohtia syitä siihen, miksi Tanska seuraa tai jättää seuraamatta ympäristönsuojelunormin ja markkinanormin mukaisia käyttäytymismalleja.

⁵¹ Florini 1996, 364–365.; Shannon 2000, 295.; Price&Tannenwald 1996, 150.

⁵² Dyer 1997, 5.

⁵³ Finnemore&Sikkink 1998, 903–906.; Shannon 2000, 298–299.

⁵⁴ Florini 1996, 366.; Shannon 2000, 300.; Clark 2005, 221.

Kansainvälisen yhteisön näkökulmasta tarkasteltuna normien merkitys ei rajoitu ainoastaan vaikutuksiin valtioiden käyttäytymisessä. Normit myös muokkaavat kansainvälistä yhteisöä, sillä ne vaikuttavat kansainvälisen yhteisön omaan identiteettiin. Yhteisö voi muokkaantua erilaiseksi normien muuttuessa. Normeja tarkastellessa on mahdollista havainnoida, miten ja minkälaista muutosta kansainvälisessä yhteisössä on tapahtunut.⁵⁵

Shannon kritisoi konstruktivisteja siitä, että he ovat niin vakuuttuneita valtioiden seuraavan normeja, etteivät tutki niiden rikkomista ollenkaan. Hänen mukaansa toimijat tulkitsevat normeja omasta tilanteestaan, ja joskus valtion halut ovat ristiriidassa sosiaalisten rajoitteiden kanssa. Tällöin valtio pyrkii tulkitsemaan tilanteen niin, että normin rikkominen on sosiaalisesti hyväksyttävää. Mahdollisuus rikkoa normia vaihtelee normien kohdalla ja eri tilanteissa. Jos valtio rikkoo normia, voi se hakea sille sosiaalista hyväksyntää neljällä eri tavalla. Valtio voi tunnustaa rikkomuksen ja pyytää anteeksiantoa, tai keksiä tekosyitä toiminnalleen. Valtio voi myös tunnustaa teon, mutta pyrkiä oikeuttamaan sen ja kieltämään sosiaalisen halveksumisen. Mahdollisuutena on myös kieltää toiminta kokonaan niissä tilanteissa, joissa kukaan ei pysty todistamaan normin rikkomista.⁵⁶ Shannonin esittelemät sosiaalisen hyväksynnän hakemisen keinot toimivat apuna analyysini tekemisessä, sillä niiden avulla voin tarkastella Tanskan keinoja oikeuttaa normin vastaista käytöstä, jos tällaista aineistosta löytyy.

Tutkimukseni lähtökohtana on nähdä valtiot sosialisoituneina kansainvälisen yhteisön jakamiin sääntöihin, mutta Shannonin kritiikki nostaa esille normien keskinäisen kilpailun. Kaikki normit eivät välttämättä ole yhtä vahvoja, ja normeilla voi olla ristiriitaisia vaatimuksia. Käsittelen normien välisiä ristiriitoja seuraavassa kappaleessa.

2.3.3. Normien väliset ristiriidat

Normien kehittyminen ei ole aina suoraviivainen prosessi, joka päättyy selvästi normin sisäistämiseen. Kuten aikaisemmin totesin, vahvistuakseen siihen pisteeseen, että valtiot alkavat

⁵⁵ Clark 2007, 181.

⁵⁶ Shannon 2000, 293, 305.

levittää sitä sosialisoimalla, normi tarvitsee riittävän määrän tukijoita taakseen. Moni normi epäonnistuu tässä vaiheessa, eikä koskaan nouse kansainvälisen yhteisön jakamaksi.⁵⁷

Silti, jos normia tukeekin riittävän suuri määrä toimijoita, ei sen vaikutus ole taattu. Normit eivät toimi tyhjiössä, vaan ne haastavat ja joutuvat haastetuksi eri normien keskellä. Normin olemassaolo ei takaa sen noudattamista, vaan normien välillä on kilpailua.⁵⁸ Normit kilpailevat erityisesti sellaisten normien kanssa, joiden luomat käyttäytymismallit ovat vastakkaisia. Muutokset normatiivisessa rakenteessa johtuvat siitä, että normeja tuotetaan uudelleen eri nopeuksilla. Valtiot ovat omaksuneet toiset normit paremmin kuin toiset, ja joitakin normeja pidetäänkin enemmän itsestäänselvyyksinä kuin toisia. Kilpaileva normi voi hävittää toisen normin kokonaan, mutta normit voivat myös olla pitkän aikaa olemassa rinnakkain. Tällöin osa toimijoista voi seurata toista normia, ja toinen osa toista. Yhden valtion kohdalla voi käydä niin, että se seuraa eri aikoina eri normia, yhtä joskus ja toista joskus muulloin.⁵⁹

Legro näkee normien menestyksen määräytyvän kolmen ominaisuuden kautta. Ensinnäkin normin tarkkuus on tärkeää. Kuinka selkeä normi oikeastaan on? Miten hyvin valtiot ymmärtävät sen luomat rajoitteet ja mahdollisuudet? Myös Finnemore ja Sikkink korostavat normin omia ominaisuuksia: Normi, joka on sisällöltään hyvä, ja muodoltaan selkeä ja selvärajainen, nousee usein vahvempaan asemaan. Jos normissa on paljon muuttujia, on se monitulkintaisempi, ja silloin valtioiden on helpompi toimia normin vastaisesti.⁶⁰

Normin on oltava myös kestävä, koska mitä kauemmin se on voimassa, sitä suurempi vaikutus sillä on valtioihin. Normin "toistaminen" vahvistaa normia. Mitä pidempään normi säilyy ilman, että se haastetaan, sitä voimakkaammaksi se muuttuu. Hyvin tutuksi tullutta normia on helpompi seurata, ja tällöin toimijat usein kannustavat muitakin tämän normin noudattamiseen.⁶¹ Osaltaan kestävyyyteen vaikuttavat ne rangaistuskeinot, joilla normin rikkomiseen reagoidaan. Tietenkin jos mitään seurauksia ei synny, on normin rikkominen huomattavasti helpompaa. Lasken tähän kuuluvaksi sosiaaliset rangaistuskeinot, normin rikkominen ei siis tarkoita, että valtioiden pitäisi ryhtyä aina konkreettisten sanktioiden toimeenpanoon. Lisäksi merkittävää on normin

⁵⁷ Finnemore&Sikkink 1998, 895.

⁵⁸ Florini 1996, 367.; Jepperson ym. 1996, 56.

⁵⁹ Price&Tannenwald 1996, 150.; Florini 1996, 367–369, 373.

⁶⁰ Legro 1997, 33.; Finnemore&Sikkink 1998, 906.; Shannon 2000, 293.

⁶¹ Legro 1997, 33.; Kowert&Legro 1996, 472.; March&Olsen 1998, 964.

institutionalisoitumisen aste. Keskustellaanko normin luomista säännöistä, vai otetaanko ne annettuina esimerkiksi sopimuksissa ja diplomatian käytännöissä? Normin vaikutus kilpailussa muiden kanssa lisääntyy sen mukaan, mitä selkeämmin, kestävämmiin ja laajemmin normi on tuettu.⁶² Finnemore ja Sikkink näkevät myös normeja tukevilla valtioilla olevan merkitystä normin vahvuudelle kilpailussa. Jos kyseiset valtiot nähdään erityisen ihailtavina ja menestyvinä, todennäköisyys normin muuttumiseksi hallitsevaksi on suurempi.⁶³

Normi saa enemmän tukea, jos sen nähdään antavan toimivia ratkaisuja ympäristön valtioille luomiin olosuhteisiin. Aikaisemmin totesinkin olosuhteiden muutoksen voivan johtaa uusien normien esiin nousemiseen, jos vanhat normit eivät vastaa uusiin ongelmiin kunnolla tai ollenkaan silloin, kun tilanne on aivan uusi. Uudet normit haastavat vahvasti vanhat myös silloin, jos aikaisemmat käyttäytymismallit ovat selkeästi epäonnistuneet.⁶⁴ Kansainvälinen yhteisö on kyvykäs oppimaan, jolloin uusia sääntöjä kehitetään epäonnistuneiden tilalle. Esitin normien kehitystä koskevassa kappaleessa, että normien muutos voi tapahtua nopeastikin erilaisten ”shokkitapahtumien” seurauksena. Tällaiset tapahtumat löyhentävät valtioiden sitoutumista vallitseviin identiteetteihin ja näin normien luomiin käyttäytymissääntöihin. Jotkut normit voivat myös vain pikku hiljaa kuihtua pois. Esimerkiksi Kowert ja Legro mainitsevat joitakin sodankäynnin sääntöjä, jotka häviävät itsessään sodankäynnin luonteen muuttumisen vuoksi.⁶⁵

Normien välinen kilpailu selittää osaltaan sitä, että valtioiden intressit voivat muuttua.⁶⁶ Normit vaikuttavat valtioiden intresseihin ja näin myös niiden käyttäytymiseen, ja erilaisilla normeilla nämä vaikutukset johtavat erilaiseen lopputulokseen.

Viime kädessä vakiinnuttaakseen asemansa vahvasti institutionalisoituneeksi, normin tulee kuitenkin olla yhteensopiva ympäristönsä kanssa. Jos normi sopii yhteen vallitsevaan normatiiviseen rakenteeseen, on sen helpompi vahvistua ja säilyä. Normien menestymiseen vaikuttaa niiden suhde muihin normeihin.⁶⁷ Normien välisessä ristiriidassa onkin hyvä huomioida seuraava; Normit haastavat toisiaan, mutta tämä ristiriita ei ole niille aina hyväksi eikä se ole aina

⁶² Legro 1997, 33–35.; Finnemore 1996c, 161.

⁶³ Finnemore&Sikkink 1998, 906.

⁶⁴ Florini 1996, 376–378.

⁶⁵ Kowert&Legro 1996, 472.

⁶⁶ Klotz 1995, 460.

⁶⁷ Florini 1996, 369.; Finnemore&Sikkink 1998, 908.

jatkuva olotila. Kamppailevat näkemykset voivat usein lähentyä toisiaan, ja uudet ajatukset mukautua vanhojen luomiin raameihin. Muiden normien kanssa ristiriidassa olevan normin on vaikeampi saada legitimizeettii. Erityisesti toisiaan täydentävät normit vahvistavat toinen toisiaan, sillä yhden normin vahvistuminen oikeuttaa siihen loogisesti liittyvien muiden normien vaatimuksia.⁶⁸

2.4. Analyysin lähtökohdat

Edellä esitetyn teoreettisen viitekehyksen mukaisesti ymmärrän normit tutkimuksessani sellaisiksi, että niillä on vaikutusta valtioiden käyttäytymiseen, mutta tämä käyttäytymisen lopputulos ei ole selvä. Tästä johtuen minun onkin mahdollista tutkia, miten markkina- ja ympäristönsuojelunormi vaikuttavat Tanskan energiapolitiikkaan, koska näen näitä vaikutuksia voivan olla useita. Legro huomauttaa, että esimerkiksi normeilla, jotka kannustavat vapaaseen kauppaan ja ympäristönsuojeluun, on osoitettu olevan merkittäväkin vaikutusta valtioiden käyttäytymiseen ja kansainväliseen politiikkaan.⁶⁹ Tämä huomio tukee omaa tutkimusasetelmaani. Normeissa on kyse siitä, minkälainen käyttäytyminen on hyväksyttävää kansainvälisessä yhteisössä tietyn identiteetin omaaville valtioille. Tanskan energiapolitiikkaa tutkimalla voin tehdä johtopäätöksiä siitä, minkälaista käyttäytymistä normien seuraaminen saattaa vaatia energiapolitiikan saralla ja näin myös siitä, millaisiksi valtioiden identiteettien pitäisi muokkautua, jos ne haluavat kehittää Tanskan mallin mukaista energiapolitiikkaa. Lisäksi aion pohtia sitä, millainen merkitys kansainvälisellä yhteisöllä näyttäisi olevan Tanskalle.

Normien välinen ristiriita on olennainen tekijä omassa kysymyksenasettelussani. Normeilla on kehityskaari, johon vaikuttavat monet eri tekijät. Normit joutuvat kilpailemaan keskenään, eivätkä kaikki niistä selviydy tai muutu yhtä vahvoiksi. On siis mahdollista, että toisiaan vastakkain olevat normit ovat olemassa samaan aikaan, ja vaikuttavat valtion käyttäytymiseen yhtä aikaa. Kysymyksenasetteluni pohjautuu oletukseen, että markkinanormi ja ympäristönsuojelunormi saattavat olla vastakkaisia ja ohjata Tanskan energiapolitiikkaa eri suuntiin. Toisaalta normin menestyminen vaatii sen sopeutuvan jo olemassa olevaan

⁶⁸ Florini 1996, 376.; Finnemore 1996c, 161.

⁶⁹ Legro 1997, 31.

normatiiviseen rakenteeseen. Analyysissäni havainnoin miten ristiriidat näkyvät Tanskan tapauksessa, tai onko Tanska onnistunut kehittämään toimivia malleja normien vaatimusten yhdistämiseksi. Onko markkina- ja ympäristönsuojelunormin välillä ristiriitojen sijaan tapahtunut yhdentymistä, eli onko Tanska energiapolitiikassaan esimerkiksi ikään kuin ujuttanut ympäristönsuojelun ”markkinaratkaisuihin”? Näin voin päätellä jotain myös normien vahvuudesta suhteessa toisiinsa, ja toisaalta Tanskan identiteetistä sen mukaan, mitkä normit se näkee identiteetilleen merkittäviksi ja millaisia normeja se haluaa edistää. Tarkoitukseni on pohtia Tanskan identiteetin lisäksi myös muita mahdollisia syitä siihen, miksi jompikumpi normi on vahvempi kuin toinen, mikäli analyysissäni päädyn tähän lopputulokseen.

Hypoteesini perusteella oletan markkinanormin olevan useille valtioille toistaiseksi vahvempi normien välisessä kilpailussa. Falkner kuitenkin toteaa, että tutkimani normit ovat lähentyneet. Taloustieteilijät tunnustavat huonosti toimivien markkinoiden eli markkinoiden epäonnistumisen voivan olla syynä ympäristöongelmiin, ja ympäristönsuojelijat ovat pyrkineet keksimään markkinapohjaisia ratkaisuja ongelmiin, selvimpänä esimerkkinä päästökauppa. Ajatus kestävästä kehityksestä on pyrkimys markkina- ja ympäristönsuojelunormien yhdistämiseen.⁷⁰ Näkisin markkinanormin olevan kuitenkin se, jonka kehittämiseen ympäristönsuojelua on yritetty lisätä. Kestävän kehityksen ajatuksissa ei perinteisesti ole kyseenalaistettu mahdollisuutta talouskasvuun, vaikka se kuluttaakin ympäristöä.⁷¹ Toisaalta kestävä kehitys ajatuksia kritisoidaan uuden degrowth-ajattelun piirissä, jossa pohditaan uudenlaisia malleja yhteiskuntien järjestämiseksi ilman ajatusta jatkuvasta talouskasvusta.⁷² Tämä näkemys on mielestäni kuitenkin yhä marginaalissa, eikä ole vaikuttanut kansainvälisiin normatiivisiin rakenteisiin.

Tanskan tapaus on kuitenkin mielenkiintoinen juuri siksi, että se on toiminut aktiivisesti ympäristöpolitiikan saralla. Siksi sen näkemys normien tärkeysjärjestyksestä voi olla erilainen kuin hypoteesissäni oletan sen yleensä olevan valtioiden keskuudessa, tai se on voinut onnistua yhdistämään tutkimuksen kohteena olevien normien käyttäytymissäännöt.

⁷⁰ Falkner 2012, 519–520.

⁷¹ Ks. esim. Ympäristön ja kehityksen maailmankomissio 1987.

⁷² Degrowthista, ks. esim. Kallis ym. 2012.

2.5. Aikaisempi tutkimus

Edellä esitetyissä kappaleissa olen määritellyt teoreettisen viitekehylene useiden eri kirjoittajien tekstien pohjalta. Osassa teksteistä norveja käsiteltiin ainoastaan teoreettisten pohdintojen kautta. Joissakin oli myös empiria-osuus; esimerkiksi Klotz käytti esimerkkinä apartheidin vastaista normia ja sen vaikutuksia Yhdysvaltojen politiikkaan, ja Legro puolestaan käsitteli maailmansotien aikaan vallalla olleita sodankäynnin norveja.⁷³ Finnemore esittelee lisäksi yhdessä artikkelissaan sitä, miten organisaatiot voivat toimia normien edistäjinä, tässä tapauksessa tieteen saralla.⁷⁴ Empiiristen osioiden monimuotoisuus osoittaa, että norveja on mahdollista tutkia laajasti eri politiikan aloilla.⁷⁵

Yhdessä näistä artikkeleista ei kuitenkaan käsitelty norveja energia-, ympäristö- tai talouspolitiikassa. Tämä johtuu varmasti osittain esimerkiksi siitä, että normitutkimuksen uutena nousuaikana 1990-luvulla ympäristöteemat alkoivat vasta nousta merkittävämpään asemaan politiikan agendalla. Nykyään ympäristöpolitiikkaa käsitteleviä kansainvälisen politiikan teoksia löytyy kuitenkin useita. Tutkimuksen kohteena ovat usein normien kehittämisprosessit ja neuvottelujen onnistumismahdollisuudet, tai esimerkiksi oikeudenmukaisuuden teemat. Esimerkkinä mainittakoon Cassin *“The Failures of American and European Climate Policy – International norms, Domestic Politics, and Unachievable Commitments”*.⁷⁶ Ympäristöpolitiikkaa on käsitelty normien lisäksi etenkin regiimien näkökulmasta. Tällöin tutkimuskohteet ovat samanlaisia, mutta regiimitutkimuksessa valtioiden ei katsota muodostavan kansainvälistä yhteisöä, vaikka maailmassa nähdäänkin yhteistyötä kansainvälisten ongelmien hallinnoimiseksi.⁷⁷ Mielenkiintoinen lisä tutkimuksessa on Scott Barretin teos, jossa hän pohtii erilaisia ympäristösopimuksia peliteoreettisesta näkökulmasta.⁷⁸

Kansainvälisten normien vaikutusta tietyn valtion ympäristöpolitiikkaan on tutkinut esimerkiksi Bernstein Kanadan osalta artikkelissaan *“International Institutions and the Framing of Domestic*

⁷³ Klotz 1995, Legro 1997.

⁷⁴ Finnemore 1993.

⁷⁵ Normien näkökulmasta on tutkittu lisäksi muun muassa terrorismia ja suojeluvastuuta. Ks. esim. Simon&Martini 2004, Tsai 2010.

⁷⁶ Cass 2006.

⁷⁷ Ks. esim. Breitmeier ym. 2006.

⁷⁸ Barrett 2003.

Politics: The Kyoto Protocol and Canada's response to Climate change".⁷⁹ Erityisen inspiroiva tämän tutkimuksen kannalta oli Takashi Hattorin teksti "*The Rise of Japanese Climate Change Policy: Balancing the Norms Economic Growth, Energy Efficiency, International Contribution and Environmental Protection*", jossa Hattorin käsittelee sitä, miten erilaiset normit yhdistyivät ja toimivat toisiaan vastaan Japanin politiikassa vuosikymmenien aikana.⁸⁰ Hän käsittelee talouskasvun normin ja ympäristönsuojelunormin välistä suhdetta, mutta ei talouskasvun lisäksi ota mukaan markkinanormin muita puolia. Harriss-Whiten puolestaan on tutkinut, kuinka energiamarkkinoiden luonne ja siihen liittyvä politiikanteko vaikeuttavat ilmastoratkaisuja Iso-Britanniassa.⁸¹ Tutkimusote on kuitenkin mielestäni melko realistinen, vällan eri muotoja korostava.

Kansainvälisen politiikan tutkimuksessa energiapolitiikkaa tarkastellaankin usein realistisesta näkökulmasta, erityisesti geopolitiikan lähtökohdista. Tällöin tutkimuksessa käsitellään usein energiaturvallisuutta ja etenkin suurien energiantuottajien ja -kuluttajien, esimerkiksi Venäjän ja EU:n, välisiä suhteita. Esimerkiksi Aminehin ja Guangin toimittamassa "*Globalization of Energy: China and the European Union*" käsitellään nimestä huolimatta EU:n ja Kiinan energiasuhteiden lisäksi muun muassa Venäjää ja Saudi-Arabiaa.⁸² Erilaisia geopolitiikan näkökulmasta kirjoitettuja artikkeleita löytyy myös esimerkiksi "*Geopolitics*"-journaalista. Yllättäen en löytänyt juurikaan tutkimusta, jonka kohteena olisivat olleet nimenomaan energiapolitiikan erilaiset normit. Poikkeuksena esimerkiksi Gillies, joka käsittelee artikkelissaan öljysektorilla kehittyntä uutta normia toiminnan läpinäkyvyydestä.⁸³

Talousteemoja käsitellään puolestaan erityisesti kansainvälisen poliittisen talouden IPE:n⁸⁴ teoriasuuntauksessa, jossa yhdistetään kansainvälisen politiikan ja poliittisen taloustieteen näkökulmia. Tematiikaltaan teoria on hedelmällinen tällekin tutkielmalle, sillä IPE:ssa pohditaan politiikan suhdetta vapaisiin markkinoihin. Hyvinä perusteoksina mainittakoon Gilpinin "*Global Political Economy: Understanding the International Economic Order*" ja Palanin "*Global*

⁷⁹ Bernstein 2002.

⁸⁰ Hattori 2007.

⁸¹ Harriss-White 2008.

⁸² Amineh&Guang 2010.; Ks. lisäksi esim. Amineh&Houweling 2007, Baran 2007, Dhaka 2009.

⁸³ Gillies 2010.

⁸⁴ International Political Economy.

Political Economy: Contemporary Theories".⁸⁵ IPE:n näkökulma on kuitenkin erilainen kuin tämän tutkimuksen, jossa katson konstruktivismiin mukaisesti valtioiden sopineen keskenään siitä miten markkinat viime kädessä toimivat, eli markkinanormin sisällöstä, enkä korosta markkinoiden itsenäisesti luomia politiikan rajoitteita.

Energiapolitiikasta on tehty myös paljon erilaisia selvityksiä ja raportteja, ja näitä löytyy myös Tanskan energiapolitiikasta. Etenkin selvityksiä julkaisevat erilaiset kansainväliset organisaatiot. Esimerkiksi Kansainvälinen energiajärjestö IEA⁸⁶ julkaisee säännöllisin väliajoin katsauksia jäsenmaidensa energiapolitiikkaan. Vuoden 2011 julkaisussa IEA pitää Tanskaa OECD:n johtovaltiona hyvin muotoillun uusiutuvaa energiaa, energiatehokkuutta ja ilmastonmuutosta koskevan politiikkansa osalta.⁸⁷ IEA:n erilaisia julkaisuja on käytetty taustamateriaalina tässäkin tutkimuksessa.

Näyttäisi siltä, ettei erilaisten normien vaikutuksien vertailu ole kovin yleinen tutkimustapa konstruktivistisessä tutkimuksessa. Tässä mielessä tutkielmani onkin tutkimusotteeltaan harvinaisempi. Lisäksi en tarkastele ympäristöä, markkinoita ja energiapolitiikkaa omina ilmiöinä, vaan yritän yhdistää aihepiirit Tanskan energiapolitiikan tutkimisessa yhteiseksi kokonaisuudeksi. Samankaltainen tutkimusasetelma löytyy Aallon ja Korkmazin artikkelista, jossa he pohtivat eurooppalaista energiaturvallisuutta poikkitieteellisesti geopolitiikan, ympäristötieteiden ja energiatalouden (energy economics) näkökulmasta, kuitenkin konstruktivismiin sijaan englantilaisen koulukunnan kontekstissa.⁸⁸

⁸⁵ Gilpin 2001; Palan 2000.

⁸⁶ International Energy Agency.

⁸⁷ International Energy Agency 2011.

⁸⁸ Aalto&Korkmaz, 2012.

3. Ympäristönsuojelunormi ja markkinanormi tarkastelun kohteina – tutkimuksen konteksti

Edellisessä luvussa määrittelin, minkälaisen sisällön annan normin käsitteelle omassa tutkimuksessani. Tutkimuskysymykseni käsittelee sitä, minkälaisia vaikutuksia ympäristönsuojelunormilla ja markkinanormilla on Tanskan identiteettiin ja sitä kautta energiapolitiikkaan. Tässä luvussa käsittelem tarkemmin, mitä näillä kahdella normilla tarkoitan. Pyrkimyksenäni on kuvailla, miten kyseiset normit ovat kehittyneet ja millaisia käyttäytymissäantöjä niihin sisältyy, lisäksi käsittelem myös jonkin verran niiden välisiä mahdollisia ristiriitoja. Tanskan tapauksessa merkittäviä eivät ole vain kansainvälisen yhteisön muodostamat normit, vaan myös EU:n asennoituminen näihin normeihin. Siksi esittelen myös EU:n toimenpiteitä normien osalta. Luvun tarkoituksena on toimia johdatuksena tutkielman aihepiiriin.

3.1. Ympäristönsuojelunormi

Tässä kappaleessa esittelen tarkemmin ympäristönsuojelunormin kehitystä ja nousemista kansainvälisen politiikan agendalle. Ilmastonmuutos on nykyään merkittävin ympäristöongelma, ja myös eniten yhteydessä energiapolitiikkaan, joten käsittelem sitä vielä tarkemmin omassa kappaleessaan. Lisäksi esittelen tarkemmin normin vaikutuksia EU:n kontekstissa.

3.1.1. Ympäristönsuojelun nouseminen poliittiselle agendalle

Luonnonsuojelun ajatukset heräsivät joissakin piireissä jo 1700- ja 1800-luvun taitteessa teollisen vallankumouksen seurauksena. Ensimmäinen kansainvälinen asiaa käsittelevä kongressi pidettiin vuonna 1909. Luonnonsuojelu ja ympäristöasiat nähtiin kuitenkin valtioiden sisäpoliittisina teemoina, kotimaan politiikkana, eikä niillä ollut vaikutusta kansainvälisen politiikan normatiiviseen rakenteeseen. Falknerin käyttää esimerkkinä sitä, ettei Kansainliitto sisällyttänyt ympäristönsuojelullisia toimia omaan mandaattiinsa.⁸⁹

⁸⁹ Falkner 2012, 503, 512.

Muutos tapahtui 1960-luvulla, jolloin ympäristöliikkeet alkoivat voimistua. Elitistinen toiminta alkoi muuttua enemmän massaliikkeeksi, mikä osaltaan lisäsi toiminnan houkuttelevuutta ja kasvatti liikkeiden kokoa. Samalla huoli alkoi siirtyä yksittäisistä hankkeista, esimerkiksi lajikohtaisista suojelutoimenpiteistä, kohti yleistä huolestumista maapallon kohtalosta ja etenkin teollisuuden aiheuttamista seurauksista.⁹⁰ Buzanin mielestä ympäristönsuojelunormit vahvistuivat juuri sen vuoksi, että alettiin ymmärtää ympäristön haavoittuvuus valtioiden toiminnalle. Ilman tämän havaitsemista muutosta tuskin olisi koskaan tapahtunut.⁹¹ Finnemoren ja Sikkinksin termiä käyttäen, ympäristöliikkeet toimivat onnistuneesti normiyrittäjinä. Falknerin mielestä olennaista tässä muutoksessa oli, että se siirsi ympäristönsuojelun pois kotimaan politiikasta transnationaalisten liikkeiden ajamaksi globaaliksi politiikaksi. Tällaisten globaalien liikkeiden vahvistamana ympäristönsuojelu alkoi haastaa vallitsevia kansainvälisen politiikan normeja ja käytäntöjä.⁹²

YK:n ensimmäinen ympäristökokous⁹³ 1972 Tukholmassa ilmensi tätä muutosta. Kokous oli merkittävä, koska siellä todettiin ensimmäisen kerran ympäristöongelmien olevan valtioiden rajat ylittäviä. Bernstein korostaa, että konferenssissa muodostettiin ensimmäisen kerran globaaleja normeja ympäristöongelmien ratkaisemiseksi. Tukholman julistuksessa määriteltiin ennaltaehkäisyn periaate, eli valtioiden vastuu huolehtia toimenpiteistään niin, etteivät ne aiheuta vahinkoa oman tai muiden valtioiden ympäristöön. Kuitenkin julistuksessa todettiin myös valtioiden itsemääräämisoikeus resursseihinsa ja niiden käyttöön.⁹⁴ Tämä ristiriita vaikeuttaa edelleen kansainvälisiä toimenpiteitä ympäristöuhkien torjumiseksi, ja on merkittävä myös oman tutkimukseni kannalta. Energiapolitiikassa on kyse juuri resurssien käytöstä. Kuinka paljon eri kansainväliset normit määrittävät sen millaiseksi valtion, tässä tapauksessa Tanskan, energiapolitiikka muodostuu eli millaisen toiminnan se näkee energiapolitiikassa hyväksytyksi?

Tukholman jälkeen ajatus valtioiden vastuusta ympäristöä kohtaan kasvoi etenkin länsimaiden piirissä, samalla kun Neuvostoliiton liittovaltiot ja jotkut kehitysmaat puolestaan eivät nähneet

⁹⁰ Falkner 2012, 512.

⁹¹ Buzan 2004, 262. Buzan puhuu ympäristönsuojelun ja markkinoiden kohdalla instituutioista, mutta hän käsittää normit ja instituutiot hyvin samanlaisiksi, joten katson voivani soveltaa hänen ajatuksiaan myös normien kehittymisen kohdalla. Buzan 2004, 171.

⁹² Falkner 2012, 512.

⁹³ The United Nations Conference on the Human Environment.

⁹⁴ Kivistö 2002.; Bernstein 2001, 31–32.

ongelmia niin keskeisenä politiikan agendalla. Falknerin mukaan YK:n vuonna 1992 Rio de Janeirossa järjestämässä ympäristö- ja kehityskonferenssissa⁹⁵ vallitsi kuitenkin melko laaja kansainvälinen konsensus kansainvälisen yhteisön vastuusta ympäristöongelmista, vaikka kehityksen ja ympäristönsuojelun välinen ristiriita aiheuttikin keskusteluja. Bernsteinin mielestä tässä konferenssissa institutionalisoitiin lopulta ajatukset kestävästä kehityksestä ja ympäristönsuojelusta.⁹⁶ Erityisesti Brundtlandin komission kehittämän määritelmän mukaan kestävä kehitys ajatuksessa talouskasvun mahdollisuutta ei kiistetä. Kehityksen ajatukseen sisältyy kuitenkin talouskasvun lisäksi myös sosiaalinen ja ekologinen kestävyys. Talouden päämäärien rinnalle nostetaan ympäristönsuojelullisia tavoitteita, talouskasvu ei saa tuhota maapallon elämää ylläpitäviä järjestelmiä. Kaikilla ihmisillä nähdään lisäksi oikeus tarpeidensa tyydyttämiseen ja hyvään elämään, mutta tämä on tehtävä kestävästi, koska oikeus koskee myös tulevaisuuden sukupolvia.⁹⁷ Rion kokouksen päätteeksi muotoiltiin julistus, johon sisältyy 27 periaatetta kestävä kehityksen edistämiseksi. Falknerin mielestä Rion julistusta voidaan kutsua eräänlaiseksi ympäristönsuojelun ”perustuslailliseksi tekstiksi” (constitutional text).⁹⁸ Toisaalta, kuten mainitsin, kestävä kehitys ajatus ei kiellä talouskasvun mahdollisuutta, ja ajatusten merkitys ympäristönsuojelun edistäjänä voidaan myös kyseenalaistaa.⁹⁹

Ympäristönsuojelunormin olemassaolosta kertoo Falknerin mielestä se, että valtiot ovat hyväksyneet itselleen jonkin asteista ympäristövastuuta. Samoin on syntynyt eräänlainen ”ympäristökansalaisuuden normi”, ”international environmental citizenship norm”, jonka seurauksena valtiot kokevat olevansa velvoitettuja osallistumaan kansainvälisen ympäristöpolitiikan muotoiluun. Ympäristösopimukset saavat laajaa tukea, ja suurvallatkin näkevät neuvotteluihin osallistumisen rutiinitoimintana, vaikka varsinaisiin toimenpiteisiin ei oltaisikaan valmiita sitoutumaan. Myös Vogler katsoo maailmaan syntyneen globaalia ympäristönhallintaa. Hän tarkoittaa hallinnalla sitä tilaa, joka on syntynyt globaalisti

⁹⁵ The United Nations Conference on Environment and Development, kutsutaan myös Earth Summitiksi.

⁹⁶ Falkner 2012, 513.; Bernstein 2001, 71.

⁹⁷ Ks. lisää esim. Ympäristön ja kehityksen maailmankomissio 1987.

⁹⁸ Río Declaration on Environment and Development 1992.; Falkner 2012, 513.

⁹⁹ Ks. esim. Robinson 2004.

kansainvälisten ympäristöorganisaatioiden, kansainvälisen yhteistyön ja erilaisten sopimusten kautta.¹⁰⁰

3.1.2. Ilmastonmuutos

Ilmastonmuutos on ympäristöongelma, johon energiapolitiikka vaikuttaa eniten. Ilmastonmuutoksen hillintä on osa ympäristönsuojelunormin sisältöä, mutta se on melko kiistanalainen aihe. Vaikka valtiot hyväksyisivätkin Falknerin mainitseman ympäristökansalaisuuden normin, ei ympäristönsuojelunormi näytä saavuttaneen niin merkittävää asemaa ilmastonmuutoksen osalta, että se vaikuttaisi vahvasti kaikkien valtioiden käyttäytymiseen. Vuonna 2011 maailman hiilidioksidipäästöt ylittivät kaikki aikaisemmat päästöennätykset.¹⁰¹ Carterin ym. mielestä ongelmana on, että maailmassa ei ole päästy yhteisymmärrykseen siitä mitä ilmastonmuutoksen ongelmalla tarkoitetaan eli mitä normin sisältöön kuuluu, ja siksi toimenpiteiltä puuttuu legitimitettä.¹⁰²

Garcia kuitenkin näkee, että maailmassa on syntynyt kansainvälinen normi koskien ilmastonmuutosta. Normin sisältönä on pitää kasvihuonepäästöt sillä tasolla, ettei maapallon lämpeneminen ylittäisi kahta astetta. Lämpenemistä rajoittava käyttäytyminen nähdään Garcian mielestä standardina toimintamallina, josta poikkeaminen on normin rikkojan käytöstä.¹⁰³ Oleellista tutkimukseni kannalta on, että normin seuraaminen vaatisi väistämättä valtioita käyttämään vähähiilisempää energiaa. Miten tämä näkyy Tanskan energiapolitiikassa?

Garcia näkee normin syntymisessä tärkeäksi erityisesti UNFCCC:n luomista vuonna 1992, Kioto-protokollan hyväksymistä vuonna 1997 sekä vuonna 2009 neuvoteltua Kööpenhaminan sopimusta.¹⁰⁴ Myös Buzan nimeää tärkeiksi instituutioiksi UNFCCC:n ja Kioto-protokollan, sekä

¹⁰⁰ Falkner 2012, 514.; Vogler 2005, 836.

¹⁰¹ Helsingin Sanomat 13.11.2012.

¹⁰² Carter ym. 2011, 682–683.

¹⁰³ Garcia 2010, 273.

¹⁰⁴ Emt., 278. UNFCCC (United Nations Framework Convention on Climate Change, YK:n ilmastopimus) on Riissa hyväksytty kansainvälinen sopimus, jossa määriteltiin päämääriä ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi. Sitä täydennettiin Kioto-protokollalla, johon neuvoteltiin sitovia kasvihuonepäästöjen rajoituksia 37 teollisuusmaalle ja Euroopan yhteisölle vuosille 2008–2012. Ilmastonsopimusta seurataan vuosittaisissa osapuolikonferensseissa (COP,

lisäksi IPCC:n.¹⁰⁵ UNFCCC ja IPCC ovatkin hyviä esimerkkejä siitä, kuinka organisaatiot voivat syntyä normien syntymisen seurauksena ja alkaa sitten toimia itsenäisesti normin edistäjinä. Garcian mielestä olennaista normin vahvistumiselle oli myös vastahankaisten valtioiden, etenkin Yhdysvaltojen, sisäpolitiikassa tapahtunut diskurssin muutos. Näkemys on sinänsä yllättävä, koska Yhdysvaltoja pidetään usein neuvottelujen hidastajana. Yhdysvallat on suuri saastuttaja, ja jo sen asennemuutos oli Garcian mielestä merkittävä normin vahvistumisen kannalta.¹⁰⁶ Yhdysvallat allekirjoittikin protokollan samana vuonna 1998 kuin useimmat muut valtiot, joten sopimuksen syntyvaiheessa se oli aktiivisemmin mukana tukemassa normin syntymistä.¹⁰⁷ Esimerkki osoittaa, miten normin muodostumisessa joillakin valtioilla on suurempi merkitys normin vahvistajana kuin toisilla.

Normin vahvistumiseen vaikutti lisäksi se, että ilmastonmuutoksen turvallisuusaspektit tulivat tunnetuiksi ja nousivat poliittiselle agendalle. Ilmastonmuutos uhkana yhdistää kansallisen ja kansainvälisen turvallisuuden, koska paitsi että se voi vähentää esimerkiksi ruokatuotantoa ja eliniän odotetta, se saattaa lisätä levottomuuksia myös globaalilla tasolla. Vuonna 2007 turvallisuusneuvosto, päättävä elin rauhasta ja turvallisuudesta, totesikin ilmastonmuutoksen olevan suurin uhka ihmiskunnalle. Samana vuonna kaikki pääsaastuttajat ja johtavat kehittyvät maat tunnistivat vastuuta ilmastonmuutoksen torjumiseksi.¹⁰⁸ Ympäristönsuojelunormin voikin katsoa olevan yhteensopiva etenkin valtioiden turvallisuuteen liittyvien normien kanssa.

Garcian artikkelin kirjoittamisen jälkeen on järjestetty kolme seurantakokousta, joissa on pyritty luomaan seuraaja Kioto-protokollalle.¹⁰⁹ Neuvottelut ovat menestyneet eri tavoin, mutta merkittävää YK:n ilmastopöytäkirjassa on huomioida, että siitä alkanut kansainvälinen prosessi ilmastonmuutoksen torjumiseksi osoittaa normin vahvistumista. Vuoden 2012 joulukuussa pidetyssä Dohan seurantakokouksessa saatiin sovittua Kioton pöytäkirjalle toinen sopimuskausi vuosille 2013–2020. Toisaalta kansalaisjärjestöt kritisoivat kokouksen tuloksia, ja esimerkiksi Yhdysvallat ja Kiina eivät ole ratifioineet Kioto-protokollaa. Lisäksi Kanada vetäytyi toisesta

conference of the parties) ja Kööpenhaminan seurantakokouksen sopimuksessa vakuutettiin muun muassa Kioto-protokollan jatkumista. Ks. lisää esim. UNFCCC 2012a.

¹⁰⁵ Intergovernmental Panel on Climate Change. Buzan 2004, 187.

¹⁰⁶ Garcia 2010, 272, 282.

¹⁰⁷ UNFCCC 2012b.

¹⁰⁸ Garcia 2010, 272, 287–289.

¹⁰⁹ Lisätietoja osapuolikonferenssien ja muiden tapaamisten aikatauluista, ks. UNFCCC 2012c.

sopimuskaudesta.¹¹⁰ Niin Tukholman ja Rion julistukset, kuin Kööpenhaminan sopimukseen, eivät siis ole laillisesti sitovia. Normien muodostumisessa ja vaikutuksessa valtioihin, sellaisena kuin minä normit tutkimuksessani käsittän, mikään laillinen muoto ei kuitenkaan ole velvoite sinänsä. Sitoutumattomuus jättää kuitenkin paljon tulkinnanvaraa valtioille, ja tämä luo pohjaa tutkimuksenasettelulleni. Normien olemassaolo näin ajateltuna riippuu myös toimijan omista näkemyksistä ja havainnoista, identiteetistä ja roolinsa kokemisesta yhteisössä, ja erilaiset toimijat voivat nähdä normien vahvuuden erilaisena.

3.1.3. EU ympäristönsuojelunormin edistäjänä?

Vuonna 1987 astui voimaan Euroopan yhtenäisasiakirja, joka tunnetaan parhaiten pohjan luomisesta Euroopan sisämarkkinoille. Asiakirjassa kuitenkin otettiin ensimmäisen kerran virallisesti mukaan myös ympäristönsuojelu. Euroopan yhteisölle katsottiin velvollisuus estää luonnonvarojen saastumista ja toimia luonnonvarojen laadun säilyttämiseksi, sekä liikakulutuksen ja jätteiden välttämiseksi. Kuitenkin sopimuksessa todettiin, ettei yhteisö saa puuttua jäsenvaltioiden politiikkaan energiaresurssien käytöstä.¹¹¹ Ymmärrän normit sellaisiksi, että ne vaikuttavat valtioiden käyttäytymiseen esimerkiksi sosiaalisen painostuksen vuoksi. Tällaista painostusta ei kuitenkaan syntynyt EU:n piirissä ympäristönsuojelun edistämiseksi, koska jäsenmaat eivät halunneet antaa unionille oikeuksia puuttua energiapolitiikkaansa.

EU:n ilmastopolitiikka on kehittynyt paljolti rinnakkain kansainvälisen ilmastopolitiikan kanssa. Euroopan yhteisö osallistui normin vahvistamiseen jäsenmaiden kanssa olemalla UNFCCC:n sopimusosapuoli. Jäsenvaltioille jäi kuitenkin päätäntävalta siitä, millaisiin toimiin ne haluavat ryhtyä. Yhteisön yhteinen politiikka olikin varsin tehontonta Kioto-protokollan ratifioimiseen saakka.¹¹² Nyt EU on kuitenkin sitoutunut normin sisältöön maapallon lämpötilan nousun rajoittamiseen kahteen celsiusasteeseen. Kioto-protokollan ratifioiminen tapahtui vuonna 2002, jolloin unionin päästöleikkaustavoitteet jaettiin jäsenvaltioiden kesken. Silloisten jäsenmaiden oli

¹¹⁰ UNFCCC 2012a.; UNFCCC 2012b.; Depositary Notification 2011.; Kriitikistä, ks. esim. ilmasto.org 2013.

¹¹¹ Delvauz&Guimaraes-Purokoski 2008, 18, 23.

¹¹² Euroopan unionista tuli oikeushenkilö vasta Lissabonin sopimuksen myötä v.2009, ks. esim. Eurooppatiedotus 2011.; Pallemarts & Williams 2006, 43–45.

vähennettävä yhteisön päästöjä 8% vertailuvuoden 1990 tasosta. Tanskan vähennystavoitteeksi tuli yksi unionin suurimmista määristä, 21%.¹¹³

Vuonna 2003 yhteisö loi direktiivillä sisäisen päästökauppajärjestelmän. Päästökauppajärjestelmä olikin pitkään EU:n pääinstrumentti tavoitteiden saavuttamiseksi.¹¹⁴ Päästökaupan lisäksi on luotu erilaisia direktiivejä muun muassa energiatehokkuuden ja energiaverotuksen ohjaamiseksi. Vuonna 2007 EU hyväksyi uuden energia- ja ilmastonmuutospaketin, joka luo unionille niin kutsutut ”20–20–20”-tavoitteet. Tavoitteena on, että vuoteen 2020 mennessä unioni on vähentänyt kasvihuonepäästöjään 20% vuoden 1990 tasoon nähden, uusiutuvan energian osuus kasvaa 20% kokonaisenergiantuotannosta, ja energiatehokkuus paranee 20%. Tavoitteisiin pyritään päästökauppajärjestelmän avulla ja jäsenvaltioille on luotu sitovat tavoitteet päästökauppaan kuulumattomien, esimerkiksi maatalouden tuottamien, päästöjen vähentämiseksi. Jokaiselle jäsenvaltiolle on lisäksi asetettu sitova tavoite uusiutuvan energian osuudesta energiantuotannossa ja lisäksi unioni pyrkii kehittämään hiilidioksidin talteenottomenetelmiä. Tanskan tavoitteeksi asetettiin uusiutuvan energian osuuden nostaminen 30% energiantuotannosta vuoteen 2020 mennessä.¹¹⁵

Vasta Lissabonin sopimuksessa, joka ratifioitiin vuonna 2009, todettiin unionin voivan hyväksyä jäsenvaltioiden energiapolitiikkaankin vaikuttavia keinoja ympäristöpolitiikan intressien hyväksi. EU onkin pyrkinyt normin vahvistamiseen, mutta vasta hyvin hiljattain. Komissio hyväksyi vuoden 2011 joulukuussa uuden suunnitelman¹¹⁶ unionin energiapolitiikan kehyksiksi vuoteen 2050 asti. Suunnitelmassa pohditaan erilaisia mahdollisuuksia siirtyä vähähiiliseen energiajärjestelmään. Komissio ehdottaa unionin vähentävän kasvihuonekaasuja 80% vuoden 1990 tasosta vuoteen 2050 mennessä. Tähän pyritään muun muassa uusiutuvan energian ja ydinvoiman osuuden lisäämisellä energiantuotannossa. Huomionarvoista on toisaalta, että kaasu, öljy ja hiili nähdään edelleen osana energialähteitä, eli niiden käytöstä ei luovuta kokonaan vaan

¹¹³ de Cendra de Larragán 2008, 194.; Deketelaere & Peeters 2006, 4.; Official Journal of the European Communities 2002.

¹¹⁴ de Cendra de Larragán 2008, 194.; EU:ta voi toisaalta kritisoida siitä, että päästökauppajärjestelmässään korostetaan liikaa Kioto-protokollan sallimia joustomekanismeja (IET international emissions trading, JI Joint implementation, CDM clean development mechanism), jolloin vähennyksiä ei varsinaisesti edes yritetä tehdä itse jäsenvaltioissa. Ks. esim. de Cendra de Larragán 2008, 199.

¹¹⁵ Deketelaere & Peeters 2006, 5.; Euroopan komissio 2012a.; Direktiivi 2009/28/EC.

¹¹⁶ Energy Roadmap 2050.

pyritään kehittämään hiilidioksidin talteenottoa. Suunnitelma on vielä käsittelyvaiheessa, parlamentti antoi sitä koskevan päätöslauselman 14.3.2013.¹¹⁷ EU on siis pyrkinyt edistämään ympäristönsuojelunormia, etenkin ilmastonmuutoksen osalta, erilaisilla vapaaehtoisilla toimenpiteillä ja muilla pehmeillä keinoilla, verotuksella ja päästökaupalla ja sitovilla direktiiveillä. Direktiivienkin kohdalla on kuitenkin huomattava, että vaikka jäsenvaltioiden täytyy saattaa ne voimaan omassa lainsäädännössään, saavat ne itse päättää totuttamisen muodon ja keinon. Tämä on olennaista oman tutkimukseni kannalta: Vaikka EU on luonut paljon direktiivejä, ei ole taattu sitä, millä lailla tai kuinka nopeasti ne vaikuttavat jäsenvaltion energiapolitiikkaan. Ympäristönsuojelun toimenpiteet riippuvatkin paljon unionin ja sen jäsenvaltioiden välisestä vuorovaikutuksesta.¹¹⁸

3.2. Markkinanormi

Mitä sitten tarkoitan markkinanormilla? Normin kehittyminen muokkautui pitkälti historian tapahtumien ja niihin linkittyvien taloustieteen paradigmojen rinnalla. Ne vaikuttivat siihen, mitä valtiot näkivät normin sisältävän. Tässä kappaleessa esittelen tarkemmin normin sisältöä ja sen kehitysvaiheita. Käsitelen myös markkinanormin näkymistä energiasektorilla ja EU:n suhtautumista normin vaatimuksiin.

3.2.1. Globaalin markkinanormin kehittyminen

Talousajattelu perustui 1500-luvulta 1700- ja 1800-lukujen taitteeseen asti merkantilistiseen ajattelumalliin, jossa valtiot sääntelivät talouden toimintaa ja kilpailu nähtiin haitallisena. 1700-luvulla Adam Smith alkoi kehittää liberaalia teoriaa kaupankäynnin uudelleenjärjestämiseksi. Smithin usein siteerattu ydinajatus oli talouden järjestävä ”näkymätön käsi”. Hän katsoi, että yksilöt voivat ja heidän tulee tavoitella omia taloudellisia intressejään, sillä tämä oman edun tavoittelu muuttuu yhteiseksi hyväksi. Smith näkikin keskeiseksi talouden järjestämisessä toimijoiden erikoistumisen, kaupankäynnin ja kilpailun. Hän korosti työvoiman jakautumisen

¹¹⁷ Delvauz & Guimaraes-Purokoski 2008, 24–25.; Komission tiedonanto Euroopan parlamentille, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle sekä alueiden komitealle 2011.; Euroopan parlamentti 2013.

¹¹⁸ Deketelaere & Peeters 2006, 5–6.; Direktiiveistä ks. lisää esim. Euroopan komissio 2012b.

tuottavan etuja kaikille.¹¹⁹ Smithin ajattelumallia kutsutaan taloustieteissä klassiseksi liberalismiksi.

Liberaalin talousajattelun seurauksena syntyivät markkinat sellaisina, kuin me ne tänä päivänä ymmärrämme. Valtiot päättivät organisoida talouden markkinapohjaisen vaihdantatalouden kautta. 1800-luvulla vapaakaupan kannatus kasvoikin paljon. Ideologisesti vallalla oli usko *laissez-faire*-ajatteluun, jonka mukaan talous toimii parhaiten ilman valtion sääntelyä. Paitsi että ideologia vaikutti ajatuksiin kaupankäynnin organisoimisesta, sisälsi se Kowertin ja Legron mukaan myös kuvauksen siitä, millainen identiteetti kaupankäyntiin osallistuvalla toimijalla on oltava.¹²⁰ Neoklassiset taloustieteilijät kehittivät Smithin ajatuksia 1800-luvun loppupuolella. He näkivät, että täydellisesti kilpailluilla markkinoilla muodostuu kysynnän ja tarjonnan tasapaino, jossa myös hinta määrittyy oikean suuruiseksi. Resurssien allokointi tapahtuu näin tehokkaasti, samalla kun kulut minimoituvat ja kuluttajien hyöty maksimoituu. Kapitalismin rooli parhaana talouden järjestäytymismallina korostui entisestään. Myös pääoma irtautui yhä vahvemmin yritysten omasta johdosta, eli osakkeenomistajien ja lainanantajien määrä lisääntyi.¹²¹

Neoklassinen talousmalli osoittautui kuitenkin herkäksi lamakausille. Kansan tyytymättömyys lisääntyi, ja maailmansodat lisäsivät talouden epävakautta entisestään. 1930-luvun suuri lama ja toinen maailmansota muuttivat kapitalismin luonnetta. Sotia varten tuotanto muuttui valtioiden ohjaamaksi massatuotannoksi, eikä tuotanto perustunut markkinoihin vaan valtioiden tarpeisiin. Valtioiden politiikka vaikutti jälleen talouden toimintaan.¹²² Toisen maailmansodan jälkeen alkoikin kausi, jolloin valtion puuttuminen talouteen nähtiin jälleen hyväksyttävänä. Valtioilla nähtiin oikeus puuttua asioihin markkinatalouden vakauttamiseksi ja sääntelemiseksi, sekä tulojen tasaamiseksi. Tämä keynesiläinen talouspolitiikka korosti kysynnän poliittista ohjaamista.¹²³ Keynesiläinen talousajattelu oli vallalla etenkin länsimaissa aina 1970-luvun puoliväliin saakka.

¹¹⁹ Peet 2003, 1–5.; Chomsky 1999, 39.

¹²⁰ Falkner 2012, 519.; Kowert&Legro 1996, 453.

¹²¹ Peet 2003, 5.; Duménil & Lévy 2004, 12.

¹²² Peet 2003, 5, 32.; Duménil & Lévy 2004, 12.

¹²³ Campbell & Pedersen 2001, 1.

Vuosien 1974–1975 lama¹²⁴ aiheutti kriisin, joka vaikutti jälleen kapitalismin luonteeseen. Talousajattelussa neoliberalismin kannatus alkoi vahvistua. Vahvistuminen johti lopulta siihen, että neoliberalismi muotoutui hallitsevaksi paradigmaksi taloudessa, ja se muodostaa markkinanormin sisällön tällä hetkellä.¹²⁵ Tähän vaikuttivat osaltaan Kiinan muuttuminen markkinataloudeksi ja Neuvostoliiton kaatuminen, jonka seurauksena vaihtoehtoiset mallit talouden onnistuneelle organisoimiselle hävisivät.¹²⁶ Neoliberalismi korostaa samoja asioita kuin edeltäjänsä klassinen liberalismi ja neoklassinen taloustiede, eli valtioiden intervention vähentämistä ja markkinoiden sääntelyn purkamista. Neoliberalismin sijaan puhutaankin usein vapaiden markkinoiden politiikasta. Neoliberalismissa korostuvat lisäksi pääoman ja osakemarkkinoiden keskeinen rooli, sekä pääoman vapaa liikkuvuus. Kaupan ja rahoituksen pitää olla vapaata, hintojen tulee määräytyä markkinoiden kautta, ja yksityistäminen korostuu, tai muuten valtion kulujen katsotaan kasvavan, tehokkuuden vähenevän ja talouskasvun pienenevän.¹²⁷

Ympäristönsuojelun kannalta yksi merkittävin aspekti markkinanormissa on, että jatkuvan talouskasvun mahdollisuutta ei kiistetä. Kapitalistisessa ajattelussa jatkuva talouskasvu on tavoiteltavaa, koska sen avulla yhä useampi ihminen pääsee osalliseksi hyvinvoinnista. Resurssien vähenemistä ja ympäristön saastumista ei nähdä esteenä talouden kasvulle, sillä markkinoiden kautta uskotaan syntyvän kannustimia luoda teknisiä innovaatioita näiden ongelmien ratkaisemiseksi. Samoin esimerkiksi uusiutuvan energian käytön uskotaan lisääntyvän luonnollisen hinnanmuodostuksen avulla tai kuluttajien mieltymysten vuoksi.¹²⁸ Campbellin ja Pedersenin mukaan neoliberalismin ajatuksiin sisältyy normatiivisia periaatteita, jotka *suosivat vapaakauppaan pohjaavia ratkaisuja ongelmiin*.¹²⁹

Vaikka neoliberalismi tuskin toteutuu yhdessäkään maailman valtiossa täydellisesti, nähdään sen ajatusten mukaiset talouden käytännöt kuitenkin nykyään mielestäni ideaalina, ja esimerkiksi Bretton Woods -instituutiot ovat omaksuneet neoliberalismin mukaisen talouden ohjauksen muun

¹²⁴ Lamaa kutsutaan usein myös öljykriisiksi.

¹²⁵ Duménil & Lévy 2004, 14.; Chomsky 1999, 7.; Campbell & Pedersen 2001, 5.

¹²⁶ Peet 2003, 8–9.

¹²⁷ Campbell & Pedersen 2001, 1.; Chomsky 1999, 7,20.; Duménil & Lévy 2004, 2.; Buzan 2004, 151.

¹²⁸ Baumol ym. 2007, 16–18.

¹²⁹ Campbell & Pedersen 2001, 5.

muassa ehdoissaan lainansaajille.¹³⁰ Lisäksi globaalit pääomamarkkinat muodostavat samanlaisia rajoitteita kaikkien valtioiden toiminnalle.¹³¹ Siksi näen markkinanormin olevan nykyään pitkälti neoliberalismin ajatusten mukainen. Tarkoitukseni ei ole sanoa, että tämä järjestys olisi mielestäni oikea tai oikeudenmukainen, mutta hallitsevana se vaikuttaa paljon kansainvälisen yhteisön normatiiviseen rakenteeseen. Vapaata kauppaa ja markkinoita voi kritisoida esimerkiksi siitä, että politiikan seurauksena sosiaalinen ja taloudellinen eriarvoisuus on lisääntynyt, markkinat ovat vääristyneet köyhempien maiden kannalta ja ympäristöongelmat ovat lisääntyneet.¹³²

3.2.2. Markkinanormi energiasektorilla

Markkinanormin vahvistuminen näkyy energiasektorilla energiamarkkinoiden globaalistumisena. Energiamarkkinoista on tullut yhä laajemmat ja energiaverkostot ovat keskenään linkittyneitä. Etenkin öljyn kauppa on skaalaltaan globaalia, sillä sen kuljettaminen eri alueille on mahdollista. Tämän vuoksi öljy on myös poliittisesti herkkä energialähde. Kaasun toimittaminen on enemmän riippuvaista kaasuputkista, minkä vuoksi se ei ole aivan niin altis politiikan ja markkinoiden muutoksille kuin öljy.¹³³ Uusiutuvan energian osalta markkinat ovat tällä hetkellä lähinnä kotimaisia, mutta IEA näkee uusiutuvien markkinoiden leviämisen mahdolliseksi.¹³⁴

Öljyn ja kaasun hinta määrittyvät melko pitkälti markkinoiden perusteella. Toisaalta 69% maailman öljyvarannoista sijaitsee Öljyviejämaiden järjestön (OPEC)¹³⁵ jäsenvaltioiden alueella, ja seitsemän neljästätoista maailman suurimmasta öljyntuottajasta on sen jäsenvaltioita. Siksi OPEC on pystynyt markkinanormin vastaisesti vaikuttamaan öljyn hinnan kehitykseen lisäämällä tai vähentämällä tuotantoa.¹³⁶ Suurin osa maailman valtioista, myös osa suurista

¹³⁰ Bretton Woods -instituutiot ovat Kansainvälinen valuuttarahasto IMF, Kansainvälinen jälleenrakennus- ja kehityspankki IBRD, joka myöhemmin tuli osaksi Maailmanpankkia, sekä GATT-sopimus (General Agreement on Tariffs and Trade), jonka pohjalta vuonna 1995 syntyi Maailman kauppajärjestö WTO. Peet 2003, 27.

¹³¹ Peet 2003, 13.; Ruggie 2004, 509.

¹³² Kriitistikä ks. esim. Chomsky 1999.

¹³³ Talus 2008, 126, 130–131.

¹³⁴ International Energy Agency 2012.

¹³⁵ Organization of the Petroleum Exporting Countries.

¹³⁶ Selivanova 2007, 2, 6.

energiantuottajista, on kuitenkin Maailman kauppajärjestö WTO:n jäseniä.¹³⁷ Selivanovan mielestä WTO:n jäsenten kesken vallitsee yhteisymmärrys siitä, että järjestön vapaakauppaan liittyvät säännöt koskevat myös energiatuotteita. WTO:n periaatteisiin kuuluu GATTin sopimuksen pohjalta muun muassa, että samanlaisille ja samankaltaisille tuotteille tulee taata samanlainen kohtelu, kotimaisia tuotteita ei saa suojata ulkomaisia tuotteita vastaan, ja sisäiset verotustoimet tai sääntelykeinot eivät saa rajoittaa kansainvälistä kauppaa.¹³⁸

Vaikka tietyt valtiot ovatkin useiden eri energiamuotojen suurimpia netto-ostajia tai vastaavasti suurimpia tuottajia, ja OECD-maat¹³⁹ ovat selvästi suurin energian kuluttajaryhmä, ovat lähes kaikki maailman valtiot osallisina globaaleilla energiamarkkinoilla. Energian kysyntä myös kasvaa jatkuvasti samalla, kun öljy- ja kaasuvarat hupenevat. Tämä aiheuttaa kovenevaa kilpailua valtioiden kesken, ja johtaa markkinalogiikan mukaisesti energian hinnan nousuun. Huoli energiaturvallisuudesta onkin noussut keskeiseksi teemaksi valtioiden politiikassa.¹⁴⁰

Yleinen trendi energiamarkkinoilla on ollut markkinanormin mukainen liberalisointi, mikä on vähentänyt valtioiden interventiota energiasektorilla. Useat OECD-maat ovat avanneet myös sähkömarkkinoitaan avoimelle kilpailulle. OECD ja IEA toteavat olennaiseksi markkinoiden vääristymien minimoimisen.¹⁴¹ Neoliberalismin korostaman vapaakaupan yksi keskeisistä periaatteista onkin, etteivät valtiot saa käyttää tukiaisia. Kuitenkin ympäristöystävällisemmän energian kehittäminen saattaa vaatia merkittävää valtioiden puuttumista markkinoihin esimerkiksi juuri tukiaisten muodossa.¹⁴² Pallemmaerts ja Williams kritisoivat lisäksi UNFCCC:ia siitä, että se hyväksyy multilateraalisen kaupan ja talouden vahvuuden suhteessa ilmastonmuutoksen vastaiseen kamppailuun ja sopimuksessa todetaan, etteivät toimenpiteet ilmastonmuutoksen ehkäisemiseksi saa rajoittaa kansainvälistä kauppaa.¹⁴³ Näistä teemoista muodostuu markkina- ja ympäristönsuojelunormien välille ristiriitaa ja keskinäisiä yhteyksiä, jotka muodostavat pohjan omalle tutkimusasetelmalleni.

¹³⁷ Esimerkiksi Venäjä liittyi vihdoin jäseneksi vuoden 2012 elokuussa. World Trade Organization 2012.

¹³⁸ Selivanova 2007, 5.; Grimeaud 2003, 88–89.

¹³⁹ Organisation for Economic Cooperation and Development.

¹⁴⁰ International Energy Agency 2010.; Lee 2009, 1108.; Verrastro & Ladislaw 2007, 96.

¹⁴¹ Hisschemöller 2003, 292.; International Energy Agency 2001, 9–13.

¹⁴² Chomsky 1999, 36.; Hisschemöller 2003, 292.

¹⁴³ Pallemmaerts & Williams 2006, 31.

3.2.3. EU ja markkinanormi

EU on syntymästään asti ollut markkinanormin edistäjä. Ensimmäinen Euroopan yhdistymisen askel oli vuonna 1952 toimintansa aloittaneen Euroopan hiili- ja teräsyhteisön perustaminen. Sen tarkoituksena oli luoda hiilelle ja teräkselle yhteiset vapaat markkinat sopijaosapuolten kesken.¹⁴⁴ Yhdentymisprosessia täydennettiin vuonna 1957 Rooman sopimuksilla, jotka loivat Euroopan talousyhteisön ja Euroopan atomienergiayhteisön (Euratom). Unionin perustamisajatuksena oli luoda yhteismarkkinat ja tulliliitto, ja taata palveluiden, tavaroiden, pääomien ja ihmisten vapaa liikkuvuus yhteisön alueella. Nämä kolme eri yhteisöä sulautettiin yhteen vuonna 1967 Brysselin sopimuksella.¹⁴⁵ Rooman sopimuksia uudistettiin vuonna 1987 Single European Act -sopimuksella, jossa tavoitteeksi asetettiin sisämarkkinoiden toteutuminen vuoteen 1992 mennessä.¹⁴⁶

EU asettaakin selkeitä tavoitteita jäsenvaltioilleen markkinanormin toteutumiseksi.¹⁴⁷ Tämä asettaa vaatimuksia myös Tanskan energiapolitiikalle. Toisaalta energiapolitiikka on, huolimatta unionin alkuperäisestä syntymisestä energiapolitiikan alueella, ollut yksi vähiten unionin normatiivisen vaikutuksen alaisista politiikan alueista. Unionin energiamarkkinat ovat olleet valtiorajojen vuoksi hajaantuneet, ja toisaalta jäsenvaltiot ovat olleet haluttomia muuttamaan ajatteluaan pois kansallisista energiaintrasseista. Komissio aloitti vuonna 1987 selvityksen energiamarkkinoiden vapauttamiseksi, sillä kansalliset monopolit ja oligopolit estivät energiasisämarkkinoiden muodostumisen. Yhteisten energiamarkkinoiden nähdään takaavan turvaton energiasaannin kilpailukykyisillä hinnoilla.¹⁴⁸ Muutamien heikohkojen direktiivien jälkeen Eurooppa-neuvosto pääsi vuonna 2000 yhteisymmärrykseen täysin avoimien markkinoiden kehittämisestä. Tavoitteet eivät kuitenkaan toteutuneet täydellisesti, sillä jäsenvaltiot eivät suostuneet poistamaan kaikkia vapaan kilpailun esteitä.¹⁴⁹

¹⁴⁴ Europa 2010a. Alkuperäiset perustajajäsenet: Ranska, Saksa, Italia, Belgia, Luxemburg ja Alankomaat.

¹⁴⁵ Europa 2010b.

¹⁴⁶ Delvauz & Guimaraes-Purokoski 2008, 18.

¹⁴⁷ On kuitenkin hyvä huomioda, että vaikka jäsenvaltiot ovat poistaneet keskinäiset tullinsa, unionilla on yhtenevät tuontitullit ulkopuolisille tuotteille. Yhteisten tuontitullien tavoitteena on kuitenkin helpottaa kaupankäyntiä myös unionin ulkopuolisten valtioiden kanssa. Euroopan unioni 2012.

¹⁴⁸ Hunt 2008, 57–59.

¹⁴⁹ Geldhof & Vandendriesche 2008, 33–34.

Energiamarkkinoiden vapauttamiseksi on säädetty useampia direktiivejä, mutta useat jäsenmaat ovat edelleen laiminlyöneet toimenpiteitä markkinoidensa vapauttamiseksi.¹⁵⁰ Tämä on mielenkiintoista, koska kuten aikaisemmassa kappaleessa totesin, markkinanormin seuraaminen kaupankäynnin osalta on muuten hyvin yleistä valtioiden kesken ja globaalisti katsottuna energiakauppa toimii pääsääntöisesti markkinanormin mukaisesti. Vuonna 2009 voimaan tullut Lissabonin sopimus ei anna unionille edelleenkään täysin suoraa toimivaltaa energiasektorilla, mutta lisää sen mahdollisuuksia vahvistaa jäsenvaltioiden toimintaa ohjaavia normeja.¹⁵¹ Nyt komission tavoitteena on saada energiemarkkinat integroitua vuoteen 2014 mennessä.¹⁵² Tällä hetkellä unioni ei näytä kykenevän energiasektorilla yhtä vahvaksi markkinanormin edistäjäksi kuin muilla talouden alueilla.

Ympäristönsuojelunormia koskevassa kappaleessa esittelin unionin keinoja kasvihuonepäästöjen vähentämiseksi, eli esimerkiksi päästökauppajärjestelmää ja energiaverotusta. Unionin toiminnassa on kuitenkin ympäristönsuojelunormin ja markkinanormin edistäjänä samanlainen ristiriita, josta mainitsin aikaisemmassa kappaleessa. Jos unioni pyrkii edistämään ympäristöystävällisemmän energian käyttöä kovin paljon, toimii se vapaata markkinoiden toimintaa korostavan markkinanormin vastaisesti. Ympäristönsuojelu voi usein vaatia keinoja, jotka ovat vastoin vapaakaupan ajatuksia ja esimerkiksi WTO:n sääntelyä.¹⁵³ Lisäksi unioni katsoo, että kaikkien energiaratkaisujen on tapahduttava sisämarkkinoiden kontekstissa.¹⁵⁴ Toisaalta on huomionarvoista, että nykyinen talouskriisi on luonut unionin sisällä tendenssejä pyrkiä lisäämään talouden sääntelyä, keskustelua on käyty mm. rahoitusmarkkinaveron luomisesta.¹⁵⁵

¹⁵⁰ Geldhof & Vandendriesche 2008, 55.

¹⁵¹ Delvauz & Guimaraes-Purokoski 2008, 26–28.

¹⁵² Euroopan komissio 2012c.

¹⁵³ Ks. esim. van Calster 2006.

¹⁵⁴ Delvauz & Guimaraes-Purokoski 2008, 28.; Hunt 2008, 70.

¹⁵⁵ Ks. esim. Spiegel Online 10.9.2012.

4. Metodin ja aineiston esittely

4.1. Sisällönanalyysi tutkimusmetodina

Tässä kappaleessa esittelen tutkimusmetodiani. Käsittelem ensin kvantitatiivisen ja kvalitatiivisen sisällönanalyysin eroja. Sen jälkeen esittelen oman analyysini lähtökohdat ja sisällönanalyysin käytännön toimenpiteitä. Lopuksi kerron, kuinka olen toteuttanut sisällönanalyysia omassa tutkimuksessani. Metodiluvun jälkeen esittelen tutkimukseni aineiston.

4.1.1. Kvantitatiivinen ja kvalitatiivinen sisällönanalyysi

Sisällönanalyysi sopii metodina sekä kvantitatiiviseen että kvalitatiiviseen tutkimukseen. Kvantitatiivisessa sisällönanalyysissa tarkastellaan usein esimerkiksi sitä, miten tiheästi eri sanat esiintyvät aineistossa. Tutkimuksessa voidaan myös laskea, miten usein jostain asiasta on ylipäänsä kirjoitettu. Eskola ja Suoranta kutsuvat tätä perinteiseksi sisällönanalyysiksi. Heidän mukaansa kvantitatiivisessa tutkimuksessa tutkitaan sitä, mitä tai miten jostakin asiasta on aineistossa puhuttu.¹⁵⁶ Samat kysymykset ohjaavat kuitenkin myös laadullista tutkimusta. Tuomi ja Sarajärvi nimeävätkin sisällönanalyysin perusanalyysimenetelmäksi, jota voi toimia metodina kaikenlaisessa laadullisessa tutkimuksessa. He kutsuvat kvantitatiivista aineiston kuvailua sisällön erittelyksi, sisällönanalyysilla he tarkoittavat puolestaan pyrkimystä kuvata aineiston sisältöä sanallisesti.¹⁵⁷

Tuomen ja Sarajärven mukaan laadullisessa tutkimuksessa pyritään kuvaamaan jotain ilmiötä, antamaan ilmiölle mielekäs tulkinta tai ymmärtämään jotain tiettyä toimintaa.¹⁵⁸ Schreier toteaaakin laadullisen tutkimuksen eroavan kvantitatiivisesta muun muassa siksi, että se on tulkitsevaa. Tutkimus kohdistuu aineistoon, joka on luonteeltaan symbolista ja vaatii näin tutkijalta tulkintaa. Eri tutkijat voivat myös tulkita samaa aineistoa eri tavoin. Laadullinen tutkimus onkin myös tilannekohtaista: Toisin kuin kvantitatiivisessa tutkimuksessa, tuloksista ei voi tehdä eikä pyritä tekemään yleisiä kaikenkattavia johtopäätöksiä. Toisaalta tämä lisää Schreierin mielestä tutkimuksen todenmukaisuutta, koska tosielämän tilanteet ovat

¹⁵⁶ Grönfors 1982, 160.; Eskola&Suoranta 1998, 186.

¹⁵⁷ Tuomi&Sarajärvi 2002, 93, 107.

¹⁵⁸ Emt., 87.

monimutkaisia eivätkä vastaa esimerkiksi laboratorion pelkistettyjä olosuhteita.¹⁵⁹ Omassa tutkimuksessani pyrin kuitenkin Tanskan tapauksen johdosta tekemään jonkinlaisia johtopäätöksiä siitä, miten valtioiden identiteettien pitäisi suhteutua markkina- ja ympäristönormien luomiin käyttäytymissääntöihin, jos ne haluavat toteuttaa Tanskan mallin mukaista energiapolitiikkaa. Tässä ei mielestäni kuitenkaan ole kyse sellaisten yleistysten tekemisestä, joista Schreier puhuu.

Laadullisen tutkimuksen tulkinnanvaraisuus ei kuitenkaan tarkoita, että tutkimuksen ei tarvitsisi olla luotettavaa. Myös laadullisen tutkimuksen tutkimusprosessin pitää olla avoin tarkastelulle, ja tulosten tulee olla valideja. Tutkimuksen toistamisen samoilla keinoilla pitäisi johtaa samoihin tuloksiin. Laadullisessa sisällönanalyysissä tutkija kuitenkin tekee aina aineiston sisällöstä oman tulkintansa, ja muiden tutkijoiden ei voi olettaa lukevan aineistoa samalla tavalla.¹⁶⁰

Alasuutarin mielestä kvantitatiivisen ja kvalitatiivisen analyysin voi kyllä erottaa, mutta usein niitä sovelletaan samassa tutkimuksessa. Erityisesti ihmistieteissä menetelmien tarkka jakaminen kahteen ei ole hänen mukaansa mielekästä.¹⁶¹ Oma analyysini tulee olemaan pääosin laadullista sisällönanalyysia, mutta käytän osittain myös kvantitatiivista sisällönanalyysia. Esittelen analyysitapaani tarkemmin luvussa 4.1.4.

4.1.2. Teorialähtöinen analyysi tutkimuksen pohjana

Perinteisesti laadullinen tutkimus on jaettu induktiiviseen ja deduktiiviseen päättelyyn. Induktiivisessa tutkimuksessa tutkimus etenee yksityiskohdista yleistyksiin. Aineistosta löydettyjen havaintojen pohjalta pyritään kehittämään uutta teoriaa. Deduktiivisen logiikan mukaan tutkimuksessa puolestaan pyritään testaamaan teoriaa ja siitä johdettuja hypoteeseja. Tutkimus rakentuu yleiseltä tasolta kohti yksityiskohtia. Lisäksi nykyään puhutaan myös abduktiivisesta päättelystä, joka sijoittuu kahden edellisen välimaastoon. Tutkijan ei katsota olevan täysin irrallaan vanhoista teorioista uutta kehittäessään, vaan häntä ohjaa jonkinlainen

¹⁵⁹ Schreier 2012, 21–23.

¹⁶⁰ Krippendorff 2004, 18, 23.

¹⁶¹ Alasuutari 2001, 32.

johtojatus.¹⁶² Eskola jaottelee aineiston analyysimahdollisuudet induktion, deduktion, ja abduktion mukaisesti, mutta nimeää analyysitavat eri tavalla. Tuomi ja Sarajärvi pitävät Eskolan jaottelumallia parempana, koska se tuo esille analyysin eri tasot. Aineistolähtöisessä analyysissa teoria pyritään luomaan tutkimusaineistosta. Aikaisemmilla teorioilla ja havainnoilla ei saisi olla vaikutusta teorian syntymiseen. Teorialähtöisessä analyysissa testataan teoriaa ja siitä johdettuja hypoteeseja aineistoon. Tutkimus pohjautuu tietyn teorian ajattelumalliin, joka määrittää tutkimuksen käsitteet. Teoriasidonnaisessa analyysissa teoria voi toimia apuna aineiston analysoinnissa, mutta analyysi ei perustu suoraan teoriaan. Tutkimuksen tarkoituksena on avata uusia ajatuspolkuja.¹⁶³

Oma analyysini on deduktiivinen tai teorialähtöinen. Teoreettisena viitekehystenä toimivat konstruktivistiset näkemykset normeista, identiteeteistä ja intresseistä, joista olen johtanut joitakin hypoteeseja ja joiden tarjoamista näkökulmista tarkastelen aineistoani. Analyysissani testaan näitä hypoteeseja ja pohdin lisäksi, kuinka paikkaansa pitävä normiteoria ylipäänsä näyttäisi olevan oman tutkimukseni kohdalla. Teoria vaikuttaa myös aineistoni hankintaan ja siihen, miten olen määrittänyt tutkimukseni keskeiset käsitteet. Aineiston kerääminen, analysointi ja johtopäätösten teko ovat kaikki teorialähtöisiä.¹⁶⁴

4.1.3. Laadullisen sisällönanalyysin käytännön työvaiheet

Sisällönanalyysin ensimmäiset askeleet ovat, kuten muunlaisessakin analyysissa, tutkimuskysymyksen ja aineiston valitseminen. Tutkimuskysymyksen muotoilu on kuitenkin erityisen merkittävää sisällönanalyysissa verrattuna moniin muihin laadullisiin metodeihin, sillä se määrittää sen, mistä aineistossa ollaan kiinnostuneita. Sisällönanalyysissa tutkijan pitää valita tutkimusongelmansa perusteella tietty selkeästi rajattu tutkimuskohde. Aineiston muut mahdolliset mielenkiintoiset teemat on rajattava tutkimuksen ulkopuolelle.¹⁶⁵

¹⁶² Grönfors 1982, 27–33.

¹⁶³ Eskola 2001, 136–137.; Tuomi&Sarajärvi 2002, 97–100.

¹⁶⁴ Tuomi&Sarajärvi 2002, 100–101.

¹⁶⁵ Schreier 2012, 3–6.; Tuomi&Sarajärvi 2002, 94.

Vaikka kaikki aineistosta löytyvät teemat eivät olekaan tutkimuksen kohteina, käydään aineisto sisällönanalyysissäkin kokonaisuudessaan systemaattisesti läpi. Tässä vaiheessa erotellaan ja merkitään aineistosta löytyvät omat kiinnostuksen kohteet aineiston jäsentämiseksi.¹⁶⁶ Tekstistä voidaan Hermannin mukaan kiinnittää huomiota esimerkiksi tiettyihin verbeihin, sanontoihin, lauseisiin tai tekstikappaleisiin.¹⁶⁷ Tämän jälkeen kiinnostava aineisto luokitellaan/teemoitellaan. Aineistoa pyritään pelkistämään muuttamalla esimerkiksi tiettyjä lauseita yksittäisiksi ilmaisuiksi. Samantyyppiset ilmaisut jaetaan omiksi luokikseen, ja nämä luokat nimetään. Tämän jälkeen on mahdollista yhdistellä näitä luokkia lisää yläluokiksi siihen asti, kunnes tutkija katsoo saaneensa koottua aineiston riittävän selkeäksi kokonaisuudeksi. Varsinaiset pääkategoriat muodostavat ne teemat, joissa tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita. Alaluokkien on tarkoitus antaa tietoa siitä, mitä aineistossa sanotaan näistä teemoista.¹⁶⁸

Aineistoa voikin jaotella esimerkiksi eri teemojen mukaan, eli sen perusteella mitä kustakin teemasta on aineistossa sanottu, tai kyselytutkimuksessa vastaajat voidaan tyypitellä eri ryhmiin vastauksiensa perusteella. Jaottelua tehdessä on huomioitava, että luokat ovat riittävän laajoja vertailun mahdollistamiseksi. Toisaalta luokittelun täytyy olla riittävän konkreettista, jotta aineiston kuvailu säilyy mahdollisimman tarkkana.¹⁶⁹

Schreier kutsuu laadullista sisällönanalyysia joustavaksi metodiksi, koska luokittelu tapahtuu aina tapauskohtaisesti kunkin materiaalin perusteella. Sisällönanalyysi auttaa lisäksi aineiston vähentämisessä, koska analyysi rajoittuu tutkimuksen kannalta relevantteihin asioihin. Sisällönanalyysi on myös systemaattinen metodi, sillä kategorioihin jakamisessa koko aineisto käydään läpi. Analyysia tehdessä on kuitenkin huomioitava, että luokittelua tulee testata ja arvioida tutkimusprosessin aikana. Luokittelua voikin joutua muokkaamaan arvioimisen seurauksena.¹⁷⁰ Varsinaista tulkintaa tehdessä on puolestaan muistettava asettaa tutkimustulokset kontekstiin, jotta poliittisten ilmiöiden monimutkainen luonne tulee mukaan tulkintavaiheeseen. Kvalitatiiviselle aineistolle on ominaista monimutkaisuus ja ilmaisullinen rikkaus. Siksi tutkijan tulisi johtopäätöksiä tehdessään määritellä aineistonsa kontekstisidonnaisuus, eli sen

¹⁶⁶ Schreier 2012, 5.; Tuomi&Sarajärvi 2002, 94–95.

¹⁶⁷ Hermann 2008, 157-158.

¹⁶⁸ Tuomi&Sarajärvi 2002, 102–103.; Schreier 2012, 60.

¹⁶⁹ Tuomi&Sarajärvi 2002, 95–96.; Schreier 2012, 7–8.

¹⁷⁰ Schreier 2012, 5-8.

“kulttuurinen paikka”. Tämä ei rajoita tutkijan analyysimahdollisuuksia, mutta analysointi on liitettävä johonkin kontekstiin.¹⁷¹ Pysin kiinnittämään tähän huomiota omassa analyysissäni ottamalla siinä huomioon esimerkiksi millainen energiarakenne Tanskalla on tällä hetkellä, minkälaisilla foorumeilla puheita on esitetty, puheiden ajallisen sijoittumisen toisaalta Kööpenhaminassa järjestetyn UNFCCC:n COP15-seurantakokouksen ja toisaalta Tanskan EU-puheenjohtajuuskauden lähettyville, ja Tanskan EU-jäsenyyden.

Alasuutari esittelee joitakin esimerkkejä siitä, miten aineistosta voi havainnoida normatiivisia lausumia. Aineistossa voidaan tietenkin todeta suoraan, että toimija noudattaa tiettyä moraalista periaatetta. Materiaalista voi löytyä myös ilmauksia siitä, miten joku asia pitäisi tehdä, tai vastaavasti toimija voi nuhdella, kieltää tai estellä toisia toimijoita tekemästä jotain. Erilaiset kehotukset ja suostuttelut viittaavat myös siihen, mitä toimija kokee oikeanlaiseksi tai vääräksi toiminnaksi. Aineistossa voidaan myös ylpeillä omalla toiminnalla, tai vastaavasti puolustella, häpeillä tai selitellä omaa käytöstä, jolloin myönnetään olevan mahdollisuuksia toimia toisinkin. Huomionarvoista on myös pohtia, miksi toimija viittaa mahdollisesti johonkin normiin, jota ei noudata. Tai pyritäänkö aineistossa vahvistamaan tietynlaisen käyttäytymisen asemaa verrattuna muunlaiseen toimintaan?¹⁷² Analyysia tehdessäni havainnoin, löytyykö aineistosta tällaisia normatiivisia lausumia. Ne kertovat siitä, miten Tanska suhtautuu erilaisiin normeihin ja millaisen politiikan se näkee oikeanlaiseksi.

Sisällönanalyysi eroaa diskurssianalyysistä siten, että sisällönanalyysissä tutkija keskittyy tekstin merkityksien etsimiseen eikä siihen, miten merkityksiä on tekstissä tuotettu. Diskurssianalyysissä kieli ja sen tehtävät ovat itsessään tutkimuskohteita. Huomio keskittyy kieleen, sitä ei nähdä välineenä, jonka avulla voidaan tutkia jotain muuta asiaa aineistosta.¹⁷³ Schreierin mielestä sisällönanalyysia tulee käyttää silloin, jos on kiinnostunut siitä mitä aineistossa sanotaan. Diskurssianalyysi sopii tutkimukseen, jossa pohditaan sitä miten asioista puhutaan.¹⁷⁴ Tiedostan, että konstruktivistisessä tutkimuksessa käytetään usein nimenomaan diskurssianalyysia, koska mielenkiinnon kohteena on monesti todellisuuden rakentuminen kielen kautta. Omaan tutkimukseeni sisällönanalyysi sopii kuitenkin paremmin, koska havainnoin aineistosta normien

¹⁷¹ Hermann 2008, 160.; Alasuutari 2001, 84–88.

¹⁷² Alasuutari 2001, 224–225.

¹⁷³ Tuomi&Sarajärvi 2002, 106.; Eskola&Suoranta 1998, 200.

¹⁷⁴ Schreier 2012, 48.

vaikutuksia. Etsin aineistostani kaikkia mahdollisia vaikutuksiin viittaavia asioita saadakseni kuvan normien merkityksestä Tanskan energiapolitiikassa, jolloin tutkimusote on erilainen kuin mitä se olisi diskurssianalyysia tehdessä.

4.1.4. Sisällönanalyysin toteuttaminen tutkielmassa

Omassa tutkimuksessani käytän sekä kvantitatiivista että kvalitatiivista sisällönanalyysia. Ensimmäiseksi kävin läpi pääministereiden ja ilmasto-, energia- ja rakennusministerin puheet saadakseni selville kuinka usein he puhuvat samoista teemoista ja mitkä teemat nousevat useimmin esiin. Tältä pohjalta katson voivani tehdä johtopäätöksen, että usein esiin nousevat teemat ovat Tanskalle kaikkein tärkeimpiä. Sisällönanalyysin periaatteiden mukaisesti pelkistin puheiden sisältöä eri teemoihin, eli kokosin erinäisiä puheissa esiintyviä ilmauksia luokkiin. Kävin puheet läpi niin, että merkitsin tekstin reunaan teeman nimen aina, kun löysin siihen liittyviä viittauksia. Tämän jälkeen kokosin taulukon, jonka ensimmäiseen sarakkeeseen nimesin nämä aineistosta esiin nousseet, tutkimukseni kannalta mielenkiintoiset teemat.

Tutkimukseni kvantitatiivisessa osuudessa merkitsin taulukkoon, kuinka monta kertaa kustakin henkilön puheesta oli löytynyt teemaan liittyviä kohtia. Lopuksi laskin kerrat yhteen, jolloin saadaan kokonaiskuva siitä, kuinka usein kyseisen henkilön puheissa teema esiintyi. Olen jättänyt taulukkoon näkyville yhteenlaskutoimitukset, koska ne kertovat siitä, kuinka monessa puheessa (ja kuinka monesti) teemaa käsiteltiin. Jos taulukon ruudussa on vain yksi numero, teema nousi esille vain yhdessä puheessa, kaksi numeroa tarkoittaa teeman esiintyneen kahdessa puheessa ja niin edelleen. Lisäksi olen summannut viimeiseen ”Yhteensä”-sarakkeeseen sen, kuinka usein teema nousi kaiken kaikkiaan esille aineistona käytettävissä puheissa. Taulukko saattaa sisältää laskuvirheitä, ja toinen tutkija voi tulkita tietyt tekstin ilmaukset kuuluvaksi eri kategoriaan kuin minä itse. Pienet laskuvirheet eivät kuitenkaan vaikuta niin merkittävästi kokonaistulokseen, ettei taulukosta voisi tehdä tulkintoja tiettyjen teemojen esiintymistiheydestä. Taulukosta tehtyjä johtopäätöksiä käsittelen tarkemmin analyysiluvussa.

	Helle Thorning- Schmidt	Lars Rasmussen	Anders Rasmussen	Martin Lilegaard	Yhteensä
Taloukasvu	9+11+17+1+1= 39	3+1=4	2+1+5=8	1	52
Vihreä-/kestävä talous(kasvu)	4+7+7+5=23	4+6=10	1+3+6=10	1+3=4	47
Talouden sääntelykeinot	1+7=8		1	3+1=4	8
Vapaakauppa	3		2+2+2+1=7	1	8
Tanskan talouspolitiikan korostaminen	8+2+1=11	2+3=5	2+1=3		19
Tanskan energiapolitiikan korostaminen	2+1+3=6	2+5+1=8	2+1=3	4+2+4=10	27
Kilpailukyky	1+2+3+1=7	1+2=3	1+2+4=7	1+2+3=6	23
Energiaturvallisuus (resurssipula, epävakaat hinnat, epävakaat tuottajavaltiot)	1+1+1+1=4	11+1=12	2+1+3+8=14	2+3+2+4= 11	41
Energiatehokkuus	2+2+2=6	2	2+4+5=11	1+1+1=3	22
Uusiutuva energia	3+1+3=7	1+4=5	2+3+2=7	4+2+3=9	28
Energiamuutoksen aiheuttamat kulut (mutta hyväksyttäviä)	2	1	1	3	7
Tuulivoima		5	1+1=2	1+1=2	9
Ilmastonmuutos	1+1=2	3+4+7+4=18	10+1+11+19= 41	14+1+4+1= 20	81

Ympäristöhaitat (ei vain ilmastonmuutos)		1	1+2+1=4	1+1+1=3	8
EU:n sisämarkkinat	3+2+3=8				8
EU:n energiasisämarkkinat			1	5	6
EU:n energiatavoitteet (myös ilmastosta puhuttaessa)	1		1+1=2	1+1+2=4	7
EU/Eurooppa	18+17+17=52		1+4+1+2=8	2+2=4	64
YK	2	1+2=3	1	4	10

Taulukko 1: Eri teemojen esiintymistiheydet aineiston puheissa

Kvantitatiivinen analyysini osuus perustuu siis sanojen/teemojen esiintymistiheyden laskemiseen. Suurin osa analyysistani on kuitenkin laadullista sisällönanalyysia. Varsinainen analyysini perustuu tulkintaan siitä, mitä taulukkoon keräämäni asiat mielestäni kertovat. Laadullisessa analyysiosiossa otan tulkinnan kohteeksi mukaan myös energiastrategiat ja kommenttipaperin EU:n energiapolitiikan kehittämiseen. Tarkastelen aineistoani kokonaisuudessaan vastatakseni tutkimuskysymykseeni. Tarkastelen kuitenkin strategioita ja kommenttipaperia myös osittain erikseen puheista havainnoidakseni, korostetaanko niissä samoja asioita kuin puheissa, ja jos näin on tai ei ole, pohdin syitä tähän. Näkyvätkö normit esimerkiksi eri vahvuisina ensin mainitussa aineistossa verrattuna puheisiin? Tämä kertoisi siitä, että Tanska kenties haluaa viestiä julkisissa tilaisuuksissa erilaista kuvaa kuin mitä se käytännön politiikassa toteuttaa. Toisaalta Tanska voi strategioissaan ottaa mukaan teemoja, joiden painottamista kansainvälisillä areenoilla se ei näe niin tärkeäksi. Tämä voi kertoa teemojen tärkeysjärjestyksestä tai siitä, kuinka sisäistetyksi Tanska näkee aiheet.

Tutkielman liitteistä löytyy strategioista ja kommenttipaperista koottu lista erilaisista energiapolitiikan toimista, joihin Tanska on ryhtynyt tai aikoo ryhtyä, ja joita se korostaa EU:nkin osalta. Esittelen joitakin käytännön keinoja myös analyysin lomassa, mutta koska

kyseessä on akateeminen tutkimus eikä energiapolitiikan selvitys, painotan analyysissä laajempia normien vaikutuksiin liittyviä pohdintoja.

4.2. Aineiston esittely

Aineisto, johon sisällönanalyysi kohdistetaan, voi olla hyvin monipuolista. Yleinen, omassa tutkimuksessaanikin keskeinen, aineisto on erilaiset kirjalliset tekstit. Tuomi ja Sarajärvi jaottelevat kirjallisen materiaalin kahteen luokkaan: Yksityisillä dokumenteilla he tarkoittavat esimerkiksi puheita, muistelmia ja sopimuksia. Joukkotiedotuksen tuotteilla he viittaavat puolestaan aikakausi- ja sanomalehtien tuottamaan materiaaliin, ja sen lisäksi elokuviin sekä radio- ja tv-ohjelmiin, vaikka nämä eivät olekaan kirjallista materiaalia.¹⁷⁵ Sisällönanalyysissä materiaali voikin olla myös kuvia, taidetta, ja esimerkiksi symboleja. Hermannin mukaan kaikki aineisto, joka pyrkii jonkun viestin kommunikoimiseen, sopii sisällönanalyysin kohteeksi.¹⁷⁶

Sisällönanalyysin aineiston monimuotoisuuden mahdollisuuksista huolimatta aineistoni koostuu ainoastaan kirjallisista teksteistä ja puheista (joita siis analysoin kirjoitettuna puheina, en esimerkiksi videoita katsomalla). Mielestäni tutkimukseni kannalta merkittävää on tutkia primääriaineistona nimenomaan Tanskan itsensä julkaisemia tekstejä, Tuomen ja Sarajärven yksityisiksi dokumenteiksi nimeämää aineistoa, koska haluan tutkia Tanskan suhtautumista normeihin, en sitä miten muut näkevät Tanskan käyttäytyvän niiden mukaan. Olen valinnut aineistokseni ensinnäkin kolmen Tanskan viimeisimmän pääministerin puheita. Anders Fogh Rasmussen (pääministeri vuosina 2001–2009) ja Lars Løkke Rasmussen (pääministeri 2009–2011) olivat molemmat vasemmistopuolueen (Venstre) edustajia. Nykyinen pääministeri Helle Thorning-Smidt (pääministeri lokakuusta 2011 lähtien) on sosiaalidemokraattien (Socialdemokraterne) jäsen.¹⁷⁷ Kyseiset puolueet ovat molemmat puoluekentän vasemmalta laidalta. Kyseessä ovat kuitenkin eri aikoina pääministereinä toimineet henkilöt, jotka edustavat eri puolueita. Jos heidän puheistaan löytyy yhteneviä teemoja, voin tällä perusteella katsoa, että

¹⁷⁵ Tuomi&Sarajärvi 2002, 86.

¹⁷⁶ Krippendorff 2004, 19.; Hermann 2008, 152.

¹⁷⁷ Lista Tanskan pääministereistä löytyy esim. pääministerin kanslian nettisivuilta. Tanskan pääministerin kanslia 2012a.

Tanskan energiapolitiikkaa johdattavat nimenomaan normit tai muut tekijät, jotka eivät ole riippuvaisia suurimmasta hallituspuolueesta. Yhteisten teemojen löytyminen perustelee myös sitä, että katson voivani tutkia Tanskan politiikkaa valtion politiikkana, ja Tanskan identiteettiä, ottamatta huomioon sisäpoliittisia tekijöitä. Katson pääministereiden puheiden edustavan Tanskan mielipidettä.

Valitsin aineistooni eri foorumeilla esitettyjä puheita, jotka liittyvät talouteen, ympäristöön, energiaan, YK:iin tai EU:iin. Aineiston analysoinnissa tarkkailin korostuvatko puheissa tietyt teemat huolimatta siitä, missä tapahtumassa puheet esitettiin. Aineistosta löytyikin läpileikkaavia teemoja, vaikka puheita olivat esittäneet eri henkilöt eri tapahtumissa. Käsittelen tätä tarkemmin aineiston analysointiluvussa. Aineiston saatavuudessa näkyi se, että UNFCCC:n seurantakokous COP15 järjestettiin Kööpenhaminassa joulukuussa 2009, ja molempien Rasmussenien puheista löytyikin enemmän vaihtoehtoja koskien YK:ta ja ilmastonmuutosta (ottaen huomioon, että valitsin Anders Rasmusseninkin puheista mahdollisimman tuoreet puheet, eli ne ovat kaikki vuodelta 2008, vaikka hänen pääministerikautensa alkoi jo vuonna 2001). Tanska toimi puolestaan EU:n puheenjohtajamaana 1.1.–30.6. 2012, ja Helle Thorning-Schmidtin on ollut pääministerinä vasta lokakuusta 2011 alkaen, joten suurempi osa hänen puheistaan oli esitetty EU:n foorumeissa.

Helle Thorning-Schmidtin puheista valitsin seuraavat:

-Puhe Euroopan parlamentin täysistunnossa 3.7. 2012 Tanskan puheenjohtajuuskauden loppuessa.

-Puhe IIF:n (the Institute of International Finance) jäsenten tapaamisessa 7.6.2012. IIF on vuonna 1983 perustettu globaali talousinstituutioiden yhdistys.

-Puhe Tanskan ja Yhdysvaltojen “vihreän kumppanuuden” (green partnership) lanseeraustilaisuudessa 31.5.2012.

-Puhe vuosittaisessa COSAC:in (Conference of Parliamentary Committees for Union Affairs of Parliaments of the European Union) tapaamisessa 23.4.2012. COSAC perustettiin vuonna 1989, ja sen tarkoituksena on tuoda kansallisten parlamenttien ääni paremmin kuuluviin EU:ssa, sekä toimia tiedonvaihtokanavana eri valtioiden parlamenteille ja Euroopan parlamentille.

-Global Green Growth -foorumin (3GF) avajaispuhe 11.10.2011. Tanska, Meksiko ja Etelä-Korea perustivat foorumin tuodakseen julkisia ja yksityisiä toimijoita yhteen keskustelemaan siitä, miten talouskasvu saataisiin käännettyä ympäristöystävällisemmäksi.

Lars Løkke Rasmussenin puheista valitsin seuraavat:

-Puhe Etelä-Korean ja Tanskan vihreän kasvun allianssin (Green Growth Alliance) lanseeraustilaisuudessa 12.5.2011.

-Puhe Brookings-tutkimuskeskuksessa Washingtonissa koskien energiaa ja vihreää kasvua 15.3.2011. Brookings on vuonna 1927 perustettu tutkimuslaitos, joka tekee ja tukee tutkimusta politiikkaan, sosiaalitieteisiin, taloustieteisiin ja hallintotieteisiin liittyvistä teemoista.

-UNFCCC:n (YK:n ilmastonmuutoskonferenssi, UN Climate Change Conference) seurantakokouksen COP15 avajaispuhe Kööpenhaminassa 7.12.2009.

- Puhe G20-maiden valtiovarainministereiden tapaamisessa 7.11.2009.

Anders Fogh Rasmussenin puheista tarkastelun kohteena ovat:

-Puhe UNFCCC:n COP14 osapuolikonferenssissa Poznanissa Puolassa 1.12.2008.

-Puhe Itämeren maiden kehitysfoorumissa (Baltic Development Forum) Kööpenhaminassa 30.11.2008. Foorumi perustettiin vuonna 1998 areenaksi, jossa poliitikot, akateemikot, yritys-elämän edustajat ja media voisivat keskustella Baltian alueen kehittämisstrategioista.

-Puhe Tanskan ja Kiinan ilmastonmuutos-konferenssissa (Chinese-Danish Climate Change Conference) Pekingissä 23.10.2008.

-Puhe maailman johtajien foorumissa (The World Leaders Forum) Columbian yliopistossa New Yorkissa 26.9.2008. Foorumi perustettiin vuonna 2003, ja se koostuu useista vuosittaisista tilaisuuksista, joissa keskustellaan ajankohtaisista poliittisista, taloudellisista ja sosiaalisista kysymyksistä.

Lisäksi aineistooni kuuluu kolme nykyisen ilmasto-, energia- ja rakennusministerin Martin Lilegaardin puhetta ja hänen kirjoittamansa artikkeli *Politiken*-lehteen. Katson, että useamman energiaministerin näkemyksien tarkastelu ei ole tarpeen, koska primääriaineistooni kuuluu myös kaksi energiastrategiaa. Kyseiset strategiat ovat energiaministeriöiden tuottamia, ja siten oletan energiaministereillä olleen suuri vaikutus niiden sisältöön, ja näin aikaisempien ministereiden mielipiteet tulevat mukaan tarkasteluun strategioiden kautta. Lilegaard on radikaalin vasemmistopuolueen (Det Radikale Venstre) ministeri, joten hän edustaa jälleen eri puoluetta kuin pääministerit. Lilegaardia koskevaa sopivaa aineistoa oli vaikeampi löytää kuin

pääministereiden puheita, minkä vuoksi valitsin mukaan puheiden lisäksi yhden hänen kirjoittamansa artikkelin. Kirjoittamisen helpottamiseksi viitataan kuitenkin analyysissäni ministereitä koskevaan aineistoon termillä ”puheet”, joka siis sisältää kokonaisuutena myös kyseisen artikkelin.

Lilegaardia koskeva aineisto koostuu seuraavista osista:

-Artikkeli “The climate debate that disappeared” *Politiken*-lehdessä 19.6.2012.

-Puhe Euroopan kuluttajapäivänä (European Consumer Day) 15.3.2012. Kuluttajapäivä on Euroopan talous- ja sosiaalikomitean vuosittain järjestämä tilaisuus, jossa hallitusten edustajat, EU:n instituutiot ja kansalaisyhteiskunnan edustajat voivat keskustella erilaisista kuluttamiseen liittyvistä teemoista.

-Puhe Euroopan komission Tanskan puheenjohtajuuskauden aikana järjestämässä ”Scientific support for the transition to a low carbon economy” -konferenssissa 6.3.2012.

-Puhe Eurooppaparlamentin teollisuus-, tutkimus- ja energiavaliokunnassa (Industry, Research and Energy Committee) 25.1.2012.

Puheiden analysoinnin tarkoituksena on saada kuvaa siitä, mitkä läpileikkaavat teemat ylipäänsä näyttävät olevan tärkeimpiä Tanskalle, ja miten ympäristönsuojelu- ja markkinanormi näkyvät näissä prioriteeteissa. Aineiston valintaa rajoittivat kielikysymykset, sillä valitsin aineistoksi ainoastaan englanninkielisiä puheita. En toisaalta koe tätä suureksi rajoitteeksi, koska tutkimukseni kohteena ovat kansainväliset normit, joiden vaikutus syntyy osana kansainvälistä yhteisöä. Kansainvälisessä yhteisössä kommunikointikielenä on usein englanti, joten englanninkieliset puheet kertovat siitä kuvasta, jonka Tanska haluaa antaa kansainväliselle yhteisölle. Valitsin aineistooni mahdollisimman tuoreita puheita, koska mielenkiintoni kohteena on Tanskan nykyinen energiapolitiikka. Tekstien pituudet vaihtelivat kahdesta pisimmillään seitsemään sivuun.

Puheiden lisäksi analysoin kahta Tanskan energiastrategiaa. Strategioiden tarkastelun tarkoituksena on saada tarkempi kuva siitä, miten normien vaikutus näkyy energiapolitiikassa, ja toisaalta pohtia näkyvätkö strategioissa samat teemat kuin poliitikkojen puheissa. Analysoinnin kohteina olevista strategioista ensimmäinen on “*Energy strategy 2025 – Perspectives to 2025 and Draft action plan for the future electricity infrastructure*”. Tämä on Tanskan liikenne- ja

energiaministeriön vuonna 2005 julkaisema energia-alan strateginen suunnitelma aikahorisonttina vuosi 2025. Toinen strategia, *“Energy Strategy 2050 – From coal, oil and gas to green energy”*, on Tanskan ilmasto-, energia- ja rakennusministeriön vuoden 2011 helmikuussa julkaisema strategia, jossa käsitellään Tanskan energiapolitiikan linjauksia vuoteen 2050 asti. Lasken vuotta 2025 käsittelevä energiastrategian kuuluvaksi ”nykypäivään”, eli aineistoni rajautuu kokonaisuudessaan vuodesta 2005 vuoteen 2012. Lisäksi analysoin Tanskan vuoden 2010 kommenttipaperia EU:n energiapolitiikan kehittämiseen, *“Denmark’s input to EU’s future energy policy – Courtesy Translation. An ambitious and visionary energy policy for Europe”*, jossa Tanska esittelee omia ajatuksiaan siitä, millaiseksi EU:n energiapolitiikkaa tulisi kehittää. Vuoden 2005 strategia on 41 sivua ja vuoden 2011 strategia 64 sivua pitkä. Kommenttipaperiin sisältyy kahdeksan liuskaa. Tarkastelen strategioita kokonaisuudessaan, vaikka kaikki materiaalin osat eivät ole tutkimukseni kannalta aivan yhtä merkittäviä. Mitään kokonaisia kappaleita en kuitenkaan ole jättänyt tarkastelussani huomiotta, joten ei ole mielekästä rajata aineiston käsittelyä sen tarkemmin.

Nyt kun olen teoreettisen näkökulmani lisäksi esitellyt tutkimusmetodini ja aineistoni, sekä siitä kootun taulukon, on aika siirtyä tutkimuksen varsinaiseen analyysiosioon.

5. Analyysi

5.1. Tanskan nykyinen energiarakenne

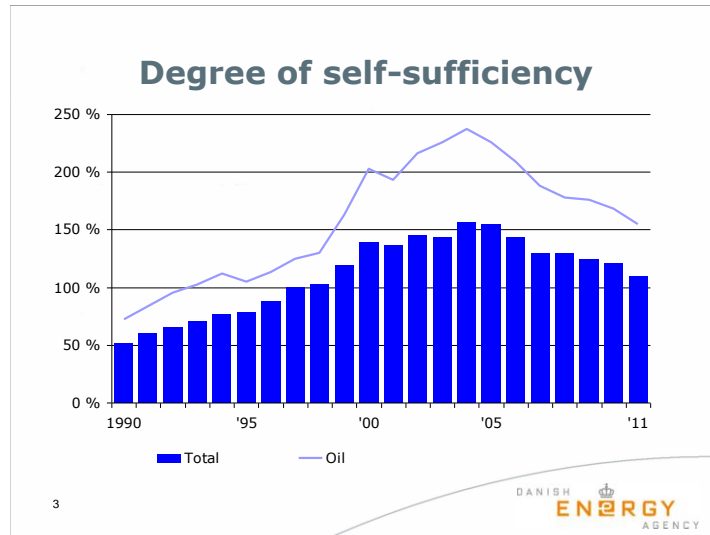
Ennen varsinaista analyysia esittelen lyhyesti, millainen energiapolitiikan toimija Tanska on. Tarkoituksena on antaa lukijalle kuva siitä kontekstista, jossa Tanska tekee energiapoliittisia valintojaan, eli käsitellä millaiset lähtökohdat Tanskan energiapolitiikassa on tällä hetkellä.

Tanska oli vahvasti riippuvainen tuontiöljystä 1970-luvulle asti. Vuoden 1973 öljykriisin aikana öljyn hinta kuitenkin nousi huimasti, minkä seurauksena Tanska alkoi pohtia energiamixinsä laajentamista. Kyseisenä vuonna Tanskan energiankulutuksesta 95% katettiin tuontiöljyllä.¹⁷⁸ Tanska alkoikin panostaa oman öljyntuotantonsa kehittämiseen. Ensimmäisen kerran täysin energiaomavarainen Tanska oli vuonna 1997. Energiaomavaraisuudella tarkoitetaan, että valtio tuottaa enemmän energiaa kuin mitä se itse kuluttaa. Korkeimmillaan energiaomavaraisuuden aste oli vuonna 2004, jolloin se oli yhteensä kaikkien energialähteiden osalta 156%. Vuonna 2011 energiaomavaraisuus oli 110%.¹⁷⁹ Tanska on tällä hetkellä öljyn ja kaasun nettoviejä, ja öljy ja kaasu muodostavatkin merkittävän osan Tanskan kauppataaseesta. IEA ennustaa viennin jatkuvan öljyn osalta ainakin vuoteen 2018 ja kaasun osalta vuoteen 2020 asti.¹⁸⁰ Tanskan fossiilisten polttoaineiden oma tuotanto on siis vähenemässä Pohjanmeren lähteiden ehtyessä, mikä näkyy myös pienenevänä omavaraisuusasteena.

¹⁷⁸ Lund 2007, 914.; Tanskan ilmasto-, energia- ja rakennusministeriö 2011, 11.

¹⁷⁹ Danish Energy Agency 2012, 4.

¹⁸⁰ International Energy Agency 2011, 15–16.

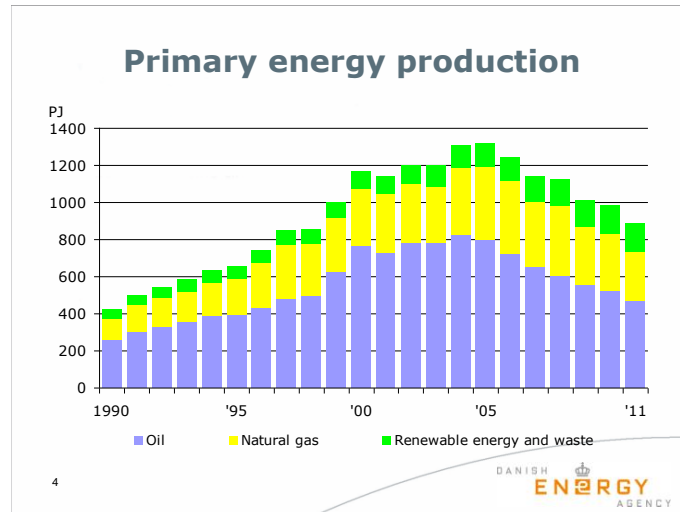

Kuvio 1: Tanskan energiaomavaraisuuden aste. Lähde Danish Energy Agency 2011.

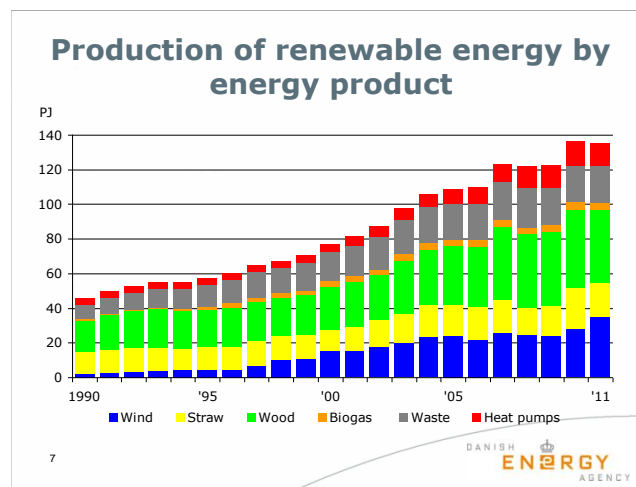
Suurimman osan Tanskan energiantuotannosta muodostavat öljy ja maakaasu. Uusiutuvan energian osuus on kasvanut 1990-luvun alusta, mutta on 2000-luvun ajan pysynyt suurin piirtein samoissa lukemissa. IEA pitää uusiutuvan energian osuutta kuitenkin suhteellisen suurena kokonaisenergiantuotannosta. Vuonna 2010 uusiutuvan energian osuus oli 20,7%.¹⁸¹ Tällä hetkellä uusiutuvaa energiaa tuotetaan eniten tuulivoimalla ja biomassalla, johon sisältyvät puu, olki, uusiutuva jäte ja bioöljy. Uusiutuvan energian kokonaiskulutus on noussut vuodesta 1990 vuoteen 2011 95,9%. Kokonaisuudessaan Tanskan energiarakenne on pysynyt kuitenkin melko samanlaisena viimeisen 20 vuoden ajan. Kokonaiskulutuksesta öljy muodostaa suurimman osuuden, minkä jälkeen tulevat sähkö, kaukolämpö ja maakaasu.¹⁸²

¹⁸¹ Danish Energy Agency 2012, 6.; International Energy Agency 2011, 16.

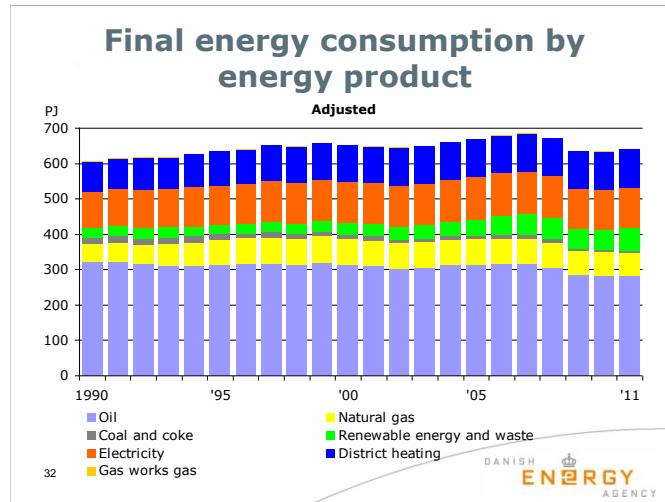
¹⁸² Danish Energy Agency 2012, 7, 23.; International Energy Agency 2011, 18.

Kuvio 2: Tanskan ensisijainen energiantuotanto. Lähde: Danish Energy Agency 2011.

Kuvio 3: Uusiutuvan energian tuotanto jaoteltuna eri energiatuotteisiin. Lähde: Danish Energy Agency 2011.

Kuvio 4: Energian kokonaiskulutus jaoteltuna eri energialähteisiin. Lähde: Danish Energy Agency 2011.

Tanska myy ja ostaa sähköä kansainvälisessä kaupassa Nord Poolin eli pohjoismaisen sähköpörssin kautta.¹⁸³ Vuonna 2010 Tanska maahantoi 10,6 TWh (terawattituntia) sähköä etenkin Norjasta ja Ruotsista, ja vei 11,7 TWh sähköä etenkin Saksaan.¹⁸⁴ Nord Pool -kauppa vaikuttaa osaltaan Tanskan energiarakenteeseen, sillä myös muut maat tuottavat myymäänsä sähköä esimerkiksi uusiutuvalla energialla. Keskinäisen kaupan määrä ja eri energialähteiden osuudet sähköntuotannossa vaihtelevat eri vuosina.¹⁸⁵

5.2. Tanskan suhtautuminen ympäristönsuojelunormiin

Varsinainen analyysini jakautuu kolmeen osaan. Tässä ensimmäisessä kappaleessa analysoin Tanskan suhtautumista ympäristönsuojelunormiin ja sitä, miten normi vaikuttaa Tanskan energiapolitiikkaan. Käsittelen ensin ilmastonmuutoksen läpileikkaavaa asemaa Tanskan politiikassa. Sen jälkeen esittelen tutkimustuloksia, jotka osoittavat Tanskan identiteetin

¹⁸³ Nord Poolista, ks. lisää esim. Nord Pool Spot 2013.

¹⁸⁴ International Energy Agency 2011, 16.

¹⁸⁵ Pohjoismaiden sähköntuotannon energialähteistä ajanjaksolla 2004–2011, ks. Nord Pool Spot 2012.

muokkautuneen ympäristönsuojelunormin edistäjäksi ilmastonmuutoksen osalta. Lopuksi erittelen hieman normin vaikutuksia Tanskan energiapolitiikan intresseihin.

5.2.1. Ilmastonmuutos politiikan läpileikkaavana teemana

Puheista kokoamastani taulukosta havaitsee, että ilmastonmuutos on sellainen teema, joka esiintyy jokaisen ministerin puheissa ja usein. Yhteensä sana ilmastonmuutos esiintyi puheissa 81 kertaa. Ainoastaan Helle Thorning-Schmidt ei käsittele teemaa jokaisessa tutkimuskohteekseni valitsemassani puheessa. Luonnollisesti ilmastonmuutoksesta puhutaan sellaisilla foorumeilla, joiden kattoteemana se toimii, esimerkiksi molemmat Rasmussenit käsittelevät ilmastonmuutosta usein UNFCCC:n seurantakokouksissa pitämässään puheissa.¹⁸⁶ Sanan esiintymistiheyteen vaikuttaa kenties myös se, että Tanska isännöi vuoden 2009 joulukuussa UNFCCC:n COP15 seurantakokousta, joten Rasmussenit pyrkivät ehkä pitämään teemaa esillä mainostaakseen omaa konferenssiaan. Katson silti ilmastonmuutoksen olevan läpileikkaava teema Tanskan politiikassa, ja käsittelem tässä kappaleessa aihetta tarkemmin.

Merkille pantavaa on, että ministerit nostavat ilmastonmuutoksen esille erilaisilla foorumeilla. Joskus tämä tapahtuu vain yhden kerran, mutta monesti useamminkin. Esimerkiksi Anders Rasmussen käyttää ilmastonmuutos-sanaa peräti 19 kertaa puheessaan maailman johtajien foorumissa, jossa keskustellaan ajankohtaisista poliittisista, taloudellisista ja sosiaalisista kysymyksistä.

“Tänään aion puhua toisesta Earth-instituutille ja useille maailman johtajille, mukaan lukien minä itse, merkittävästä aiheesta: ilmastonmuutoksesta.”¹⁸⁷ (Käännös AJ.)

Hän olisi siis voinut valita puheensa aiheeksi minkä tahansa teeman ja ongelman, jota Tanska pitää tärkeänä. Se, että hän valitsi aiheeksi ilmastonmuutoksen, kertoo siitä, että aihe oli Tanskan mielestä paitsi ajankohtainen myös selkeästi sen prioriteetti. Anders Rasmussen yrittääkin puheessaan vakuuttaa muita johtajia ilmastonmuutoksen akuuttiudesta.

“Globaali ilmaston lämpeneminen on fakta – tässä ja nyt.”¹⁸⁸ (Käännös AJ.)

¹⁸⁶ Rasmussen, Lars 2009b ja Rasmussen, Anders 2008d.

¹⁸⁷ “Today, I will be speaking about another major topic for The Earth Institute and for many world leaders including myself: Climate Change.” Rasmussen, Anders 2008a.

Samoin esimerkiksi Lars Rasmussenin koko puhe G20-maiden valtiovarainministereiden tapaamisessa käsittelee ilmastonmuutosta. Sen sijaan, että hän käsittelee talouteen liittyviä aiheita, hän vain sivuaa alussa nykyisiä (vuoden 2009) talousongelmia ja alkaa sen jälkeen käsitellä sitä, kuinka nämä ongelmat eivät saa vaikuttaa toimenpiteisiin ilmastonmuutosta vastaan.

“Mutta huolimatta talouskriisistä ja rahoitusongelmista on tärkeää, että omistatte aikaa myös ilmastonmuutoksen käsittelyyn.”¹⁸⁹ (Käännös AJ.)

Rasmussen myös yrittää vakuuttaa kuulijoitaan ilmastonmuutoksen vastaisen kamppailun rahoituksen tärkeydestä.¹⁹⁰ Valtiovarainministereiden tilaisuudessa hän haluaa painottaa ilmastonmuutoksesta aspektia, joihin ministereillä on vaikutusvaltaa.

Vaikka ilmastonmuutos olisi mainittu joissakin puheissa vain yhden kerran, teemaa on käsitelty lähes kaikissa puheissa. Tulkitsen tämän kertovan siitä, että ilmastonmuutos on läpileikkaava aihe Tanskan politiikassa. Päädynkin johtopäätökseen, että ympäristönsuojelunormi on ilmastonmuutoksen osalta Tanskalle tärkeä normi, joka ohjaa sen käyttäytymistä ja näin energiapolitiikkaakin. Tanska selvästi näkee ilmastonmuutoksen todelliseksi, olemassa olevaksi ongelmaksi. Ympäristönsuojelunormia esittelevässä kappaleessahan mainitsin, että ilmastonmuutos on myös ristiriitainen teema, eikä ongelman sisällöstä välttämättä ole yhteisymmärrystä valtioiden kesken. Tanska kuitenkin uskoo ilmastonmuutoksen aiheutuvan ihmisen toiminnasta, ja siihen voi vaikuttaa valtioiden energiapolitiikan valinnoilla. Tämä käy ilmi esimerkiksi seuraavasta lauseesta:

“Kiinan sitoutuminen ilmastonmuutosagendaan on välttämätöntä. Me tarvitsemme sitä, että kaikki suuret taloudet omaksuvat energiansäästöä ja energiatehokkaita teknologioita, jotta otamme välttämättömiä askeleita kohti vähähiilistä tulevaisuutta.”¹⁹¹ (Käännös AJ.)

Myös sanavalinta “anthropogenic climate change” korostaa Tanskan haluavan osoittaa ilmastonmuutoksen syntyneen ihmisten toiminnan seurauksena, sillä anthropogenic tarkoittaa

¹⁸⁸ “Global warming is a fact – here and now.”

¹⁸⁹ “But in spite of the economic crisis and financial trouble, it is important that you also devote time to deal with climate change.” Rasmussen, Lars 2009a.

¹⁹⁰ Emt.

¹⁹¹ “China’s engagement in the climate change agenda is crucial. We need all the major economies to embrace energy saving and energy efficient technologies to take the necessary steps towards a low carbon future.” Rasmussen, Anders 2008b.

ihmisen aiheuttamaa.¹⁹² Normin merkityksestä kertovat myös viittaukset ilmastonormin luomiin käyttäytymissäantöihin, eli ilmastonmuutoksen hillitsemiseen kahteen celsiusasteeseen. Esimerkiksi Lilegaard toteaa:

“Vaikka saisimme pidettyä globaalin lämpötilan nousun kahdessa celsiusasteessa, mikä on virallinen YK:n tavoite, tulemme silti kohtaamaan vakavia ongelmia.”¹⁹³ (Käännös AJ.)

Toisaalta nykyinen pääministeri Helle Thorning-Schmidt mainitsee ilmastonmuutoksen harvemmin, mikä voisi viitata siihenkin, että ilmastonmuutoksen asema normien välisessä hierarkiassa olisi heikentynyt Tanskan silmissä. Hänkin kuitenkin mainitsee teeman kahdessa puheessaan, Tanskan ja Yhdysvaltojen “vihreän kumppanuuden” (green partnership) lanseeraustilaisuudessa ja Global Green Growth -foorumien avajaispuheessa.¹⁹⁴ Tanskan EU-puheenjohtajuuskausi on kuitenkin selvästi vaikuttanut Thorning-Schmidtin puheisiin. Etenkin EU:a koskettava talouskriisi on nostanut talousteemat politiikan keskiöön. Thorning-Schmidt kuitenkin käsittelee useissa tilaisuuksissa vihreää talouskasvua, mihin sisältyy myös ympäristönsuojelunormin teemoja. Vaikka COP15 on ohi, pääministeri pitää silti ilmastoteemaa mukana esityksissään käsitellessään muutosta vihreämpään talousmalliin. Käsittelem vihreää-/kestävää talouskasvua tarkemmin analyysissa myöhemmin.

Vaikka nykyinen pääministeri ei korostakaan ilmastonmuutosta suoraan yhtä vahvasti kuin edeltäjänsä, saman hallituksen nykyinen ilmasto-, energia- ja rakennusministeri Lilegaard mainitsee ilmastonmuutoksen jokaisessa puheessaan. Teema kuuluu toisaalta hänen toimialaansa, mutta samalla toimialasta voi päätellä jotakin; ilmastonmuutos on Tanskalle niin tärkeä teema, että se on nimetty yhden hallituksen ministerin vastuualueisiin.

Ilmastonmuutoksen merkitys näkyy myös muussa aineistossa. Vuoden 2011 strategiassa mainitaan jo johdannossa, että strategian tavoitteena on muun muassa olla Tanskan kontribuutio ilmastonmuutosta vastaan:

¹⁹² Ks. esim. Tanskan liikenne- ja energiaministeriö 2005.

¹⁹³ “Even if we succeed in keeping the global average temperature increase to 2 degrees Celsius, which is the official UN target, we will be faced with serious problems.” Lilegaard 2012d.

¹⁹⁴ Thorning-Schmidt 2012b; Thorning-Schmidt 2011.

“Sen lisäksi, että se vastaa energiapolitiikan uuden aikakauden haasteisiin, Energy Strategy 2050 on myös Tanskan panos ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi.”¹⁹⁵ (Käännös AJ.)

Vuoden 2005 strategiassa ilmastonmuutos puolestaan nostetaan yhdeksi kolmesta pitkäaikaisesta energiapolitiikan haasteesta.¹⁹⁶ Ilmastonmuutoksen ja energiapolitiikan välillä nähdään selkeä yhteys. *Tanska siis pyrkii energiapolitiikkansa uudistamisella vähentämään ilmastonmuutosta.* Tämä kertoo siitä, että normi ohjaa Tanskan käyttäytymistä. Se on valmis muokkaamaan energiarakenteensa uudenlaiseksi, jotta se toimisi normin mukaisesti. Lisäksi Tanska toteaa kommenttipaperissaan EU:n energiapolitiikan kehittämiseen, että “EU:n tulisi osoittaa johtajuutta ilmastonmuutoksen vastaisessa taistelussa”.¹⁹⁷ Strategioissa käsitellään EU:n tavoitteita ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi, ja toisaalta niiden luomia velvoitteita Tanskan energiapolitiikalle.¹⁹⁸ Ilmastonmuutos on Tanskalle niin tärkeä teema, että se haluaa korostaa aihetta myös keskeisenä EU:n energiapolitiikalle. Molemmissa energiastrategioissa mainitaan lisäksi normin vaatimukset hillitä ilmastonmuutos kahteen celsiusasteeseen, ja lisäksi Kioto-protokolla sekä sen luomat päästövähennystavoitteet. Viittaukset osoittavat, että Tanska on todella sisäistänyt normin sisällön ja sen, millaisia käyttäytymismalleja normi määrittää, ja Tanska myös haluaa korostaa tätä sisältöä. Ilmastonmuutos näyttääkin toimivan ohjaavana teemana Tanskan energiapolitiikassa. Lisää perusteluja tälle johtopäätökselleni esittelen seuraavissa analyysikappaleissa.

¹⁹⁵ “In addition to addressing the challenges in a new era of energy policy, Energy Strategy 2050 is also Denmark’s contribution to curbing global warming.” Tanskan ilmasto-, energia- ja rakennusministeriö 2011, 5.

¹⁹⁶ Tanskan liikenne- ja energiainisteriö 2005.

¹⁹⁷ “[...] the EU must show leadership in the battle against global climate change [...]” Tanskan kommenttipaperi EU:n energiapolitiikan kehittämiseen 2010.

¹⁹⁸ Ks. esim. Tanskan ilmasto-, energia- ja rakennusministeriö 2011, 14. “[...] a large number of countries agreed that the greenhouse gas concentration in the atmosphere should be stabilised to a global average temperature rise below 2 degrees Celsius.” “[...] the EU has committed to the objective of reducing emissions by 80–95% by relative to the 1995 levels [...]” “[...] the national plans of member states to meet the EU 2020 renewables target [...]”

5.2.2. Sisäistetty ympäristönsuojelunormi – Identiteetti normiyrittäjänä ilmastonuojelun edistämiseksi

Ilmastonmuutoksen nostaminen esille usealla erilaisella foorumilla osoittaa mielestäni, että Tanska pyrkii olemaan normiyrittäjä ilmastonmuutoksen suhteen. Kuten teoriakappaleessa totesin, normin edistäjät pyrkivät ajamaan normiaan erilaisilla toiminta-alustoilla ja usein kansainvälisissä organisaatioissa, jotka on alun perin perustettu joltain muuta tarkoitusta varten. Itämeren maiden kehityskonferenssia tai Euroopan kuluttajapäivää ei ole perustettu ilmastonmuutoksen tai ympäristönsuojelun vuoksi, mutta silti ministerit käsittelevät teemaa muun muassa näissä tilaisuuksissa. Lilegaard esimerkiksi liittyy jälkimmäisessä tilaisuudessa kuluttajien lisääntyvän “länsimaalaisten hyödykkeiden” kysynnän kasvavaan energiankysyntään, ja näin ilmastonmuutokseen ja resurssikriisiin.¹⁹⁹ Tanskan identiteetti näyttäisikin selkeästi määrittäneen ilmastonmuutoksen kautta. Normit rajoittavat sitä, millaisia identiteettejä valtio voi omaksua, ja Tanska on omaksunut itselleen ilmastonuojelijan, suoranaisen ilmastonuojelun edistäjän, identiteetin.

Tutkimukseni tarkastelun kohteena on kuitenkin ympäristönsuojelunormi, josta ilmastonmuutos muodostaa vain osan. Taulukosta näkyy, että ministerit mainitsevat muut ympäristöongelmat puheissa yhteensä vain kahdeksan kertaa. Helle Thorning-Schmidt ei mainitse “tavallisia” ympäristöongelmia puheissaan kertaakaan. Tarkoittaako tämä sitä, ettei ympäristönsuojelunormi vaikuta Tanskaan kuin ilmastonmuutoksen osalta? Mielestäni ei. Vuoden 2005 energiastrategiassa on omistettu kaksi kappaletta, tosin lyhyitä sellaisia, muille ympäristöhaitoille. Niissä todetaan energiantuotannon paikallisten ympäristövaikutusten voivan johtaa terveysongelmiin ja mainitaan energian kulutuksella ja tuotannolla olevan lukuisia muitakin alueellisia vaikutuksia ympäristöön. Strategiassa myös listataan yhdeksi hallituksen yleiseksi energiapolitiikan tavoitteeksi ympäristö ilmaston rinnalla, “environment and climate”.²⁰⁰ Energiantuotannon ja uusien energiateknologioiden tulee olla yhdenmukaisia kansallisten ympäristötavoitteiden kanssa, ja tukea Tanskan ympäristö- ja ilmastovelvoitteita. Samalla Tanska tunnustaa itsellään olevan kansainvälisiä velvoitteita, jotka ovat syntyneet kansainvälisessä yhteisössä ympäristönsuojelunormin seurauksena.

¹⁹⁹ Lilegaard 2012c.

²⁰⁰ Tanskan liikenne- ja energiaministeriö 2005.

“Energian käytön ja tuotannon, ja uusien energiateknologioiden kehityksen ja käyttöönoton tulee noudattaa kansallisia ympäristöprioriteetteja ja tukea Tanskan nykyisiä ja tulevia kansainvälisiä ympäristö- ja ilmastovelvoitteita.”²⁰¹ (Käännös AJ.)

Vuoden 2011 strategiassa ympäristöongelmille, toisin kuin ilmastonmuutokselle, ei ole omistettu omia kappaleita. Ympäristöön viitataan lähinnä muutamissa lauserakenteissa esimerkiksi sanavalinnalla ”ympäristön kannalta oikea ratkaisu”²⁰². Tanskan prioriteeteiksi nimetään ilmasto, ilman ympäristöä. Pelkät sivuhuomautukset voisivat antaa kuvan, etteivät tavalliset ympäristöongelmat ole Tanskalle tärkeitä. Tulkitsen kuitenkin kokonaisvaltaisen ympäristönsuojelun olevan teksteissä taustalla, mutta Tanska ei koe tarpeelliseksi nostaa aihetta erikseen esiin yhtä paljon kuin ilmastonmuutosta. Kommenttipaperissakin todetaan Tanskan haluavan EU:n energiapolitiikan vaikuttavan siihen, että “kasvihuonekaasuja ja *muuta ympäristölle haitallisia aineita* vähennetään”.²⁰³ Katson, että Tanska on itse sisäistänyt ympäristönsuojelunormin, ja lisäksi se näyttää kokevan normin myös kansainvälisessä yhteisössä perusosiltaan sisäistetyksi, minkä vuoksi tavallisimpia käyttäytymissääntöjä ei tarvitse erikseen korostaa. Ilmastonmuutoksen osalta ympäristönsuojelunormi on kuitenkin epämääräinen. Teorialuvussa totesin, että usein normin selkeys vaikuttaa sen seuraamiseen. Mielestäni Tanska kokeekin, että ilmastonuojelun osalta normia tulee vielä vahvistaa ja selkeyttää, ja ilmastonmuutos on myös merkittävin ympäristöongelma, johon energiapolitiikalla on vaikutusta. Vuoden 2005 strategiassa todetaankin:

“Energiasektorin suurin ympäristöhaaste on globaali ilmastonmuutos.”²⁰⁴ (Käännös AJ.)

²⁰¹ “The use and production of energy and the development and introduction of new energy technologies must comply with national environmental priorities and support the fulfillment of Denmark’s current and future international environment- and climate obligations.” Tanskan liikenne- ja energiaministeriö 2005.

²⁰² “Environmentally appropriate solution”, Tanskan ilmasto-, energia- ja rakennusministeriö 2011, 31.

²⁰³ “[...] reduce greenhouse gas emissions and other substances harmful to the environment”. Tanskan kommenttipaperi EU:n energiapolitiikan kehittämiseen 2010.

²⁰⁴ “The energy sector’s major environmental challenge is global climate change”. Tanskan liikenne- ja energiaministeriö 2005.

Toisaalta kysymys on myös Tanskan identiteetin rakentumisesta; Teorialuvussa totesin, että valtioille syntyy sosiaalista painetta seurata normia saadakseen muilta hyväksyntää ja kunnioitusta. Normit voivat toimia oikotienä positiivisen palautteen saamiseksi muilta valtioilta. Koska ympäristönsuojelunormi on Tanskan mielestä muuten jo mahdollisesti sisäistetty, näkee se ilmastonmuutoksen vastaisen kamppailun edelläkävijän roolin hyvänä identiteettinä itselleen. Ilmastonmuutosnormi on vielä heikohko ja näin Tanskalla on mahdollisuus profiloitua sen kautta positiivisemmin kuin ympäristönsuojelunormin kautta kokonaisuudessaan.

Tähän viittaavat myös Tanskan käyttämät normatiiviset lausumat. Metodikkappaleessa käsitelin, millaisia erilaisia normatiivisia lausumia toimija voi esityksissään käyttää. Aineistosta löytyykin lauseita, jotka viitataan siihen miten asiat pitäisi tehdä. Muita toimijoita myös kehoitetaan toimimaan enemmän ilmastonmuutoksen ehkäisemiseksi.

“Kun etenemme seuraavien päivien aikana, nojaamme olennaisesti teidän apuunne tuottaaksemme sopimuksen, joka on sekä kaikkien osapuolten hyväksyttävissä että samaan aikaan vahva ja kunnianhimoinen. Sopimuksen, joka on oikeudenmukainen ja kohtuullinen. Sopimuksen, joka on tehokas ja toimiva.”²⁰⁵ (Käännös AJ.)

Nämä lausumat osoittavat, että Tanska pyrkii vahvistamaan normia ilmastonmuutoksen osalta paitsi kiinnittämällä muiden valtioiden huomiota aiheeseen, myös laajentamalla sen sisältöä niin, että kansainvälisessä yhteisössä saataisiin aikaan parempia sitoumuksia.

Erityisesti normatiivisista lausumista korostuu kuitenkin oman toiminnan korostaminen, eräänlainen ylpeily. Taulukostani näkyy, että löysin tällaisia viittauksia Tanskan energiapolitiikkaan ministeriaineistosta yhteensä 27 kertaa ja jokaisen ministerin kohdalta, vaikkakaan en kaikista teksteistä. Esimerkiksi Martin Lilegaardin kirjoittaa artikkelissaan

“Mielestäni Tanskan valtion koko [päästövähennyksistä puhuttaessa] on hyvin teoreettinen argumentti, joka jättää täysin huomiotta sen asian merkityksen, että on olemassa valtioita jotka näyttävät tietä ja osoittavat muille, miten asioita voidaan tehdä.”²⁰⁶ (Käännös AJ.)

²⁰⁵ “As we move ahead over the next days, we will rely critically on you to help to develop an agreement that is both acceptable to all parties and at the same time strong and ambitious. An agreement that is just and equitable. An agreement that is effective and operational.” Rasmussen, Lars 2009b.

²⁰⁶ “As I see it, Denmark’s size is a very theoretical argument, which entirely underestimates the importance of having countries that lead the way and show others how things can be done.” Lilegaard, Martin 2012d.

Hän toteaa toisessa puheessaan Tanskan olevan ”globaali edelläkävijä” ja ”uuden toimintamallin tienraivaaja”.²⁰⁷ Helle Thorning-Schmidt puolestaan esittelee Tanskan toimenpiteitä tuuliturbiinien testikeskuksen ja uusiutuvaa energia hyödyntävän älykkään sähköverkon kehittämisessä esimerkillisenä toimintana²⁰⁸ ja kutsuu Tanskan ilmasto-, energia- ja rakennusministeriön vuoden 2011 energiastrategiaa ”todella historialliseksi energiasopimukseksi”.²⁰⁹ Myös Lars Rasmussen kehuu Tanskan energiapolitiikkaa kolmessa puheessaan ja Anders Rasmussen kahdessa.

Aineistossa ei suoraan nuhdella tai kielletä muita valtioita toimimasta tietyllä tavalla. Tanska näyttää luottavan normin vahvistamisessa enemmän kannustavampaan retoriikkaan, jonka avulla se pyrkii sosialisoimaan muitakin valtioita normin tukijaksi. Tämä viittaisi siihen, että Tanska pitää normien edistämässä kansainvälisessä yhteisössä kannustimien luomista parempana toimintamallina kuin sanktioiden käyttämistä. Toisaalta itsensä esittelyllä hyvänä esimerkkinä voidaan pyrkiä vahvistamaan sitä positiivista kuvaa Tanskan identiteetistä, jota Tanska haluaa normin edistäjänä itsestään vahvistaa vuorovaikutuksessa muiden valtioiden kanssa.

5.2.3. Energiapolitiikan intressit

Tanskan identiteetti on siis muokkautunut kansainvälisessä yhteisössä kehitetyn ympäristönsuojelunormin kautta, pohjaten etenkin sen heikompaan ilmastonmuutokseen liittyvään osaan. Normi on vaikuttanut tämän identiteetin kautta myös Tanskan intresseihin. Tanska kokee ympäristönsuojelunormin luomat käyttäytymissäännöt oikeanlaisiksi, ja sen vuoksi se haluaa seurata näitä sääntöjä energiapolitiikassaan. Koska Tanska katsoo, että sen on suojeltava ympäristöä ja pyrittävä hillitsemään ilmaston lämpenemistä, on sen energiapolitiikan intresseiksi muodostunut fossiilisten polttoaineiden käytön vähentäminen ja lopulta käytön

²⁰⁷ ”Denmark remains a global frontrunner.” “We will pave a new way.” Lilegaard, Martin 2012b.

²⁰⁸ ”We need more of that.” ”That is surely the way forward!” Thorning-Schmidt 2011.

²⁰⁹ “[...] truly historic energy agreement.” Thorning-Schmidt 2012a.

lopettaminen kokonaan. Tämä tarkoittaa niiden korvaamista ”vihreällä energialla”. Vuoden 2011 strategian nimessäkin viitataan tähän muutokseen.²¹⁰

Millaisilla käytännön toimilla Tanska aikoo saavuttaa nämä intressinsä? Vuoden 2005 strategiassa keinoiksi määriteltiin muun muassa tuulivoiman jatkokehittely ja sitä tukevan sähköverkon vahvistaminen, energiatehokkuuden lisääminen, biokaasun kehittäminen, kaukolämmön ja yhdistetyn lämmön- ja sähköntuotannon lisääminen sekä mahdollisesti myös aurinkoenergian kehittäminen.²¹¹

Vuoden 2011 strategiassa esitellään samoja keinoja, mutta siinä eri vaihtoehtoja on esitelty laajemmin kuin aikaisemmassa strategiassa. Strategiassa puhutaan lisäksi muun muassa liikenteen merkityksestä eli sähköautoista, sekä koko energiajärjestelmän sähköistämisestä. Tämä tarkoittaisi, että mahdollisimman moni toiminto, kuten lämmitys, teollisuus ja liikenne, toimisivat sähkön avulla. Strategiassa korostetaan myös älykkäämpiä sähköjärjestelmiä, jolloin esimerkiksi akkuja voidaan ladata silloin, kun sähkön kulutus on muuten alhaisempaa, ja sähkön varastointikapasiteettia kehitetään. Vuoden 2011 strategiassa on myös esitelty enemmän konkreettisia tavoitteita prosenttimuodossa. Tavoitteena on esimerkiksi käyttää maatalouden tuottamasta lannasta 50% energiantuotantoon, ja uusiutuvan energian osuuden tulisi olla 33% kokonaisenergiasta vuoteen 2020 mennessä, kunnes vuoteen 2050 mennessä fossiilisia polttoaineita ei käytettäisi enää lainkaan.²¹² Analyysiluvun alussa esittelin Tanskan nykyistä energiankäyttöä. Vuonna 2010 uusiutuvan energian osuus kokonaisenergiasta oli 20,7%. Nämä luvut kertovat kuinka merkittävästä energiapolitiikan muutoksesta on kyse. Tanskan intresseissä on seuraavan 40 vuoden aikana muuttaa energiarakenteensa radikaalisti, ja nämä muutokset johtuvat ympäristönsuojelunormin luomista vaatimuksista.

EU:n energiapolitiikassakin Tanska nostaa merkittäväksi muun muassa uusiutuvan energian, jonka tulisi toimia EU:n energiapolitiikan pääelementtinä. Tanska korostaa myös EU:n sitoutumista sen 20–20–20-tavoitteisiin.²¹³ Mielenkiintoista on myös, että vuoden 2011 strategiassa todetaan ydinvoimaloiden usein ylittävän kustannusarvionsa eivätkä ne käytännössä

²¹⁰ “From coal, oil and gas to green energy” tarkoittaa suomeksi vapaasti käännettynä muutosta hiilen, öljyn ja kaasun käytöstä vihreän energian käyttöön.

²¹¹ Tanskan liikenne- ja energiaministeriö 2005.

²¹² Tanskan ilmasto-, energia- ja rakennusministeriö 2011.

²¹³ Tanskan kommenttipaperi EU:n energiapolitiikan kehittämiseen 2010.

tuota halvempaa sähköä suhteessa muihin energialähteisiin, koska ne vaativat tukiaisia. Esimerkkinä käytetään Suomen Olkiluoto-3 rakennusprojektia. Tekstissä viitataan myös ydinvoiman turvallisuusongelmiin. Toisaalta tekstissä todetaan ydinvoimaloiden olevan sopimattomia Tanskan olosuhteisiin, ja Tanskan käyvän edelleen sähkökauppaa valtioiden kanssa, jotka tuottavat sähköä ydinvoimalla.²¹⁴ Tanska ei siis rajaa ydinvoimaa pois uusiutuvista energialähteistä, vaikka käsittelee ydinvoiman ongelmia.

Taulukosta voi havaita, että myös ministerit ovat maininneet uusiutuvan energian ja energiatehokkuuden melko monessa tilaisuudessa. Uusiutuvan energian käyttö ja energiatehokkuuden parantaminen näyttävätkin olevan Tanskan energiapolitiikan kulmakiviä. Vuoden 2011 strategiassa näitä ei nimetä ainoastaan keinoiksi ilmaston suojelemiseksi, vaan hallituksen tavoitteeksi ilmaistaan olla maailman parhaimpien joukossa niiden toteuttamisessa.

“Hallituksen työsuunnitelman tavoitteet: [...] Tanska tulee olemaan yksi kolmesta maailman valtiosta, jotka nostavat uusiutuvan energian osuutta eniten vuoteen 2020 mennessä. Tanska tulee olemaan yksi kolmesta energiatehokkaimmasta OECD:n jäsen valtiosta vuoteen 2020 mennessä.”²¹⁵ (Käännös AJ.)

Tanskan ilmastonsuojelun edistäjän identiteetti on muokannut sen intresseiksi olla yksi parhaista maailman valtioista näissä asioissa. Samalla sanavalinta kuvastaa Tanskan tavoitetta saada normin mukaisesta käyttäytymisestä muilta valtioilta positiivista palautetta.

5.3. Tanska ja markkinanormi

Analyysini toisessa osiossa käsittelem markkinanormin vaikutusta Tanskan energiapolitiikkaan. Ensimmäiseksi esittelen Tanskan näkemyksiä vihreästä talouskasvusta. Sen jälkeen käsittelem energiaturvallisuutta, jonka katson osoittavan Tanskan tukevan markkinanormia globaaleilla energiamarkkinoilla. Lopuksi pohdin Tanskan energiapolitiikan käytännön keinoja ja markkinanormin suhteutumista näihin keinoihin.

²¹⁴ Tanskan ilmasto-, energia- ja rakennusministeriö 2011, 20.

²¹⁵ “Targets in the government’s work plan: [...] Denmark is to be among the three countries in the world to raise its renewable energy share most by 2020. Denmark is to be among the three most energy efficient countries in the OECD by 2020.” Emt., 8.

5.3.1. Vihreä talouskasvu ja kestävä kehityksen mahdollisuus

Taulukosta näkyy, että ministerit puhuvat talouskasvusta yhteensä useammin kuin ilmastonmuutoksesta. Kaikkiaan ministerit mainitsevat aiheen yhteensä 99 kertaa. Etenkin Thorning-Schmidt puhuu talouskasvusta paljon. Tämän selittää osittain se, että Tanskan oli EU:n puheenjohtajuuskautensa aikana otettava usein kantaa EU:n akuuttiin ongelmaan eli taluskriisiin. Thorning-Schmidt mainitseekin talouskasvun ja vihreämmän talouden olleen yksiä Tanskan presidenttikauden prioriteeteista.²¹⁶

Olen jaotellut talouskasvun taulukossa pelkkään talouskasvuun ja vihreään-/kestävään talouskasvuun, koska molempia termejä löytyi aineistosta. Terminä vihreä-/kestävä talouskasvu kertoo jo siitä, että Tanska ei näe ympäristönsuojelua ja talouskasvua toisilleen vastakkaisiksi. Thorning-Schmidt tiivistää hyvin puheessaan Tanskan ja Yhdysvaltojen vihreän kumppanuuden lanseeraustilaisuudessa termin sisällön:

“Vihreässä talouskasvussa on kyse fossiilisten polttoaineiden korvaamisesta uusiutuvilla vaihtoehdoilla, energiatehokkuuden parantamisesta, vesihuollon parantamisesta, maataloustuotannon tehostamisesta, ruoan jättemäärän pienentämistä ja tehokkaammasta kaupunkisuunnittelusta.”²¹⁷ (Käännös AJ.)

“Uskon vakaasti, että vihreä talouskasvu on mahdollista. Tanska on osoittanut, että talouskasvu ei välttämättä johda resurssien kulutuksen lisäämiseen.”²¹⁸ (Käännös AJ.)

Vihreä talouskasvu liittyy siis vahvasti energiapoliittisiin valintoihin, niin käytettävän polttoaineen kuin esimerkiksi rakentamisen ja toimintojen tehostamisen, eli energian hukkakäytön vähentämisen, kautta. Lars Rasmussenkin toteaa esimerkiksi Brookingsissa pitämässään puheessa, että vihreä talouskasvu voidaan saavuttaa samaan aikaan fossiilisten polttoaineiden käytön lopettamisen ja energiankulutuksen vähentämisen kanssa.²¹⁹ Tanska näkeekin talouskasvun olevan kiinteässä suhteessa energiapolitiikkaan, ja energiapolitiikan

²¹⁶ Thorning-Schmidt 2012d.

²¹⁷ “Green growth is about replacing fossil fuels with renewable alternatives, improving energy efficiency, improving water management, making agricultural production more efficient, reducing food waste, and promoting more effective urban planning.” Thorning-Schmidt 2012b.

²¹⁸ “I firmly believe that green growth is possible. Denmark has demonstrated that economic growth does not necessarily lead to an increasing use of resources.” Emt.

²¹⁹ “[...] economic growth can be achieved together with a phasing out of fossil fuels. And with less energy than today.” Rasmussen, Lars 2011a.

valinnoilla voidaan ohjata talouskasvun rakennetta. Kaikki muut ministerit paitsi Thorning-Schmidt käyttävät aineiston teksteissä termiä vihreä-/kestävä talous useammin kuin pelkkää talouskasvua. Tämä kertoo siitä, että talouskasvu nähdään lähes automaattisesti sellaiseksi, joka on yhdenmukaista ympäristönsuojelunormin kanssa. Ympäristönsuojelunormin käyttäytymismallit vaikuttavat selvästi Tanskan talouspolitiikankin intresseihin. Talouskasvun on oltava sellaista, että ympäristönsuojelunormin luomia käyttäytymissäantöjä on mahdollista seurata, mutta talouskasvu ja ympäristönsuojelu voivat toteutua samaan aikaan. Thorning-Schmidt tiivistää ajatuksen puheessaan COSAC:ssa:

“Muutosta vihreään talouteen ei pitäisi ymmärtää valintana toisaalta talouskasvun, ja toisaalta ilmastohaasteeseen ja resurssiniukkuuteen vastaamisen välillä. Näiden kahden tavoitteen välillä ei ole välttämättä konfliktia.”²²⁰ (Käännös AJ.)

Joissakin puheissa käytetään myös sanayhdistelmää ”kasvu ja työpaikat”, ”growth and jobs”, eli puhutaan talouskasvun yhteydessä työpaikkojen luomisesta.²²¹ Tämä viittaisi Tanskan kannattavan kestävän kehityksen ajatuksia. Tulkitsen tässä työpaikkojen luomisen merkitsevän kestävän kehityksen sosiaalista puolta, ympäristönsuojelun ja talouskasvun rinnalla. Kuten aikaisemmin totesin, erityisesti Brundtlandin komission kehittämän määritelmän mukaan kestävän kehityksen ajatuksessa talouskasvun mahdollisuutta ei kiistetä. Kehityksen ajatukseen sisältyy kuitenkin talouskasvun lisäksi myös sosiaalinen ja ekologinen kestävyys.²²² Yritysten menestyminen luo nimenomaan työpaikkoja, ja työpaikoista huolehtiminen osoittaa valtion sosiaalista vastuunkantoa kansalaisten oikeudesta hyvään elämään. Työpaikat kuitenkin esiintyvät ministeriaineistossa talouskasvun yhteydessä harvemmin kuin viittaukset ympäristöön/ilmastoon. Toisaalta taulukosta näkyy, että ministerit mainitsevat kilpailukyvyn lähes jokaisessa puheessa, viitaten usein uusien energiaratkaisujen tarjoamiin kilpailumahdollisuuksiin. Yritysten kilpailukykyhän tarkoittaa juuri työpaikkojen syntymistä tai

²²⁰ “The transition to green economy should not be perceived as a choice between growth on the one hand and addressing climate challenge and resource scarcity on the other. There is not necessarily a conflict between these two objectives.” Thorning-Schmidt 2012a.

²²¹ Ks. esim. Rasmussen, Lars 2011a., Thorning-Schmidt 2012a.

²²² Ks. lisää esim. Ympäristön ja kehityksen maailmankomissio 1987.

säilyttämistä. Esimerkiksi Anders Rasmussen sanoo puheessaan Tanskan ja Kiinan ilmastonmuutos-konferenssissa, että

“Vihreä teknologia ei ole ainoastaan hyväksi ympäristölle – se on myös hyvää bisnestä.”²²³ (Käännös AJ.)

Lilegaard puolestaan liittyy työpaikat ja kilpailukyvyyn puheessaan yhteen:

“Meidän täytyy näyttää maailmalle, että fokusoitu ponnistus kehittää halpaa, puhdasta ja turvallista energiaa tulee luomaan työpaikkoja – myös lyhyellä tähtämellä. Se tulee takaamaan Euroopan kilpailukyvyyn [...]”²²⁴ (Käännös AJ.)

Lisäksi taulukosta näkyy, että muut ministerit paitsi Martin Lilegaard ovat puheissaan korostaneet Tanskan hyvää politiikkaa taloudenkin osalta, ei ainoastaan energiapolitiikan saralla. Myös strategioissa mainitaan yritysten kilpailukyky energiapolitiikan muutoksen ja talouskasvun yhteydessä, esimerkiksi vuoden 2011 strategiassa todetaan hallituksen energiapolitiikan auttavan tanskalaisten yritysten aseman vahvistumista ja kehittymistä vihreän energian, ympäristöteknologian ja ilmaston alalla.²²⁵ Vuoden 2005 strategiassa todetaan muun muassa ympäristöystävällisten teknologioiden kysynnän kasvavan tulevaisuudessa.²²⁶ Kommenttipaperissakin todetaan vihreällä talouskasvulla olevan huomattavia vaikutuksia EU:n yrityksille, ja otsikossa käytetään termiä ”kestävä vihreä talouskasvu”.²²⁷

Tanska siis näyttäisi kannattavan kestävän kehityksen ajatuksia puhumatta aiheesta kuitenkaan sille tyypilliseen tapaan. Kestävän kehityksen termi on kiistanalainen²²⁸, joten voi olla ettei Tanska sen vuoksi halua korostaa aihetta käyttämällä kyseistä termiä. Mielestäni aineiston perusteella näyttää kuitenkin siltä, että kestävän kehityksen kohdalla Tanska korostaa ympäristöaspekteja ja talouskasvua hieman enemmän kuin sosiaalista kestävyyttä. Ajatus yritysten kilpailuvaltiasta ja työpaikoista on kuitenkin mukana sekä teksteissä että puheissa.

²²³ “Green technology is not only good for environment – it is good business, too.” Rasmussen, Anders 2008b.

²²⁴ “We need to show the world that focused effort to develop cheap, clean and safe energy will create jobs – also in the short run. It will ensure European competitiveness [...]” Lilegaard 2012b.

²²⁵ Tanskan ilmasto-, energia- ja rakennusministeriö 2011, 7.

²²⁶ Tanskan liikenne- ja energiaministeriö 2005.

²²⁷ “Sustainable green growth”. Tanskan kommenttipaperi EU:n energiapolitiikan kehittämiseen 2010.

²²⁸ Ks. esim. Robinson 2004.

Muutoksen tarjoamien mahdollisuuksien korostaminen osoittaa jälleen, miten Tanskan intressit ovat muokkautuneet ympäristönsuojelunormin kautta. Tanskan kokee tärkeäksi käyttäytyä normin mukaisesti, ja siksi sen intresseiksi on määrittynyt kilpailuedun saaminen juuri uusien energiaratkaisujen alueella. Ne voivat korvata myös Tanskan tällä hetkellä fossiilisista polttoaineista saamia myyntituloja. Tanska pyrkii lisäksi korostamaan kilpailukyvyyn mahdollisuuksia muille valtioille, jotta se saisi ne ajattelemaan normin mukaisen käyttäytymisen hyviä puolia.

5.3.2. Huolena energiaturvallisuus eli markkinoiden toimimattomuus energiasektorilla

Edellisessä kappaleessa päädyin johtopäätökseen, että Tanska näkee ympäristönsuojelunormin ja markkinanormin yhteensopiviksi talouskasvun osalta, ja kokee energiapolitiikassa talouskasvun mahdolliseksi ilman energiankulutuksen lisäämistä ja fossiilisia polttoaineita. Tämän osalta olisi siis mahdollista sanoa, että Tanska on onnistunut yhdistämään ympäristönsuojelunormin ja markkinanormin käyttäytymisvaatimuksia. Talouskasvun mahdollisuuksien tunnustaminen on kuitenkin vain osa markkinanormia. Miten muuten markkinanormi näyttäisi suhteutuvan ympäristönsuojelunormiin Tanskan energiapolitiikassa?

Taulukosta voi havaita, että ministerit mainitsevat vapaakaupan hyvin harvoin. Ainoastaan Anders Rasmussen mainitsee sen jokaisessa puheessaan. Thorning-Schmidt on puolestaan ainoa, joka mainitsee EU:n sisämarkkinat, eikä EU:n energiasisämarkkinoita käsitellä kuin kahdessa puheessa. Vapaakaupan ja vapaiden markkinoiden puuttuminen ministereiden teksteistä voi kertoa siitä, ettei tema ole Tanskan prioriteetti eikä energiapolitiikassakaan merkittävä. Tämä tarkoittaisi markkinanormin olevan Tanskalle toissijainen normi. Se voi kertoa myös siitä, että Tanska näkee markkinanormin vapaakaupan osalta jo vahvaksi sisäistetyksi normiksi, jota ei siksi tarvitse mainita kansainväliselle yhteisölle suunnatussa esityksissä niin usein. Sisäistetty normi ei myöskään tarjoa Tanskalle samanlaisia mahdollisuuksia positiivisen palautteen saamiseen muilta valtioilta kuin ympäristönsuojelunormi ilmastonmuutoksen osalta. Pelkkien puheiden perusteella voisi kuitenkin todeta, ettei vapaakauppa ole Tanskan politiikan läpileikkaava tema, eli vapaakauppaan pohjaavat käyttäytymissäännöt eivät määritä sen

politiikkaa. Toisaalta se, että Anders Rasmussen käsitteli vapaakauppaa, voisi tarkoittaa myös, että Tanskan mielipide on viime vuosina muuttunut talouskriisin seurauksena kaupan sääntelyä kannattavaksi. Markkinanormi-kappaleessahan mainitsin, että talouskriisin vuoksi EU:ssa on kehittynyt uusia ajatuksia talouden sääntelyn lisäämisestä. Thorning-Schmidt toteaa puheessaan IIF:ssa, että talousjärjestelmässä tarvitaan enemmän sääntelyä:

“Vaikka ne eivät olekaan yleispäteviä lääkkeitä riskien välttämiseksi rahoitusjärjestelmässä, vahvemmat säännöt ovat välttämättömiä.”²²⁹ (Käännös AJ.)

Toisaalta ministerit eivät käsittele puheissaan talouden sääntelyä kovin usein, eikä Tanska lähtenyt mukaan joidenkin EU:n jäsenmaiden transaktioveroa kannattavaan koalitioon.²³⁰ Puheissa mainitaan lisäksi edellä käsittelemäni kilpailukyky, mikä osoittaisi Tanskan ainakin tunnustavan kilpailun olemassaolon energian ja energiateknologian saralla, ellei jopa näkevän kilpailun hyvänä asiana.

Puheiden perusteella onkin mahdollista päätyä useisiin erilaisiin johtopäätöksiin, joten markkinanormin osalta on syytä tarkastella tarkemmin muuta aineistoa. Strategioiden ja kommenttipaperin tutkimisella saan paremman kuvan siitä, miten markkinanormi vaikuttaa Tanskan varsinaiseen energiapolitiikkaan. Vuoden 2005 strategiassa vapaiden markkinoiden merkitys korostuu useassa kohdassa. Strategiassa listataan esimerkiksi talouskasvun tärkeäksi osaksi hyvin toimivat markkinat, “well functioning markets”. Strategiassa myös todetaan, että:

“Tanskan energiajärjestelmän on kestävä, joustava ja suunnattu kohti kilpailuja kansainvälisiä markkinoita.”²³¹ (Käännös AJ.)

Strategian perusteella näyttäisikin, että Tanska haluaa energiamarkkinoiden olevan markkinanormin mukaisesti vapaat ja kilpaillut. Strategiassa korostetaan lisäksi sitä, että EU:n pitäisi saada EU:n energiasisämarkkinat toimimaan tehokkaasti.²³² Myös kommenttipaperissa

²²⁹ “Although not a panacea to avoid risks in the financial system, stronger rules are necessary.” Thorning-Schmidt 2012c.

²³⁰ The Copenhagen Post 3.10.2012.

²³¹ “The danish energy system is robust, flexible and oriented towards competitive international markets.” Tanskan liikenne- ja energiaministeriö 2005.

²³² “Focused efforts within the European Union must be made in order to ensure the true opening up of markets [...]” Emt.

EU:n energiapolitiikkaan korostetaan sitä, että EU:n energiainfomarkkinoiden vapauttamista tulee lisätä, ja energiastategian tulee perustua markkinoihin ja kilpailuun.²³³ Tämä näyttäisi osoittavan, että Tanska haluaisi muiden jäsenmaiden vahvistavan markkinanormin mukaista käyttäytymistä.

Vuoden 2011 strategian osalta ensisilmäyksellä näyttäisi kuitenkin, että vapaat markkinat ovat menettäneet merkityksensä verrattuna vuoden 2005 strategiaan. Strategiassa ei puhuta kertaakaan vapaiden markkinoiden merkityksestä yhtä suoraan kuin aikaisemmassa paperissa. Tosin yhdessä kohdassa keskeiseksi elementiksi strategiassa nimetään älykäs energiainkulutus, lisääntyvä energian varastointi ja yli rajojen tapahtuva energiakauppa.²³⁴ Toimivat markkinat tulevat kuitenkin enemmän mukaan energiaturvallisuuden kautta. Molemmissa strategioissa energiaturvallisuus on nimetty yhdeksi politiikan painopisteeksi, ja erityisesti vuoden 2011 strategiassa se mainitaan useassa kohdassa. Energiaturvallisuudella viitataan sellaisten ongelmien välttämiseen, jotka aiheutuvat perinteisten energialähteiden hupenemisesta, epävakaista energianhinnoista ja epävakaista tuottajavaltioista.

Energiaturvallisuus näyttää myös puheiden perusteella olevan Tanskalle merkittävä asia, sillä jokainen ministeri on puhunut asiasta, ja Anders Rasmussen ja Lilegaard kaikissa tarkastelun kohteena olleissa teksteissä. Thorning-Schmidtään ei maininnut asiaa ainoastaan yhdessä puheessaan. Yhteensä ministerit puhuvat teemasta 41 kertaa. Esimerkiksi Anders Rasmussen viittaa energiaturvallisuuteen samassa yhteydessä ilmastonmuutoksen kanssa, mikä osoittaa mielestäni aiheen olevan Tanskalle yhtä merkittävä kuin ilmaston lämpeneminen:

“Energiain kysyntä jatkaa kasvuaan. Hinnat ja lämpötilat voivat nousta huimasti ja taistelulla resursseista voi olla vakavia poliittisia ja inhimillisiä seurauksia.”²³⁵ (Käännös AJ.)

Energiaturvallisuus onkin aineiston perusteella ilmastonmuutoksen ja talouskasvun rinnalla kolmas Tanskan energiapolitiikan keskeisistä teemoista.

²³³ “The EU energy strategy should be market and competition-based. Increased liberalisation of EU energy markets will be a decisive contribution in ensuring the security of supply.” Tanskan kommenttipaperi EU:n energiapolitiikan kehittämiseen 2010.

²³⁴ “Intelligent electricity consumption and increased storage and cross-border trade in energy.” Tanskan ilmasto-, energia- ja rakennusministeriö 2011, 30.

²³⁵ “Demand for energy will continue to grow. Prices and temperatures may soar and the fight over resources may have serious political and human consequences.” Rasmussen, Anders 2008a.

Ensimmäiseksi tulee mieleen, että valittaessaan nousevista energianhinnoista Tanska kokee markkinamekanismit huonoiksi. Energialähteiden väheneminenhän nostaa energian hintaa, koska tuotanto vähenee samaan aikaan kun kysyntä lisääntyy, eli hintamekanismi toimii juuri markkinanormin ajatusten mukaisesti. Kyse on kuitenkin siitä, että Tanska ei näe markkinoiden toimivan energian osalta kunnolla. Vuoden 2011 strategiassa todetaan:

“Sen lisäksi, että energialähteisiin kohdistuu painetta, maailman öljy-, ja jossain määrin myös kaasuresurssit, ovat yhä enemmän keskittyneet vain muutamaan valtioon. Näin OPEC-valtiot tulevat vastaamaan yhä kasvavammasta osasta öljyntuotantoa [...]”²³⁶ (Käännös AJ.)

“Lisääntynyt öljy- ja kaasuresurssien keskittyminen verrattain muutamaan valtioon ja kuljetusreittiin lisää alttiutta onnettomuuksille, sodille ja terrorismille, uhaten toimitusvarmuutta ja hintavakautta. Lisäksi tämä kärjistää tuottajavaltioiden mahdollisuuksia käyttää poliittista painostusta ja markkinavaikutusta, ja nostaa näin hintoja ylöspäin.”²³⁷ (Käännös AJ.)

Tuottajavaltioita on Tanskan mielestä liian vähän, jotta markkinat toimisivat kunnolla. Erityisesti OPEC-maat eivät Tanskan mielestä noudata markkinanormin mukaista käyttäytymismallia, vaan yrittävät keinotekoisesti säädellä energian hintaa. Jos energiantuottajia olisi enemmän, olisivat markkinat kilpaillummat ja vapaammat, ja näin toimivat. Markkinanormin sisältöä esittelevässä kappaleessa totesin, että markkinanormin vahvistuminen näkyy energiasektorilla energiamarkkinoiden globaalistumisena ja laajentumisena, ja energiaverkostojen linkittymisenä. Selvästikään Tanska ei kuitenkaan näe normin toimivan energiasektorilla riittävän hyvin, eli kansainvälinen yhteisö ei ole onnistunut sosialisimaan valtioita riittävän vahvasti jakamaan yhteisiä näkemyksiä energiasektorilla siitä, miten valtioiden tulisi käyttäytyä. Toisaalta kyse voi olla siitä, ketkä toimivat tuottajavaltioina. Kenties Tanska kokee, että OPEC-maat eivät jaa

²³⁶ “In addition to pressure on reserves, the world’s oil and to certain extent natural gas resources as well, are increasingly concentrated in just few countries. Thus, the OPEC countries will account for an ever growing share of global oil supply [...]”. Tanskan ilmasto-, energia- ja rakennusministeriö 2011, 12.

²³⁷ “The increased concentration of oil and gas resources in relatively few countries and transit routes increases the vulnerability to accidents, war and terror, threatening security of supply and price stability. Furthermore, this exacerbates the potential for producer countries to exert political pressure, wield market influence and thus push prices upwards.” Emt., 13.

samoja arvoja jotka kansainvälisessä yhteisössä toimivat normin pohjana, koska aineistossa mainitaan poliittinen painostus.

Analyysin tässä vaiheessa päättelen, että Tanska kannattaa markkinanormin seuraamista energiamarkkinoilla. Tätä osoittaa myös se, että Tanska kannattaa EU:n energiamarkkinoiden vapauttamista ja EU:n sisäisen energiaverkoston vahvistamista hyvin toimivien sähkömarkkinoiden takaamiseksi.²³⁸ Tanska siis haluaa vahvistaa normin mukaista käyttäytymistä siellä, missä mallia seurataan sen mielestä hyvin, eli EU:ssa. Markkinanormin seuraaminen luo vakautta ja varmuutta energiapolitiikkaan. Onkin yllättävää, etteivät ministerit korosta vapaakauppaa ja EU:n (energia)sisämarkkinoita useammin puheissaan kansainvälisessä yhteisössä.

Sinänsä energiaturvallisuuden vahva näkyminen aineistossa ei ole yllätys, koska kuten analyysikappaleen alussa kerroin, Tanskan omavaraisuusaste on pienenemässä. Sen omat kaasu- ja öljyvarannot vähenevät, minkä vuoksi sen täytyy miettiä korvaavia energialähteitä. Tämä mainitaan vuoden 2005 strategiassa. Analyysin alussa kerroin myös, että Tanskan energiamixin uudistamisprosessi puolestaan alkoi vuoden 1973 öljykriisin jälkeen. Kriisin aikana se jäi hyvin alttiiksi heilahteleville energianhinnoille, koska energiankulutuksesta katettiin 95% tuontiöljyllä. Huomionarvoista kuitenkin on, että teksteissä todetaan myös se, että uusiutuvan energian käyttöön sisältyy omat toimitusvarmuusongelmansa. Esimerkiksi EU:n kommenttipaperissa todetaan:

“On tärkeää puhua [siitäkin], että uusiutuvan energian lisääntyvä käyttö luo myös haasteita toimitusvarmuudelle.”²³⁹ (Käännös AJ.)

Haasteina voivat olla biomassan ja biopolttoaineiden saatavuus, ja esimerkiksi teknologiset haasteet energiaverkolle. Vuoden 2011 strategiassa mainitaan myös, että hiiltä on tarjolla maailmassa paljon, mutta sen käyttöä rajoittavat muut tekijät, erityisesti *globaali ilmasto*.²⁴⁰ En siis katso Tanskan siirtyvän uusiutuvan energian käyttöön ainoastaan sen vuoksi, että se haluaa korvata omia hupenevia fossiilisia polttoaineitaan jollain, joka ei lisää sen riippuvuutta muista

²³⁸ Ks. esim. Tanskan kommenttipaperi EU:n energiapolitiikan kehittämiseen 2010 ja Tanskan ilmasto-, energia- ja rakennusministeriö 2011, 37.

²³⁹ “It will be necessary to address that increased use of renewable energy also challenges the security of supply.” Tanskan kommenttipaperi EU:n energiapolitiikan kehittämiseen 2010.

²⁴⁰ Tanskan ilmasto-, energia- ja rakennusministeriö 2011, 12–13.

valtioista. Käytön lisäämiseen sisältyy ympäristönsuojelunormin määrittämästä identiteetistä johtuvia intressejä ympäristön suojelemisesta, koska energiaturvallisuutta ei haluta taata helposti saatavilla olevalla hiilellä, vaikka uusiutuvaan energiaankin sisältyy haasteita.

5.3.3. Käytännön energiapolitiikan keinot – Keynesiläistä energiapolitiikkaa

Käytännön keinojen osalta markkinanormin tukeminen ei näytäkään enää niin selvältä. Vuoden 2005 strategiassa keinovalikoiman esittely on suppeampi kuin vuoden 2011 strategiassa. Ensin mainitussakin kuitenkin todetaan, että uusiutuvaa energiaa tuetaan suorilla tuotannon tukiaisilla, erivapauksilla verotuksessa ja epäsuorasti hiilidioksidiverolla ja päästöluvilla. Suurin osa keinovalikoimasta on kuitenkin melko abstraktia; strategiassa todetaan muun muassa, että energiankulutusta tulee vähentää, sähkön ja lämmöntuotanto lisätä, sähköinfrastruktuuria kehittää ja tutkimusta ja tuotekehitystä on tuettava. Lisäksi energiaverkoston tulee laajentaa ja uusille rakennuksille luoda säästöjä.²⁴¹ Tekstissä ei eritellä sen tarkemmin, miten näitä asioita käytännössä toteutetaan. Nämä kaikki ovat kuitenkin markkinanormin vastaisia keinoja, sillä ne vaativat valtion puuttumista asioihin.

Kuitenkin strategiassa todetaan:

“Hallitukselle on elintärkeää, että käytetyt keinot ovat kustannustehokkaita ja sopivia hyvin toimiville markkinoille, joissa kilpailu kukoistaa kuluttajien hyödyksi.”²⁴² (Käännös AJ.)

“Lisäksi hallituksen politiikka johtaa markkinamekanismien parempaan käyttöön [...]”²⁴³ (Käännös AJ.)

“Jotta energiahuolto olisi tehokasta, hallituksen luoma linja markkinoiden vapauttamiseksi ja markkinaorientoituneiden instrumenttien käyttämiseksi täytyy säilyttää ja sitä tulee viedä eteenpäin.”²⁴⁴ (Käännös AJ.)

²⁴¹ Tanskan liikenne- ja energiainisteriö 2005.

²⁴² “It is essential that to the Government that the means used be cost effective and appropriate to well-functioning markets, in which competition can thrive to the benefit of consumers.” Emt.

²⁴³ “Furthermore, the Government’s policy will lead to improved use of market mechanisms [...]”. Emt.

²⁴⁴ “In order for energy supply to be efficient, the course set by the Government with market liberalization and market-oriented instruments must be maintained and taken further.” Emt.

Käytännössä markkinapohjaiset keinot nähdään tehokkaimmiksi keinoiksi ympäristöystävällisemmän energiankäytön ohjaamiseen. EU:n päästökauppajärjestelmän todetaan tarjoavan yrityksille keinon vähentää päästöjään mahdollisimman tehokkaasti ja joustavasti.²⁴⁵ Strategiassa myös todetaan, että uusiutuvan energian lisääminen markkinoiden tarpeen mukaan on paljon tehokkaampaa kuin toimijoiden pakottaminen poliittisesti lisäämään sen käyttöä.²⁴⁶ Valtion puuttumisen täytyy siis olla mahdollisimman vähäistä, ja perustua mahdollisimman paljon markkinapohjaisiin keinoihin. Markkinapohjaisten keinojen korostaminen osoittaa, että markkinanormi on muokannut sitä millaiset keinot Tanska näkee sopivimmiksi intressiensä tavoittelemiseksi. Joka tapauksessa, ympäristönsuojelunormin seuraaminen näyttäisi menevän markkinanormin sääntöjen ohi, sillä Tanska valtiona ohjailee energiankäyttöä esimerkiksi verotuksella.

Kuva vahvistuu, kun tarkastelee vuoden 2011 strategiaa. Näyttäisi siltä, että vuoden 2005 strategia on ollut enemmän pohdiskeleva, suuria linjauksia vetävä strategia. Vuoden 2011 strategiassa sen sijaan on keskitytty esittelemään enemmän käytännön keinoja. Strategiassa todetaan esimerkiksi, että

“Hallitus aikoo siksi analysoida olemassa olevan tukiais- ja verojärjestelmän energia- ja liikennesektorilla ja tutkia, millaisia vaikutuksia asteittaisella fossiilisten polttoaineiden veronkorotuksella olisi. [...] ja samaan aikaan vähentää fossiilisten polttoaineiden käyttöä kustannustehokkailla kannustimilla.”²⁴⁷ (Käännös AJ.)

Tanska haluaisi EU:nkin edistävän verotuksen muuttamista painottamaan enemmän ympäristölle haitallisen toiminnan verotusta.²⁴⁸ Valtio siis kannustaa tiettyjen polttoaineiden käyttöön verotuksella, mikä merkitsee valtion puuttumista energian hinnanmuodostukseen. Tämä osoittaa jälleen, että ympäristönsuojelunormi ohjaa Tanskan käyttäytymistä energiapolitiikassa.

²⁴⁵ “The EU emissions trading system guarantees that enterprises covered by the system live up to their obligations and that they have the opportunity to do so in the most efficient and flexible way possible.” Tanskan liikenne- ja energiainisteriö 2005.

²⁴⁶ “It is the Government’s intention to use market as a basis for continued increased use of renewable energy. An increased use of renewable energy in step with market needs for new capacity will be far more cost-effective than politically forced increased use of renewable energy.” Emt.

²⁴⁷ “The government will therefore analyse the existing subsidy and tax system in the energy and transport sectors and examine the consequences of gradually increasing the taxes on fossil fuels. [...] and at the same time reduce the use of fossil fuels with cost-effective incentives.” Tanskan ilmasto-, energia- ja rakennusministeriö 2011, 39.

²⁴⁸ “[...] the EU should shift the tax burden from taxation of labour and towards activities harmful to the environment.” Tanskan kommenttipaperi EU:n energiapolitiikan kehittämiseen 2010.

Käytännön keinoiksi mainitaan muun muassa biokaasun käytön lisääminen, ja tätä varten esitetään monenlaisia eri tukiaisia.²⁴⁹ Toisaalta hallituksen ilmaistaan haluavan maailmanlaajuisen päästökauppajärjestelmän perustamista.²⁵⁰ Markkinapohjaisten keinojen paremmuutta ei kuitenkaan korosteta yhtä vahvasti kuin aikaisemmassa strategiassa. Lisäksi strategiaan on tehty oma kuvio siitä, kuinka hallituksen politiikan ehdotukset rahoitettaisiin. Yritysten ja rakennusten energiatehokkuus rahoitetaan energiayhtiöille asetetulla tariffilla, eli viime kädessä kuluttajat maksavat lisälaskun. Vastaavasti uudet aloitteet uusiutuvan energian käytön lisäämiseksi rahoitetaan erillisellä maksulla, ”Public Service Obligationilla”, joka lisätään sähkölaskuun. Se, että valtio menettää tuloja fossiilisista polttoaineista, kompensoidaan ”toimitusvarmuusverolla” (Security of supply tax).²⁵¹

Edelliset esimerkit osoittavat, että Tanska on valmis seuraamaan ympäristönsuojelunormin käyttäytymissäntöjä, vaikka se aiheuttaa kustannuksia, ja nämä kustannukset voivat luoda lisärasitteita yrityksille ja kuluttajille. Tariffit ja verot vaikuttavat hintoihin. Tanskan arvojärjestyksessä ympäristönsuojelu on tärkeämpää kuin yritysten toimintavapaus ilman maksurasitteita eli markkinanormin toteutuminen puhtaimmassa muodossaan. Ministerit käsittelevät puheissaan energiamuutoksen aiheuttamia kustannuksia harvoin, mutta toisaalta esimerkiksi Thorning-Schmidt toteaa toimimattomuuden tulevan pitkällä tähtäimellä vielä kalliimmaksi.²⁵² Ilmastonmuutos tulee aiheuttamaan lisäkustannuksia, jotka nähdään suuremmiksi kuin nyt käytetyt varat energiarakenteen uudistamiseen. Muutoksesta syntyy myös etuja, jotka osaltaan pienentävät kustannusrasitetta. Lars Rasmussenin lausahdus Brookingsissa tiivistää mielestäni hyvin Tanskan ajattelumallin:

“Kuten olen maininnut, vihreä teknologia ei ole kilpailukykyistä verrattuna fossiilisiin polttoaineisiin. Tukiaiset ovat, ja tulevat olemaan, välttämättömiä vuosien varrella. Ympäristöystävällisesti toimimisella tulee olemaan hintalappu – toivottavasti – lyhyellä tähtäimellä. Pitkällä tähtäimellä uskon kuitenkin, että uuden vihreän talouden laajemmat

²⁴⁹ Tanskan ilmasto-, energia- ja rakennusministeriö 2011, 34.

²⁵⁰ Emt., 41.

²⁵¹ Emt., 58.

²⁵² “But I firmly believe that in the long run inaction will be even more costly to all of us.” Thorning-Schmidt 2011.

taloudelliset ja poliittiset edut tulevat olemaan suuremmat kuin nämä kulut.”²⁵³ (Käännös AJ.)

Näyttäisi sille, että Tanska haluaa markkinanormin toteutuvan energiamarkkinoilla, mutta se silti toimii omassa energiapolitiikassaan normin vastaisesti. Mielestäni tämä tarkoittaa, että Tanska on sisäistänyt markkinanormin, mutta ymmärtää sen sisällön keynesiläisen talousteorian hengessä. Maailmanmarkkinoilla tuotteiden (energian ja energiateknologian) pitäisi liikkua vapaasti ja kilpailu on hyvä asia. Valtio voi kuitenkin silti puuttua talouden toimintaan esimerkiksi juuri kysynnän poliittiseksi ohjaamiseksi.

Toisaalta näyttäisi siltä, että Tanska näkee erilaiset tukiaiset viime kädessä huonoiksi, ja pyrkimyksenä on täydellinen markkinoiden toiminta myös uusiutuvan energian osalta:

“[...] on odotettavissa, että tuulivoima pystyy pitkällä juoksulla kilpailemaan perinteisen sähköntuotannon kanssa, ja että tukiaiset maassa oleville tuuliturbiineille voidaan asteittain poistaa.”²⁵⁴ (Käännös AJ.)

“Tämä tarkoittaa, että huomio ei ole sellaisten teknologioiden laajamittaisessa käytössä, jotka vaativat suuria tukiaisia. Sen sijaan näille teknologioille painopiste on tutkimuksessa ja tuotekehityksessä, joka pitkällä tähtäimellä voi tehdä niistä kilpailukykyisiä pienemmillä tukiaismäärillä.”²⁵⁵ (Käännös AJ.)

Strategiassa myös jaotellaan uudet teknologiat sen perusteella, millä kehitystasolla ne ovat ja minkälaisia toimenpiteitä ne vaativat. Kuvion ylimmäksi tasoksi on merkitty massamarkkinat ja niihin teknologiat, jotka ovat jo kypsiä toimimaan markkinoilla (esimerkiksi vesivoima).²⁵⁶ Päätaavoitteeksi asetetaan näin teknologioiden kehittyminen vapaille markkinoille. Valtion tehtäväksi nähdäänkin uusien energiaratkaisujen tukeminen erityisesti teknologian tutkimuksen ja

²⁵³ “As I have mentioned, green technology is not competitive compared to fossil fuels. Subsidies are necessary and will continue to be so over the years. Going green will come with a price tag in – hopefully – the short run. In the long run, however, I believe that the broader economic and political benefits of a new green economy will outweigh these costs.” Rasmussen, Lars 2011a.

²⁵⁴ “[...] it is expected that wind power in the long term will be able to compete with conventional electricity production and that subsidies for onshore wind turbines can therefore gradually be phased out.” Tanskan ilmasto-, energia- ja rakennusministeriö 2011, 32.

²⁵⁵ “This means that focus is not on large-scale use of technologies which require high subsidies. Instead, for these technologies focus is on research, development and demonstration, which in the long term can make them competitive, at lower levels of subsidy.” Emt., 9.

²⁵⁶ Emt., 25.

kehittelyn osalta, koska markkinoiden ei uskota synnyttävän itsenäisesti ratkaisuja ongelmiin. Johtuen ympäristönsuojelunormin vahvuudesta Tanskan silmissä suhteessa markkinanormiin, Tanska ei usko jälkimmäisen mukaiseen ideologiaan, että markkinat itsessään luovat kannustimia ongelmien ratkaisemiseksi. Sen mielestä valtion tehtävänä on luoda kannusteita, jotta energiamarkkinat muuttuisivat ympäristöystävällisempään suuntaan. Erilaisia uusiutuvan energian muotoja on tuettava, kunnes niistä tulee kilpailukykyistä ja niille kehittyvät omat markkinat. Tavoitteena on silti loppujen lopuksi saavuttaa uusiutuvalle energiallekin markkinanormin mukainen tila, jossa valtion ei enää tarvitse tukea prosessia.

Kommenttipaperissa todetaan lisäksi, että EU:n pitäisi taata se, etteivät uusiutuvan energian tukiaiset ja teknologian kehittäminen johda sopimattomaan kilpailuun.²⁵⁷ Tukiaisten ongelmat siis myönnetään, eivätkä erilaiset tuet saisi vääristää kilpailua. Esittelin teorialuvussa Shannonin malleja siitä, miten valtio voi pyrkiä tulkitsemaan oman normia rikkovan käyttäytymisensä sosiaalisesti hyväksyttäväksi. Mielestäni Tanska käyttää näistä keinoista oman toimintansa oikeuttamispyrkimyksiä. Se ikään kuin tunnustaa rikkovansa markkinanormia, mutta pyrkii selittämään tätä keinojen välttämättömyydellä ja väliaikaisuudella, ja yrittää näin estää siihen kohdistettua sosiaalista halveksuntaa normin rikkomisesta. Tanska siis kokee rikkovansa pääosin neoliberaalin sisällön saanutta markkinanormia, koska se ikään kuin puolustelee käytöstään. Sopeutuakseen ympäröivään sosiaaliseen rakenteeseen Tanska pyrkii osoittamaan noudattavansa kansainvälisen yhteisön pelisääntöjä. Toisaalta normatiiviset lausumat kertovat siitä, minkälaisen toiminnan toimija näkee oikeanlaiseksi. Yksi vaihtoehto oikeanlaisen käytöksen havainnoimiseksi on sellaisten viittausten etsiminen, joilla toimija puolustelee toimintaansa. Erilaisten tukiaisten ”väliaikaisuuden” todistelun voi tulkita puolusteluksi. Tämä perustele näkemystäni, että Tanska haluaisi lopulta pystyä seuraamaan markkinanormia omassa energiapolitiikassaan. Se siis tiedostaa toimivansa vastoin yleisesti hyväksytyjä käyttäytymistapoja, ja haluaa osoittaa kansainväliselle yhteisölle pyrkivänsä kuitenkin viime kädessä normin periaatteiden mukaiseen käytökseen.

²⁵⁷ “There should be an investigation into how to avoid inappropriate competition regarding renewable energy subsidies and investments in renewable energy technology [...]” Tanskan kommenttipaperi EU:n energiapolitiikan kehittämiseen 2010.

Tanskakaan ei kuitenkaan näytä keksineen keinoja, jolla markkinanormi ja ympäristönsuojelunormi voitaisiin yhdistää energiapolitiikassa täysin ilman valtion tukea. Tätä osoittaa myös muutos vuoden 2005 ja vuoden 2011 strategian välillä: Ensin mainitussa vasta enemmän visioitiin tavoitteita ja mahdollisia keinoja, ja siinä myös korostettiin paljon vapaita markkinoita. Jälkimmäisessä on keskitytty enemmän konkreettisempiin tavoitteisiin ja keinoihin, ja Tanska näyttäisi tulleen siihen tulokseen, ettei sen ole mahdollista seurata neoliberaalia markkinanormia saavuttaakseen energiaintressinsä. Ympäristönsuojelunormi vaikuttaa normien välisessä kilpailussa vahvimmin Tanskan identiteettiin ja näin energiaintressien määrittämiseen. Tanska tulkitsee sääntöjä oman identiteettinsä valossa, ja näin se siis tulkitsee markkinanormin sisältöä sen mukaan, että sen on mahdollista suojella ympäristöä.

Tämä johtuu mielestäni osaksi siitä, että Tanska katsoo normeista ympäristönsuojelunormin vastaavan paremmin sen toimintaympäristön kriittisiin muutoksiin eli ympäristön saastumiseen ja ilmastonmuutoksen luomiin uhkiin. Kuten teoriaosiossa totesin, normin vahvuuteen niiden välisessä kilpailussa voi vaikuttaa sen pitkäikäisyys, mutta muun muassa myös se katsovatko valtiot normin vastaavan riittävän hyvin uusiin ongelmiin tai ovatko vanhat käyttäytymismallit epäonnistuneet. Markkinanormi on ollut kauemmin olemassa kuin ympäristönsuojelunormi, mutta Tanska ei katso sen seuraamisen johtavan tarpeeksi hyvään energiapolitiikkaan, koska ympäristöongelmat ovat pahentuneet. Normia voidaankin seurata vasta sen jälkeen, kun valtiot ovat tukeneet siirtymistä uusiutuvaan energiaan ja energiatehokkuuteen. Normien välisessä ristiriidassa Tanska on sosialisoinut vahvemmin seuraamaan kansainvälisessä yhteisössä kehittyntä heikompaa ympäristönsuojelunormia. Tämä siitä huolimatta, että markkinanormin mukainen käytös sopii paremmin yhteen kansainvälisen yhteisön vaatimusten kanssa, sillä katson useamman valtion sisäistäneen sen kuin ympäristönsuojelunormin. Tanskan identiteettiin kuuluu sellaisia sääntöjä ja velvollisuuksia, jotka ovat johtaneet keynesiläiseen energiapolitiikkaan.

5.4. Euroopan unioni tärkeimpänä kansainvälisenä yhteisönä

Taulukosta näkyy, että ministerit viittasivat EU:iin yhteensä 64 kertaa. (Olen niputtanut viittaukset unioniin ja Eurooppaan yhteen, koska katson näillä tarkoitettavan samaa alueellista kansainvälistä yhteisöä, Euroopan unionia.) Jos mukaan lasketaan viittaukset EU:n

energiatavoitteisiin, energiasisämarkkinoihin ja sisämarkkinoihin, löytyi viittauksia yhteensä 85 kappaletta. Sen sijaan viittauksia YK:iin löytyi aineistosta vain 10 kertaa. Mitä tästä voisi päätellä? Tässä kappaleessa pohdin Tanskan identifioitumista kansainväliseen yhteisöön ja sen kautta normien vaikutuksen syntymistä.

Anders Rasmussen mainitsee EU:n puheissaan Itämeren maiden konferenssissa ja Tanskan ja Kiinan ilmastonmuutos-konferenssissa. Kumpikaan näistä tilaisuuksista ei liity suoraan unioniin. Hän ei viittaa kummassakaan puheessa YK:iin, ja ensin mainitussa vain ohimennen G20-valtioihin. Ainut epäsuora viittaus YK:iin esiintyy, kun hän mainitsee IPCC:n maailman johtajien foorumissa. Samaan aikaan hän mainitsee tässäkin tilaisuudessa EU:n kahdesti.²⁵⁸ Lilegaard puolestaan mainitsee YK:n ainoastaan ilmastonmuutosta käsittelevässä artikkelissaan neljästi, jossa hän samanaikaisesti myös viittaa EU:iin kaksi kertaa.²⁵⁹ Hän mainitsee Euroopan myös muissa puheissaan, joko pelkästään viittaamalla EU:iin tai puhumalla EU:n energiasisämarkkinoista tai EU:n energiavoitteista.

Thorning-Schmidt viittaa useasti EU:iin, mikä jälleen kerran selittyy osittain Tanskan puheenjohtajuudella ja puheiden foorumeilla. Hän mainitsee EU:n/Euroopan kuitenkin 17 kertaa myös IFF:n jäsenten tapaamisessa. IFF on globaali talousinstituutioiden yhdistys, mutta Thorning-Schmidt viittaa sen rooliin talouden tervehdyttämisessä ainoastaan kerran. Hän mainitsee IMF:n Kreikka-toimet ja G20-maiden tapaamisen talouden keskusteluareenana, mutta ei muuten käsittele kansainvälisiä talousinstituutioita sen tarkemmin. Sen sijaan hän käsittelee laajasti sitä, kuinka hyviä EU:n talouspolitiikan toimenpiteet ovat olleet. Tämä huolimatta siitä, että Tanska ei ole mukana yhteisvaluutta eurossa. Ainut tilaisuus, jossa Thorning-Schmidt mainitsee YK:n, on Global Green Growth -foorumien avajaispuhe.²⁶⁰ Lars Rasmussen on ministereistä ainoa, joka ei jostain syystä viittaa Euroopan unioniin ollenkaan. Hän ei kuitenkaan mainitse Yhdistyneitä kansakuntiaakaan mainittavan usein; ainoastaan kahdessa puheessaan, G20-maiden valtiovarainministereiden tapaamisessa ja Brookings-tutkimuskeskuksessa, yhteensä kolme kertaa. Toisaalta kumpikaan näistä tilaisuuksista ei liity suoraan YK:iin, mutta Rasmussen

²⁵⁸Rasmussen, Anders 2008a, 2008b & 2008c.

²⁵⁹Lilegaard 2012d.

²⁶⁰Thorning-Schmidt 2012c & 2011.

mainitsee silti esimerkiksi, että YK:n tulee toimia globaaleina puitteina valtioiden ”vihertymiselle”.²⁶¹ Samanaikaisesti hän ei puhu kertaakaan muista globaaleista organisaatioista.

Näyttäisi siltä, että Tanska ei koe globaaleja talousinstituutioita merkittäviksi toimijoiksi itselleen tärkeille teemoille. Puheista ei juuri löydy mainintoja esimerkiksi Bretton Woods -instituutioista. Ministerit puhuivat lähinnä Euroopan unionista ja YK:sta. EU mainitaan kuitenkin huomattavasti useammin kuin YK. Kaikkiaan puheissa esiintyvien viittausten määrän voisi tulkita osoittavan, että Tanska identifioi itsensä enemmän EU:iin, eli alueelliseen kansainväliseen yhteisöön, kuin YK:iin, jonka katson symboloivan kansainvälistä yhteisöä, koska EU:n toimista puhutaan useammin. Toisaalta taulukon lukuja vääristää hieman seuraava seikka: Yllättäen Anders Rasmussen ei mainitse puheessaan UNFCCC:n COP14 osapuolikonferenssissa YK:ia, samoin Lars Rasmussenkaan ei mainitse YK:ia kertaakaan COP15 avajaispuheessa. Molemmat kuitenkin puhuvat näissä tilaisuuksissa me-muodossa, esimerkiksi:

“Me voimme muuttua, ja meidän täytyy muuttua.”²⁶² (Käännös AJ.)

“Me emme voi sivuuttaa sitä, että ihmisten toiminta ja fossiilisten polttoaineiden polttaminen ovat päävastuussa tähän. [ilmastonmuutokseen] Meidän täytyy toimia vähentääksemme maapallon ilmaston lämpenemistä.”²⁶³ (Käännös AJ.)

Nämä muutamat esimerkit näyttäisivät osoittavan, että ministereiden puhuessa YK:ssa he kuitenkin pyrkivät osoittamaan kuuluvansa sen luomaan sosiaaliseen ympäristöön eli kansainväliseen yhteisöön, johon he voivat viitata ”minä”. Toisaalta Lars Rasmussenin puheessa ei ole aina selvää viitataanko ”me”-sanalla kaikkiin valtioihin, vai pelkästään Tanskaan. Lisäksi Anders Rasmussen korostaa tilaisuudessa YK:n rinnalla myös sitä, kuinka EU on valmis tekemään suurempia päästoleikkauksia:

“EU:n jäsenmaat ovat valmiita vähentämään päästöjä 30% vuoteen 2020 mennessä verrattuna vuoteen 1990 osana globaalia sopimusta.”²⁶⁴ (Käännös AJ.)

²⁶¹ Rasmussen, Lars 2009a.; “The UN has to be the global framework for progress on the green agenda.” Rasmussen, Lars 2011a.

²⁶² “We can change, and we have to change.” Rasmussen, Lars 2009b.

²⁶³ “We cannot ignore that human activity and the burning of fossil fuels carries a major responsibility for this. We have to act to mitigate global warming.” Rasmussen, Anders 2008d.

Rasmussen puhuu silti globaalista sopimuksesta. Näyttääkin siltä, että Tanska katsoo ympäristönsuojelunormin syntyneen kansainvälisissä neuvotteluissa, ja normia voidaan myös vahvistaa globaalilla toiminnalla. Viittauksia tällaiseen toimintaan ja neuvotteluihin löytyy suhteessa kuitenkin vähän. YK:ta ei mainita strategioissa ja kommenttipaperissakaan kuin muutaman kerran. Kuitenkin kohdissa, joissa UNFCCC ja Kioto-protokolla mainitaan suoraan, nousee esille ongelman ratkaiseminen globaaleilla neuvotteluilla:

“Hallitus olettaa sen olevan kiistatta tarpeellista, että ratkaisu ilmaston lämpenemiseen löydetään globaalissa kontekstissa, etenkin YK:n ilmastosopimuksen ja Kioto-protokollan puitteissa. Tämä on ainut tapa päätyä ongelman tehokkaaseen ratkaisuun.”²⁶⁵ (Käännös AJ.)

“[...] valtioiden [päästö]vähennyspyrkimysten implementointi ja tehostaminen neuvotteluilla UNFCCC:ssa [...] ja lisäämällä ympäristönsuojelun eheyttä luomalla vaatimuksia ja standardeja päästölupien käytölle EU:ssa ja YK:ssa vuoden 2012 jälkeen.”²⁶⁶ (Käännös AJ.)

Muuten kansainvälisen yhteisön toimiin viitataan muutamilla sanavalinnoilla, esimerkiksi “kansainväliset ilmastoneuvottelut”.²⁶⁷

Kyse ei mielestäni siis ole siitä, että Tanska ei kokisi olevansa osa kansainvälistä yhteisöä, mutta niin kuin jo aikaisemmin totesin, se kokee olevansa vahvemmin osallisena alueellista kansainvälistä yhteisöä eli EU:ia. Tulkitsen harvojen mainintojen tarkoittavan, että Tanska ei luota kansainvälisen yhteisön toimintakykyyn siinä, että se pystyisi vahvistamaan normeja kovin nopeasti tai tehokkaasti. Tanska ehkä kokee, että vaikka normit ovat syntyneet globaalissa kontekstissa, kansainvälinen yhteisö ei jaa näiden normien kohdalla selkeästi yhteisiä arvoja, jotka toimisivat normien tukena vahvistaen niihin liittyviä käyttäytymissäantöjä riittävästi. Pelkän taulukon perusteella ministerit eivät näytä puhuvan EU:n energiavoitteilta kovin usein.

²⁶⁴ ”The EU countries are ready to reduce emissions by 30 per cent in 2020 compared to 1990 as part of a global agreement.” Rasmussen, Lars 2009b.

²⁶⁵ “The government assumes it to be undeniably necessary that the solution to the problem of global warming be found in a global context, specifically within the framework of the UN’s Climate Convention and the Kyoto Protocol. This is the only way to arrive at an effective solution to the problem.” Tanskan liikenne- ja energiainisteriö 2005.

²⁶⁶ “[...] having countries’ reductions efforts implemented and enhanced through negotiations within the UNFCCC [...] and by enhancing environmental integrity through requirements and standards for utilizing climate credits in the EU and UN after 2012.” Tanskan ilmasto-, energia- ja rakennusministeriö 2011, 41.

²⁶⁷ “Work actively during international climate negotiations [...]” Tanskan liikenne- ja energiainisteriö 2005.

Mielestäni aineiston kokonaisuutta tarkastellessa voidaan kuitenkin päätellä, että Tanska antaa EU:lle merkittävän roolin normin tukijana. EU:n merkitys korostuu strategioissa ja kommenttipaperissa paljon useammin kuin kansainvälisen yhteisön, ja näissä käsitellään käytännön toimia. Oman normiyrittäjänsä lisäksi Tanska haluaa EU:n toimivan ilmastonsuojelunormin vahvistamiseksi kansainvälisissä neuvotteluissa, ja osoittavan johtajuutta ilmastonmuutoksen vastaisessa kamppailussa. Teksteissä puhutaan Tanskan tavoitteiden lisäksi EU:n tavoitteista. Tällaisia viittauksia löytyy sekä strategioista että kommenttipaperista useita:

“[...] EU:n tulee osoittaa johtajuutta ilmastonmuutoksen vastaisessa kamppailussa, esimerkiksi energiatehokkuuden ja uusiutuvan energian keinoin.”²⁶⁸ (Käännös AJ.)

“Euroopan unionin tavoite on rajoittaa ilmastonmuutos vaarattomalle tasolle, eli globaalilämpötilan nousu alle 2 °C.”²⁶⁹ (Käännös AJ.)

Ympäristönsuojelu, etenkin ilmastonmuutoksen hillitseminen, vaikuttaa vahvasti Tanskan identiteettiin. Korostamalla tätä aihetta EU:ssa tulkitsevan Tanskan pyrkivän siihen, että EU:kin näkisi toiminnan normin puolesta tärkeäksi. Kyse on jälleen normiyrittäjänä toimimisesta. Paitsi että Tanska identifioi itsensä osaksi EU:ta, näkee se unionilla mahdollisuuden vahvaan toimijuuteen. Tämä kertoo mielestäni siitä, että Tanska katsoo EU:n pystyvän vahvistamaan Tanskalle tärkeää normia paremmin kuin kansainvälinen yhteisö. Kuten aikaisemmin esittelin, EU on jo asettanut merkittäviä tavoitteita ympäristönsuojelun lisäämiseksi. Globaalit ilmastoneuvottelut ovat usein jääneet löyhiksi konkreettisten toimien osalta. EU:lla sen sijaan on mahdollisuus selviin toimenpiteisiin normin vahvistamiseksi jäsenvaltioissaan. Viittauksia löytyy aineistosta useita:

“Pyrkimykset kiristää EU:n standardeja ajoneuvojen energiatehokkuudelle ja hiilidioksidipäästöille.”²⁷⁰

“[...] energiatehokkuuden ja tuotteiden energiamerkintöjen jatkokehittäminen”²⁷¹

²⁶⁸ “[...] EU must show leadership in the battle against global climate change, i.e. by means of energy efficiency and renewable energy.” Tanskan kommenttipaperi EU:n energiapolitiikan kehittämiseen 2010.

²⁶⁹ “It is the European Union’s objective to limit anthropogenic climate change to a non-dangerous level, defined as global temperature increases of less than 2 °C.” Tanskan liikenne- ja energiainisteriö 2005.

²⁷⁰ “Efforts to tighten EU standards on vehicle energy efficiency and CO2 emissions.” Tanskan ilmasto-, energia- ja rakennusministeriö 2011, 30.

“Monet aloitteet tulevat ehdottamaan Euroopan unionin yhteisiä toimia.”²⁷²

Vuoden 2011 strategiassa Tanskan hallituksen tavoitteita esittelevään laatikkoon on nostettu erikseen kaksi kertaa EU, mutta ei kertaakaan YK:ta. Tavoitteita on jaoteltu otsikoiden “Tanskan EU:n ilmasto- ja energiapaketista johtuvat tavoitteet” ja “Tanskan tavoitteet EU:n ilmasto- ja energiapolitiikalle.”²⁷³ Tanska siis paitsi pyrkii vaikuttamaan EU:n ilmasto- ja energiapolitiikkaan, myös katsoo EU:n velvoittavan sitä tietynlaiseen toimintaan. Mielestäni on yllättävää, että tavoitteisiin ei ole nostettu teemoja, jotka viittaisivat globaaleihin ympäristö- tai energiatavoitteisiin. Sen sijaan Tanska katsoo sille syntyvän tiettyjä käyttäytymisvaatimuksia EU:n asemoitumisesta normia kohtaan, ja toisaalta se haluaa kiristää näitä vaatimuksia entisestään.

EU:lla onkin kansainvälistä yhteisöä paremmat mahdollisuudet luoda esimerkiksi direktiiveillä erilaisia kannustimia normin seuraamiselle tai rangaistuskeinoja normia rikkovalle käyttäytymiselle, minkä tulkitsen vaikuttavan osaltaan siihen, että Tanska kokee EU:n merkityksen tärkeäksi normeille; EU:lla on käytännön keinoja sosialisoida muita valtioita normien seuraajiksi. Normin vaikutus syntyykin myös alueellisen yhteisön kautta, ja Tanska haluaa korostaa nimenomaan unionin luomien toimintakehyksien merkittävyyttä omalle politiikalleen. Strategiassa on myös omistettu EU:lle kokonaan oma kappale, jossa käsitellään visioita EU:n tulevaisuuden toimenpiteille.²⁷⁴ Muille yhteisöille tai järjestöille ei tällaisia kappaleita ole kirjoitettu. Tämä kertoo mielestäni jälleen siitä, että Tanskan identiteetti määrittyy vahvemmin Euroopan unionissa kuin globaalissa kansainvälisessä yhteisössä, ja Tanska ei luota globaalien instituutioiden kykyihin reagoida riittävästi normia rikkovaan käyttäytymiseen tai ryhtyä toimenpiteisiin normin vahvistamiseksi.

EU:n kyky toimia konkreettisesti normin edistämiseksi pätee myös markkinanormin kohdalla. Kuten analyysissa aikaisemmin totesin, Tanska haluaisi markkinanormin toimivan globaaleilla

²⁷¹ “[...] further development of standards for energy efficiency and energy labeling products.” Tanskan kommenttipaperi EU:n energiapolitiikan kehittämiseen 2010.

²⁷² “Many initiatives will propose common European Union efforts.” Tanskan liikenne- ja energiaministeriö 2005.

²⁷³ “Danish targets arising from the EU climate and energy package”. “Danish objectives for EU climate and energy policy”. Tanskan ilmasto-, energia- ja rakennusministeriö 2011, 8.

²⁷⁴ Emt., 43.

energiamarkkinoilla. Aineistossa mainitaan usein, kuinka EU:n pitäisi vahvistaa sen energiasisämarkkinoita.

“Tanskan intresseissä on vahvasti, että Euroopan Unionin energiamarkkinat tulevat kilpaillummiksi.”²⁷⁵ (Käännös AJ.)

“Eurooppa tarvitsee hyvin toimivat yhtenäismarkkinat energialle [...]”²⁷⁶ (Käännös AJ.)

Kertaakaan ei sen sijaan käsitellä sitä, että WTO:n tai muiden Bretton Woods -instituutioiden pitäisi tehdä jotain kansainvälisten energiamarkkinoiden parantamiseksi. Esimerkiksi vuoden 2005 strategian toimivia markkinoita käsittelevässä kappaleessa ei viitata näihin instituutioihin, vaikka kappaleessa todetaan toimivien, tehokkaiden kansainvälisten markkinoiden tarvitsevan yhtenäiset säännöt. Sen sijaan viitataan EU:iin aivan kuin se olisi ainut kansainvälinen markkinatoimija.²⁷⁷ Unioni on toiminut syntymästään asti markkinanormin edistäjänä, mikä varmasti vaikuttaa siihen, että Tanska koee sen hyväksi toimijaksi markkinanormin vahvistajana. Lisäksi markkinanorminkin kohdalla unionilla on paremmat sanktiointimahdollisuudet kuin kansainvälisellä yhteisöllä niitä valtioita kohtaan, jotka toimivat normia vastaan. Koska Bretton Woods -instituutioita ei mainita, Tanska ei näe niiden toiminnalla olevan merkitystä normien edistämiseksi riittävässä määrin. EU:n markkinat näyttävät lisäksi olevan Tanskalle tärkeämmät kuin globaalit markkinat. Tätä selittävät osittain Tanskan osallistuminen Nord Poolin sähkökauppaan, ja toisaalta energian kuljetukseen liittyvät maantieteelliset tekijät.

Kaiken kaikkiaan Tanska näkee mielestäni kansainvälisen yhteisön luovan normien kautta käyttäytymissääntöjä. Aineistossa puhutaan kansainvälisissä neuvotteluissa luoduista globaaleista toimintakehyksistä, esimerkiksi Kioto-protokollasta. Tanska haluaa kuitenkin kiristää näitä käyttäytymissääntöjä entisestään ja reagoida niiden rikkomiseen, ja tämä onnistuu paremmin EU:ssa, pienemmässä kansainvälisessä yhteisössä. EU:lla on paremmat mahdollisuudet

²⁷⁵ “It is very much in Denmark’s interest that the European Union’s energy markets become more competitive.” Tanskan liikenne- ja energiaministeriö 2005.

²⁷⁶ “Europe requires a well-functioning single market for energy [...]”Tanskan kommenttipaperi EU:n energiapolitiikan kehittämiseen 2010.

²⁷⁷ “Effective, competitive international markets require a uniform set of rules which ensure equal and fair cross-border competition. [...] The government will support new, ambitious initiatives within the European Union in order to improve market functioning.” Tanskan liikenne- ja energiaministeriö 2005.

sosialisoida valtioita normien taakse. Osana omaa normiyrittäjyyttään Tanska pyrkii muutokseen unionissa, jonka puolestaan pitäisi Tanskan rinnalla vahvistaa normeja ja levittää uusia normeihin liittyviä käyttäytymismalleja alueensa ulkopuolelle. Kuten teorialuvussa esitin, normin vetovoima lisääntyy, kun sitä tukevien valtioiden määrä kasvaa. Tanska voi saada unionin jäsenmaat ehkä helpommin tukemaan normeja, ja sitä kautta lisätä normien vetovoimaa. EU:lla voi lisäksi katsoa olevan vaikutusvaltainen asema muiden valtioiden silmissä, minkä vuoksi Tanska pyrkii vahvistamaan normeja EU:n prioriteeteissa, jotta se viestisi niiden merkitystä ulkosuhteissaan. Toisaalta EU:n suhtautuminen kansainvälisiin normeihin on Tanskalle tärkeää, ja se katsoo itselleen muodostuvan velvoitteita EU:n politiikasta. Normien vaikutus syntyy sekä globaalien tason kautta että alueellisesti.

Katson Tanskan myös kokevan olevansa enemmän osa EU:ia kuin kansainvälistä yhteisöä, koska sekä strategioissa että puheissa käsitellään unionia ja sen politiikka huomattavasti useammin kuin YK:ia tai muita globaaleja organisaatioita. Teorialuvussa esitin, että normit syntyvät yhteisten arvojen kautta ja leviävät esimerkiksi kulttuurin välityksellä. EU:n jäsenmaiden kulttuurit ovat lähempänä Tanskan kulttuuria kuin monien muiden valtioiden, ja kulttuurien kautta arvopohjakin on usein muokkautunut samanlaiseksi. Yhteiset kokemukset ja näkökulmat varmasti vaikuttavat Tanskan identifioitumiseen osaksi alueellista yhteisöä. Tämä on varmasti myös yksi syy, miksi Tanska katsoo normien edistämisen hyväksi alueellisessa yhteisössä. Tanska kuitenkin näkee unionilla lisäksi omaa toimijuutta, minkä vuoksi normit vaikuttavat Tanskan energiapolitiikkaan myös EU:n kautta. Aineistossa ei käsitellä kansalaisjärjestöjen tai muiden ihmisyhteisöjen roolia, joten Tanska näyttää kokevan, että se toimii valtioiden muodostamissa yhteisöissä eikä se anna roolia maailmanyhteisölle. Tämä on yllättävää, koska moni kansalaisjärjestö toimii aktiivisesti Tanskalle tärkeän teeman, ilmastonmuutoksen hillitsemisen, puolesta.

6. Johtopäätökset

Tämän tutkielman tarkoituksena oli vastata seuraaviin tutkimuskysymyksiin: *Millaiseksi Tanskan identiteetti määrittyy suhteessa ympäristönsuojelunormiin ja markkinanormiin? Miten nämä normit vaikuttavat Tanskan energiapolitiikan intresseihin, ja toimivatko ne yhteen vai mahdollisesti toisiaan vastaan?* Tutkimus toteutettiin konstruktivistisesta näkökulmasta käsin, ymmärtäen normit valtioiden välisessä sosiaalisessa vuorovaikutuksessa endogeenisesti syntyneiksi ohjeiksi käyttäytymiselle. Kansainvälisessä yhteisössä toimiessaan valtiot sosialisoituvat seuraamaan erilaisia normeja, mutta normit voivat olla keskenään ristiriidassa. Normit määrittävä tietyn identiteetin omaavalle valtioille, miten sen tulisi käyttäytyä, mutta ne eivät silti määritä tarkasti käyttäytymisen lopputuloksia. Viime kädessä normien vaikutus riippuu valtion identiteetin muokkautumisesta ympäröivässä sosiaalisessa rakenteesta, ja intressien määräytymisestä tämän identiteetin mukaan.

Analyysin ensimmäisessä osiossa tarkastelun kohteena oli Tanskan suhtautuminen ympäristönsuojelunormiin. Tutkimuksen perusteella ilmastonmuutos näyttäisi olevan läpileikkaava teema Tanskan politiikassa, sillä aihe esiintyi usein ministereiden puheissa ja muussa aineistossa. Tanska kokee ilmastonmuutoksen todelliseksi ongelmaksi, johon voidaan vaikuttaa energiapolitiikan valinnoilla. Aineistossa viitataan normin sisältöön hillitä ilmaston lämpeneminen kahteen celsiusasteeseen, mikä kertoo Tanskan ymmärtävän normin sisällön ja hyväksyvän sen luomat käyttäytymisvaatimukset; Valtioiden tulee toimia niin, että lämpötilan nousua hillitään. Ilmastonmuutos vaikuttaakin toimivan ohjaavana teemana Tanskan energiapolitiikan uudistamisprosessissa. Sen energiapolitiikan intresseiksi on määräytynyt fossiilisten polttoaineiden käytön vähentäminen ja lopulta käytöstä luopuminen kokonaan vuoteen 2050 mennessä. Tanskan nykyisen energiarakenteen tarkastelu osoittaa, että kyseessä on merkittävä muutos kohti uusiutuvan energian käyttöä. Uusiutuva energia ja energiatehokkuus muodostavatkin Tanskan energiapolitiikan kulmakivet, ja sen intresseiksi on muodostunut kuulua maailman parhaimpien valtioiden joukkoon näiden teemojen osalta.

Ilmastonmuutos muodostaa vain osan ympäristönsuojelunormin sisällöstä. Analyysissäni päädyin johtopäätökseen, että Tanska on sisäistänyt ympäristönsuojelunormin kokonaisuudessaan, ja kokee myös muiden valtioiden sisäistäneen normin perinteiset käyttäytymismallit. Tanska siis

näkee kaikenlaisen ympäristönsuojelun tärkeäksi, mutta verrattuna perinteiseen ympäristönsuojeluun ilmastonmuutos on normin heikompi osa, ja tulkitsen Tanskan näkevän siksi tämän osan vahvistamisen tärkeäksi. Ilmastonmuutoksen esiin nostaminen useilla erilaisilla foorumeilla kertoo siitä, että Tanskan identiteetiksi on muodostunut toimia normiyrittäjänä ympäristönsuojelunormin ilmastopolitiikkaa koskevan osan laajentamiseksi ja selkeyttämiseksi. Tätä osoittavat myös aineistosta löytyvät erilaiset kehotukset ja Tanskan oman energiapolitiikan korostaminen. Tanskan pyrkimyksenä on sosialisoida valtioita etenkin kannustavan retoriikan avulla normin taakse, ja samalla tämä toiminta tarjoaa sille mahdollisuuden saada hyväksyntää ja positiivista palautetta kansainvälisessä yhteisössä.

Analyysin perusteella talouskasvu on toinen Tanskalle tärkeä teema. Aineistossa puhutaan kuitenkin usein vihreästä- tai kestävästä talouskasvusta. Tämä osoittaa, että ympäristönsuojelunormi on saavuttanut Tanskan politiikassa eräänlaisen itsestään selvän aseman, koska talouskasvun nähdään lähes automaattisesti tulevan olla normin vaatiman käyttäytymisen mukaista. Ympäristönsuojelunormi vaikuttaa Tanskan talouspolitiikankin intresseihin. Tanska ei koe talouskasvua ja ympäristönsuojelua toisilleen vastakkaisiksi, mutta talouskasvussa on kiinnitettävä huomiota energiapolitiisiin valintoihin. Talouskasvu on mahdollista ilman energiankulutuksen lisäämistä tai fossiilisia polttoaineita. Tulkitsin Tanskan kannattavan kestävän kehityksen ajatuksia, kuitenkin painottaen enemmän ympäristön ja talouskasvun näkökulmaa sosiaalisen kestävyuden jäädessä vähemmälle huomiolle.

Talouskasvun osalta Tanska täten näkee ympäristönsuojelunormin ja markkinanormin vaatimukset yhteensopiviksi. Käytännön energiapolitiikan kohdalla tilanne on kuitenkin ristiriitaisempi. Kolmas keskeinen aineistossa korostuva teema on energiaturvallisuus, mikä osoittaa, että Tanska ei koe markkinoiden toimivan riittävän hyvin energiasektorilla. Tanskan intresseissä näyttää olevan, että globaalilla tasolla valtiot toimisivat energiapolitiikassa markkinanormin mukaisesti. Se myös korostaa useaan otteeseen, kuinka EU:n energiasisämarkkinoiden vapautumista tulee lisätä.

Käytännössä Tanska kuitenkin toteuttaa omassa energiapolitiikassaan markkinanormin vastaisia toimenpiteitä, sillä se pyrkii lisäämään ympäristöystävällisen energian käyttöä erilaisilla veroilla ja maksuilla. Katson Tanskan tulkitsevan markkinanormin sisältöä keynesiläisestä näkökulmasta; Maailmanmarkkinoilla kilpailu ja vapaakauppa ovat tärkeitä, mutta valtio voi silti puuttua

talouden toimintaan, koska markkinat eivät luo riittäviä ratkaisuja ongelmiin. Markkinanormi on kuitenkin muokannut sitä, millaiset keinot Tanska näkee sopivimmiksi energiapolitiikan intressien tavoittelemiseksi; Keinovalikoimassa korostetaan myös markkinapohjaisia keinoja, ja pyrkimyksenä näyttäisi olevan lopettaa valtion puuttuminen energiamarkkinoiden toimintaan, kunhan uusiutuvalla energialle on muodostunut toimivat markkinat. Viime kädessä Tanskan tavoitteena näyttäisikin olevan normin seuraaminen tulevaisuudessa. Tanska selvästi kokee rikkovansa juuri neoliberaalin sisällön saaneen markkinanormin luomia vaatimuksia, sillä se pyrkii puolustelemaan käytöstään kansainvälisen yhteisön silmissä ja osoittamaan tavoitteenaan olevan lopulta normin mukainen toimintatapa.

Normien välisessä hierarkiassa ympäristönsuojelunormi on kuitenkin selvästi muokannut enemmän Tanskan identiteettiä. Se tulkitsee markkinanormin luomia sääntöjä tämän identiteettinsä valossa eli niin, että se pystyy suojelemaan ympäristöä. Tämä tulee ilmi myös energiaturvallisuuden takaamisessa, koska Tanska haluaa lisätä energiaturvallisuutta nimenomaan uusiutuvalla energialla, vaikka siihen liittyy suurempia epävarmuustekijöitä kuin ilmasto saastuttavan hiilen käytön lisäämiseen. Molemmat normit ohjaavat Tanskan energiapolitiittista käyttäytymistä, mutta Tanska näkee ympäristönsuojelunormin käyttäytymissäännöt sopivammiksi. Tämä voi johtua siitä, että ympäristönsuojelunormi vastaa Tanskan mielestä paremmin ympäristön muutoksiin eli ilmastonmuutoksen luomiin uhkiin, vaikka markkinanormi onkin saanut vahvemman aseman kansainvälisessä yhteisössä. Lisäksi, vaikka Tanska toimii osittain markkinanormin vastaisesti, tarjoaa ympäristönsuojelunormin vahvistaminen toisaalta sille mahdollisuuden profiloitua positiivisesti kansainvälisessä yhteisössä ja saada näin hyväksyntää.

Tanska näyttääkin kokevan tärkeäksi osoittaa kuuluvansa kansainväliseen yhteisöön. Normit syntyvät kansainvälisessä yhteisössä sosiaalisessa vuorovaikutuksessa, ja Tanska kokee tämän yhteisön jäsenenä tarvetta noudattaa näitä normeja. Se myös näkee, että normeja voidaan vahvistaa jossakin määrin globaalilla tasolla. Tulkitsen silti Tanskan identifioituvan globaalin kansainvälisen yhteisön sijaan vahvemmin osaksi alueellista kansainvälistä yhteisöä, Euroopan unionia. Unioni mainitaan aineistossa huomattavasti useammin kuin YK tai muut globaalit organisaatiot. Tämä johtuu mielestäni siitä, että Tanska näkee EU:lla paremmat mahdollisuudet toimia molempien normien vahvistamiseksi luomalla kannustimia tai sanktioita. EU:n jäsenmaat

myös jakavat yhteisiä arvoja, mikä lisää normien vahvistumismahdollisuuksia. Lisäksi EU:lla on omaa toimijuutta, ja normien korostaminen voi sosialisoida lisää valtioita niiden taakse, jos ne näkevät EU:n ihailtavaksi toimijaksi. EU:n suhtautuminen kansainvälisiin normeihin on Tanskalle tärkeää, ja se myös korostaa EU:n kautta syntyvän velvoitteita Tanskan energiapolitiikalle. Viime kädessä normien vaikutus Tanskan politiikkaan muodostuu sekä globaalisti että alueellisesti.

Johdannossa totesin olettavani valtioiden yleensä näkevän markkinanormin normien hierarkiassa tärkeämmäksi kuin ympäristönsuojelunormin. Mainitsin kuitenkin Tanskan voivan nähdä asiat toisin. Tämä osoittautuikin todeksi, sillä Tanska seuraa energiapolitiikassaan ympäristönsuojelunormia enemmän kuin markkinanormia. Perustelin Tanskan valintaa tutkimuskohteeksi ”crucial case” -periaatteella. Jos tutkimuksen kahden normin seuraaminen yhtäaikaisesti energiapolitiikassa olisi mahdollista, pitäisi juuri Tanskalla olla hyvät valmiudet siihen. Tutkimustulosten perusteella voi todeta, että Tanska ei ole onnistunut yhdistämään näiden kahden normin luomia käyttäytymisvaatimuksia. Tulokset tukevat hypoteesiani, jonka perusteella oletin normien olevan perustavanlaatuisessa ristiriidassa niin, että niitä ei voida molempia seurata täydellisesti samanaikaisesti. Analyysin perusteella Tanskan mallin mukaisesti talouskasvu olisi mahdollista ilman energiankulutuksen lisäämistä ja korvaamalla fossiiliset energialähteet uusiutuvalla energialla. Energian käytön muutos ei näytä kuitenkaan olevan mahdollista ilman valtion puuttumista talouden toimintaan.

Tämä merkitsee, että ympäristönsuojelun ja etenkin ilmastonmuutoksen hillitsemisen edistämiseksi valtioiden identiteeteissä pitäisi tapahtua muutos niin, että ne näkisivät ympäristönsuojelunormin normien välisessä hierarkiassa vahvemmaksi kuin markkinanormin. Ongelmat valtioiden sitoutumisessa ympäristöpolitiikan sitoviin tavoitteisiin kertovat mielestäni juuri siitä, että ympäristönsuojelunormi ei ole vakiinnuttanut asemaansa normien välisessä kilpailussa. Kuitenkin, jos yhä useamman valtion identiteetit muuttuisivat, vahvistaisi se ympäristönsuojelunormia ja lisääisi sen vetovoimaa, mikä voisi johtaa lopulta koko kansainvälisen yhteisön identiteetin muutokseen.

Toisaalta tämä ei tarkoita, että markkinanormi pitäisi hylätä kokonaan, vaan valtiot voisivat alkaa ymmärtää sen luomat käyttäytymissäännöt keynesiläisen politiikan mukaiseksi. Tällöin normin sisältö muuttuisi, minkä seurauksena tutkimuksen kahden normin samanaikainen seuraaminen

tulisi mahdolliseksi. Nykyisissä talousongelmissa tämän kaltainen muutos ei suinkaan ole mahdoton, sillä normit muuttuvat, jos niiden ei esimerkiksi koeta vastaavan ongelmiin riittävästi. Tutkimuksen perusteella Tanska ei kuitenkaan pyri aktiivisesti edistämään tällaista markkinanormin muokkautumista. Samanaikainen käänne useiden valtioiden kohdalla voisi tarkoittaa myös, että valtiot tukisivat siirtymää uusiutuvan energian käyttöön keynesiläisessä hengessä hetkellisesti, mutta tämä laajamittainen muutos mahdollistaisi myös neoliberaalin markkinanormin yhdistämisen ympäristönsuojelunormin käyttäytymismalleihin sitten, kun uusiutuvalla energialle on syntynyt riittävät globaalit markkinat. Tämähän näytti olevan lopulta Tanskankin tavoite.

Jatkotutkimuksen kannalta mielenkiintoista olisikin tarkastella, miten Tanska on onnistunut energiapolitiikan tavoitteissaan ja millaiseksi uusiutuvan energian markkinat ovat muodostuneet. Mahdolliset muutokset kansainvälisissä neuvotteluissa ympäristönsuojelun ja kauppapolitiikan osalta ovat myös tutkielman aihepiirin kannalta mielenkiintoisia tutkimuskohteita, ja näitä voisi tutkia enemmänkin konstruktivistisen normiteorian näkökulmasta. Näiden tarkastelun avulla voisi havainnoida juuri kansainvälisessä yhteisössä tapahtuvaa normien muutosta. Mielenkiintoista olisi tutkia myös esimerkiksi jonkun kehitysmaan energiapolitiikkaa, sillä oletettavasti sen identiteetin kannalta merkittävät normit voivat poiketa hyvinkin Tanskan, EU:n jäsenvaltion ja länsimaan, tapauksesta. Jonkinlainen vertaileva tutkimus kertoisi myös normien välisen hierarkian muutoksen mahdollisuuksista kansainvälisellä tasolla.

Tätä tutkielmaa voidaan kritisoida tutkimustulosten tulkinnanvaraisuudesta. Tämä ongelma tosin koskee kaikkea laadullista tutkimusta, sillä kvalitatiivisessa tutkimuksessa kyse on aina viime kädessä tutkijan omista tulkinnoista. Olen kuitenkin pyrkinyt analyysissäni osoittamaan erilaisten viittausten avulla, millä tavalla olen johtopäätöksiini päätenyt. Tutkimus on myös ollut painotukseltaan hyvin ”länsimaalainen”, ja tutkimuskohteena olevien normien voidaankin kritisoida edustavan länsimaalaisia arvoja. Tutkimusta voidaan lisäksi kritisoida esimerkiksi siitä, että analyysi perustui osittain taulukkoon, johon olin laskenut sanojen esiintymistiheyksiä. Jotkut tutkijat voivat nähdä, että tällainen sanojen laskeminen ei ole mielekäästä tai sisällönanalyysissa keskeistä, tai kerro riittävästi läpileikkaavista teemoista. Pro gradu -tutkielman laajuus ja aikarajoitukset loivat omat haasteensa tutkimuksen tekemiselle ja esimerkiksi aineiston kattavuudelle. Kokonaisuudessaan koen kuitenkin tutkimuksen onnistuneen hyvin, ja

tutkimustulokset antavat mielestäni mielenkiintoista informaatiota siitä millaiseksi Tanskan energiapolitiikka on kehittymässä, ja minkälaiset syyt tämän kehityksen takana vaikuttavat. Tuloksista voi myös vetää jonkin asteisen johtopäätöksen siitä, miten valtioiden identiteettien pitäisi muokkautua, jotta energiapolitiikassa tapahtuisi globaalilla tasolla muutos ympäristöystävällisempään suuntaan.

Liitteet

Esimerkkejä Tanskan energiapolitiikan nykyisistä toimenpiteistä ja tulevaisuuden tavoitteista (myös EU:lle):

-Energiankulutuksen vähentäminen, energiatehokkuus (sisältäen velvollisuuksia yrityksille ja kunnille)

-Uusiutuvan energian tukeminen: suorat tuotantotukiaiset, erivapaudet verotuksessa, epäsuora tukeminen hiilidioksidiverolla, päästöluvilla ja lisämaksuilla sähkön hinnassa. Vuoteen 2020 mennessä fossiilisten polttoaineiden vähentäminen 33% vuoden 2009 tasoon verrattuna, uusiutuvan osuuden lisääminen 33% vuoteen 2020 mennessä, energiankulutuksen vähentäminen 6% vuoteen 2020 mennessä verrattuna vuoteen 2006.

-Infrastruktuurin laajentaminen uusiutuvan energian käytön lisäämiseksi

-Uusiutuvan energian markkinoiden kehittymisen tukeminen

-Uusiutuvan energian osalta etenkin:

-Tuulivoiman kehittäminen, sekä onshore että offshore

- Biokaasun kehittäminen

-Maataloudessa syntyneen lannan hyväksikäyttö energiantuotannossa

-Aurinkoenergian ja aaltoenergian kehittäminenkin potentiaalista

-Myös vety mahdollisesti polttoaineissa, tai sähköntuotannossa ja lämmityksessä, biomassan lisäksi

-Energiajärjestelmän sähköistäminen, eli lämmityksen, teollisuuden ja liikenteen muuttaminen sähköön pohjautuvaksi

-Hiilidioksidin talteenoton kehittäminen

-Ajoneuvojen energiatehokkuuden parantaminen, ajoneuvoverotuksen muuttaminen

ympäristöystävällisemmäksi, vaihtoehtoisten polttoaineiden kehittäminen (sähkömoottorien ja polttokennojen kehitys), uusiutuvan määrää lisääminen liikenteessä 10% vuoteen 2020. EU-tason ohjauksen tarve ajoneuvojen tehokkuuden lisäämiseksi ja yhteisten standardien luomiseksi. Informaation lisääminen eri liikennemuotojen päästöistä ja energiatietoisesta ajotavasta.

-Asuntojen energiatehokkuuden ja lämmöneristyksen parantaminen, energiamerkinnot ja säännökset rakentamiselle, sähkö- tai lämpöpumppuihin siirtyminen lämmityksessä ja teollisuuden prosesseissa

-Laitteiden energiamerkinnot ja energiastandardit, sertifikaatti-järjestelmien kehittäminen EU:ssa ja kansainvälisesti

-Sähkön ja lämmön yhteistuotanto, uusiutuvaan energiaan perustuvan kaukolämmön kehittäminen, älykkäämpien sähköverkkojen kehittäminen joustavan käytön ja varastoinnin mahdollistamiseksi

-Informaation jakaminen energian säästämisestä

-Tutkimushankkeissa uusiutuvan energian ja energiatehokkuuden priorisointi Tanskassa ja EU:ssa

-EU:n laajuisia minimistandardeja energiaverolle ja hiilidioksidiverolle, fossiilisten polttoaineiden tukiaisten poistaminen

-EU:n yhteistyön lisääminen unionin ulkopuolisten valtioiden kanssa ilmasto- ja ympäristöpolitiikassa

-EU:n päästökauppajärjestelmän kehittäminen koskemaan muitakin talouden alueita, esim. liikennettä, lisäksi globaali päästökauppajärjestelmä. Tanskan päästökauppajärjestelmään kuulumattomien sektoreiden päästöjen vähentäminen 20% vuoteen 2020 mennessä.

-Energia- ja kaasumarkkinoiden integroiminen Tanskassa ja EU:ssa (EU:n energiasisämarkkinat), ja tätä tukeva infrastruktuurin kehittäminen. EU:n toimien edistäminen niin, että markkinoiden kilpailu lisääntyy.

Lähdeluettelo

Primääriaineisto

Puheet

Lilegaard, Martin (2012a): Puhe Eurooppaparlamentin teollisuus-, tutkimus- ja energiavaliokunnassa (Industry, Research and Energy Committee) 25.1.2012. Saatavissa <http://www.kemin.dk/da-DK/KLIMAOGENERGIOGBYGNINGSPOLITIK/eu/danskEUformandskab/ministerens_taler_i_forbindelse_med_EU-formandskabet/Sider/Ministerens_tale_i_ITRE.aspx> Luettu 9.1.2013.

Lilegaard, Martin (2012b): Puhe Euroopan komission Tanskan puheenjohtajuuskauden aikana järjestämässä ”Scientific support for the transition to a low carbon economy” -konferenssissa 6.3.2012. Saatavissa <http://www.kemin.dk/da-dk/ministeren/taler/sider/videnskaben_og_viljen_til_forandring.aspx> Luettu 9.1.2013.

Lilegaard, Martin (2012c): Puhe Euroopan kuluttajapäivänä (European Consumer Day) 15.3.2012. Saatavissa <http://www.kemin.dk/da-dk/ministeren/taler/sider/forbrugerne_har_en_noeglerolle_i_den%20groenne_omstilling.aspx> Luettu 9.1.2013.

Rasmussen, Anders (2008a): Puhe maailman johtajien foorumissa (The World Leaders Forum) 26.9.2008 Columbian yliopistossa New Yorkissa. Saatavissa <http://www.stm.dk/_p_11135.html> Luettu 9.1.2013.

Rasmussen, Anders (2008b): Puhe Tanskan ja Kiinan ilmastonmuutos-konferenssissa (Chinese-Danish Climate Change Conference) Pekingissä 23.10.2008. Saatavissa <http://www.stm.dk/_p_11130.html> Luettu 9.1.2013.

Rasmussen, Anders (2008c): Puhe Baltian maiden kehitysfoorumissa (Baltic Development Forum) Kööpenhaminassa 30.11.2008. Saatavissa <http://www.stm.dk/_p_11140.html> Luettu 9.1.2013.

Rasmussen, Anders (2008d): Puhe UNFCCC:n COP14 osapuolikonferenssissa Poznanissa Puolassa 1.12.2008. Saatavissa <http://www.stm.dk/_p_11141.html> Luettu 9.1.2013.

Rasmussen, Lars (2009a): Puhe G20-maiden valtiovarainministereiden tapaamisessa 7.11.2009. Saatavissa <http://www.stm.dk/_p_12979.html> Luettu 9.1.2013.

Rasmussen, Lars (2009b): UNFCCC:n (YK:n ilmastonmuutoskonferenssi, UN Climate Change Conference) seurantakokouksen COP15 avajaispuhe Kööpenhaminassa 7.12.2009. Saatavissa <http://www.stm.dk/_p_13018.html> Luettu 9.1.2013.

Rasmussen, Lars (2011a): Puhe Brookings-tutkimuskeskuksessa Washingtonissa koskien energiaa ja vihreää kasvua 15.3.2011. Saatavissa <http://www.stm.dk/_p_13385.html> Luettu 1.9.2013.

Rasmussen, Lars (2011b): Puhe Etelä-Korean ja Tanskan vihreän kasvun allianssin (Green Growth Alliance) lanseeraustilaisuudessa 12.5.2011. Saatavissa <http://www.stm.dk/_p_13427.html> Luettu 9.1.2013.

Thorning-Schmidt, Helle (2011): Global Green Growth -foorum (3GF) avajaispuhe Kööpenhaminassa 11.10.2011. Saatavissa <http://www.stm.dk/_p_13527.html> Luettu 9.1.2013.

Thorning-Schmidt, Helle (2012a): Puhe vuosittaisessa COSAC:in (Conference of Parliamentary Committees for Union Affairs of Parliaments of the European Union) tapaamisessa 23.4.2012, "Smart, Sustainable and Inclusive Growth in Europe". Saatavissa <http://www.stm.dk/_p_13666.html> Luettu 9.1.2013.

Thorning-Schmidt, Helle (2012b): Puhe Tanskan ja Yhdysvaltojen "vihreän kumppanuuden" (green partnership) lanseeraustilaisuudessa 31.5.2012. Saatavissa <http://www.stm.dk/_p_13711.html> Luettu 9.1.2013.

Thorning-Schmidt, Helle (2012c): Puhe IIF:n (the Institute of International Finance) jäsenten tapaamisessa 7.7.2012, "Changing our thinking: Reforming for growth and jobs". Saatavissa <http://www.stm.dk/_p_13717.html> Luettu 9.1.2013.

Thorning-Schmidt, Helle (2012d): Puhe Euroopan parlamentin täysistunnossa 3.7.2012 Tanskan puheenjohtajuuskauden loppuessa. Saatavissa <http://www.stm.dk/_p_13732.html> Luettu 9.1.2013.

Artikkelit

Lilegaard, Martin (2012d): "The Climate Debate that Disappeared". *Politiken* 19.6.2012. Saatavissa <<http://www.kemin.dk/en-US/NewsAndPress/news/2012/Sider/Theclimatedebatethatdisappeared.aspx>> Luettu 9.1.2013.

Strategiat

Tanskan liikenne- ja energiaministeriö (2005): Energy Strategy 2025 – Perspectives to 2025 and Draft action plan for the future electricity infrastructure. Saatavissa <http://193.88.185.141/Graphics/Publikationer/Energipolitik_UK/Energy_Strategy_2025/index.htm>. Luettu 9.1.2013.

Tanskan ilmasto-, energia- ja rakennusministeriö (2011): "Energy Strategy 2050 – From coal, oil and gas to green energy". Saatavissa <<http://www.kemin.dk/Documents/Klima-%20og%20Energipolitik/Energy%20Strategy%202050%20web.pdf>> Luettu 9.1.2013.

Kommenttipaperi

Tanskan kommenttipaperi EU:n energiapolitiikan kehittämiseen (2010): Denmark's input to EU's future energy policy, Courtesy Translation – An Ambitious and Visionary Energy Policy for

Europe. Saatavissa

<http://www.kemin.dk/a_europe_independent_of_fossil_fuels_%E2%80%93_the_danish_government%E2%80%93s_contribution_to_a_new_eu_energy_policy_lykke_friis_efficiency_renewable.htm> Luettu 9.1.2013.

Sekundääriaineisto

Kirjallisuus

Aalto, Pami & Dicle Korkmaz (2012): Towards a European/ Eurasian Energy Security Society: from Vulnerability and Viability to Sustainability. Teoksessa Aalto, Pami, Vilho Harle & Sami Moisio (toim): *Global and Regional Problems: towards Interdisciplinary Study*. Farnham: Ashgate, 79–104.

Alasuutari, Pertti (2001): *Laadullinen tutkimus*. Jyväskylä: Gummer Kirjapaino Oy. 3. uudistettu painos.

Amineh, Medhi & Yang Guang (2010): *The Globalization of Energy – China and the European Union*. Leiden: Brill.

Amineh, Mehdi Parvizi & Henk Houweling (2007): Global Energy Security and Its Geopolitical Impediments – The Case of the Caspian Region. *Perspectives on Global Development & Technology*, Vol. 6 Issue 1-3, 365–388.

Baran, Zyeno (2007): EU Energy Security – Time to End Russian Leverage. *Washington Quarterly*. Vol. 30 Issue 4, 131–144.

Barrett, Scott (2003): *Environment and Statecraft – The Strategy of Environmental Treaty-Making*. New York: Oxford University Press.

Baumoll, William J. & Robert E. Litan & Carl J. Schramm (2007): *Good Capitalism, Bad Capitalism, and the Economics of Growth and Prosperity*. New Haven: Yale University Press.

Bernstein, Steven (2001): *The Compromise of Liberal Environmentalism*. New York: Columbia University Press.

Bernstein, Steven (2002): International Institutions and the Framing of Domestic Policies – The Kyoto Protocol and Canada’s Response to Climate Change. *Policy Sciences*, Vol. 35, Nro 2, 202–236.

Birol, Fatih (2007): World Energy Prospects and Challenges. *Asia-Pacific Review*, Vol. 14, Nro 1, 1–13.

Breitmeier, Helmut & Oran R. Young & Michael Zürn (2006): *Analyzing International Environmental Regimes – from Case Study to Database*. Cambridge: MIT Press.

Brown, Chris (2001): *Understanding International Relations (2. painos)*. New York: Palgrave.

Bull, Hedley (2002): *Anarchical Society – A study of order in World Politics*. 3. painos. Basingstoke : Palgrave. Ensimmäinen painos ilmestynyt vuonna 1977.

Burchill, Scott (2005): *The National Interest in International Relations Theory*. Hampshire: Palgrave Macmillan.

Buzan, Barry (2004): *From international to world society? : English school theory and the social structure of globalisation*. Cambridge : Cambridge University Press.

Campbell, John L. & Ove K. Pederson (2001): *The Rise of Neoliberalism and institutional analysis*. Princeton: Princeton University Press.

Carter, Chris & Stewart Clegg & Nils Wåhlin (2011): When Science Meets Strategic Realpolitik – The Case of the Copenhagen UN Climate Change Summit. *Critical Perspective on Accounting*, Vol 22, Nro 7, 682–697.

Cass, Loren R. (2006): *The Failures of American and European Climate Policy – International norms, Domestic Politics, and Unachievable Commitments*. Albany (N.Y.): State University of New York Press.

Chomsky, Noam (1999): *Profit over people – Neoliberalism and Global Order*. New York:Seven Stories Press.

Clark, Ian (2005): *Legitimacy in International Society*. Oxford : Oxford University Press.

Clark, Ian (2007): *International Legitimacy and World Society*. Oxford : Oxford University Press.

de Cendra de Larragán, Javier (2008): “EU Climate change mitigation law – Is it adequate, is it fair?” Teoksessa Delvaux, Bram & Michael Hunt & Kim Talus (toim.), *EU energy law and policy issues*. 193–222. Rixensart: Euroconfidentiel.

Deketelaere, Kurt & Marjan Peeters (2006): “Key challenges of EU climate change policy – competences, measures and compliance”. Teoksessa Peeters, Marjan & Kurt Deketelaere (toim.), *EU climate change policy – The challenge of new regulatory initiatives*. 3–21. Cheltenham: Edward Elgar.

Delvaux, Bram & Alice Guimaraes-Purokoski (2008): “Vertical division of competences between the European community and its member states in the energy field – Some remarks on the evolution of community energy law and policy”. Teoksessa Delvaux, Bram & Michael Hunt & Kim Talus (toim.), *EU energy law and policy issues*. 9–29. Rixensart: Euroconfidentiel.

Dhaka, Ambrish (2009): The Geopolitics of Energy Security and the Response to its Challenges by India and Germany. *Geopolitics*. Vol. 14 Issue 2, 278–299.

Duménil, Gérard & Dominique Lévy (2004): *Capital resurgent – Roots of the Neoliberal Revolution*. Cambridge (Massachusetts): Harvard University Press. Kääntänyt Derek Jeffers.

- Dyer, Hugh C. (1997): *Moral order/World order – The role of normative theory in the study of international relations*. Basingstoke: Macmillan.
- Eckstein, Harry (1975): *Case Study and Theory in Political Science*. Teoksessa Greenstein, Fred I. & Nelson W. Polsby (toim.), *Handbook of Political Science, Volume 7*. 79–137. Reading (Massachusetts): Addison-Wesley.
- Eskola, Jari & Juha Suoranta (1998): *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.
- Eskola, Jari (2001): *Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat*. Teoksessa Aaltola, Juhani & Raine Valli (toim.), *Ikkunoita tutkimusmetodeihin II*. 133–157. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Falkner, Robert (2012), “Global Environmentalism and the Greening of International Society”. *International Affairs*, Vol. 88, Nro 3, 503–522.
- Finnemore, Martha (1993): “International Organizations as Teachers of Norms – The United Nations Educational, Scientific, and Cultural Organization and Science Policy”. *International Organization*, Vol. 47, Nro 4, 565–597.
- Finnemore, Martha (1996a): *National Interest in International Society*. New York: Cornell University Press.
- Finnemore, Martha (1996b): “Norms, culture and world politics: Insights from sociology’s institutionalism”. *International Organization*, Vol 50, Nro 2, 325–347.
- Finnemore, Martha (1996c): “Constructing norms of humanitarian intervention”. Teoksessa Katzenstein, Peter J. (toim.), *The Culture of National Security*. 153–185. New York: Columbia University Press.
- Finnemore, Martha & Kathryn Sikkink (1998): “International Norm Dynamics and Political Change”. *International Organization* Vol. 52, Nro 4, 887–917.
- Florini, Ann (1996): “The Evolution of International Norms”. *International Studies Quarterly*, Vol 40, Nro 3, 363–389.
- Garcia, Denise (2010): *Warming to a Redefinition of International Security: The Consolidation of a Norm Concerning Climate Change*. *International Relations*, Vol. 24, Nro 3, 271–292
- Geldhof, Wouter & Frederik Vandendriesche (2008): “European Electricity and gas market liberalisation. Background, Statut, Developments”. Teoksessa Delvaux, Bram & Michael Hunt & Kim Talus (toim.), *EU energy law and policy issues*. 33–55. Rixensart: Euroconfidentiel.
- Gillies, Alexandra (2010): “Reputational Concerns and the Emergence of Oil Sector Transparency as an International Norm”. *International Studies Quarterly*, Vol. 54, Nro 1, 103–126.
- Gilpin, Robert (2001): *Global Political Economy: Understanding the International Economic Order*. Princeton (N.J.): Princeton University Press.

- Grimeaud, David (2003): To design and implement climate change measures and the need to strike a balance between environmental protection and international trade law. Teoksessa Faure, Michael & Joyeeta Gupta & Andries Nentjes (toim.), *Climate Change and the Kyoto Protocol – the Role of Institutions and Instruments to Control Global Change*. 68–107. Cheltenham: Elgar.
- Grönfors, Martti (1982): *Kvalitatiiviset kenttätömenetelmät*. Helsinki: WSOY.
- Hakovirta, Harto (2002): *Maailmanpolitiikka – Teoria ja todellisuus*. Tampere: Kustannus 54.
- Harriss-White, Barbara (2008): “Market Politics and Climate Change”. *Development*, Vol. 51, Nro 3, 350–358.
- Hattori, Takashi (2007): “The Rise of Japanese Climate Change Policy: Balancing the Norms Economic Growth, Energy Efficiency, International Contribution and Environmental Protection”. Teoksessa Pettenger, Mary E. (toim.), *The Social Construction of Climate Change : Power, Knowledge, Norms, Discourses*. 75–98. Aldershot: Ashgate.
- Hermann, Margaret (2008): Content analysis. Teoksessa Klotz, Audie & Deepa Prakash, *Qualitative methods in International Relations*. 151–167. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Hisschemöller, Matthijs (2003): “The Dutch Energy Transition and Its Institutional Problems – Report from a Stakeholder Assessment”. Teoksessa Faure, Michael & Joyeeta Gupta & Andries Nentjes (toim.), *Climate Change and the Kyoto Protocol – the Role of Institutions and Instruments to Control Global Change*. 292–311. Cheltenham: Elgar.
- Hunt, Michael (2008): “Ownership unbundling – The Main Legal Issues in a Controversial Debate”. Teoksessa Delvaux, Bram & Michael Hunt & Kim Talus (toim.), *EU energy law and policy issues*. 57–90. Rixensart: Euroconfidentiel.
- Jepperson, Ronald L, Alexander Wendt & Peter J. Katzenstein (1996): “Norms, Identity and Culture in National Security”. Teoksessa Katzenstein, Peter J. (toim.), *The Culture of National Security*. 33–75. New York: Columbia University Press.
- Kallis, Giorgos & Christian Kerschner & Joan Martinez-Alier (2012): “The economics of degrowth”. *Ecological Economics*, Vol. 84, 172–180.
- Katzenstein, Peter J (1996): “Introduction – Alternative Perspectives on National Security”. Teoksessa Katzenstein, Peter J. (toim.), *The Culture of National Security*. 1–32. New York: Columbia University Press.
- Klotz, Audie (1995): “Norms reconstituting interests: Global racial equality and U.S. sanctions against South Africa”. *International Organization*, Vol. 49, Nro 3, 451–478.
- Kowert, Paul & Jeffrey Legro (1996): “Norms, Identity, and Their Limits – A Theoretical Reprise”. Teoksessa Katzenstein, Peter (toim.), *The Culture of National Security*. 451–497. New York: Columbia University Press.

- Krippendorff, Klaus (2004): *Content Analysis – An Introduction to Its Methodology*. Thousand Oaks (California): Sage.
- Lee, Bernice (2009): “Managing the interlocking climate and resource challenges”. *International Affairs*, Vol. 85, Nro 6, 1101–1116.
- Legro, Jeffery W. (1997): “Which norms matter? Revisiting the ‘failure’ of internationalism”. *International Organization*, Vol. 51, Nro 1, 31–63.
- Lund, Henrik (2007): Renewable energy strategies for sustainable development. *Energy*, Vol. 32, Nro 6, 912–919.
- March, James G & Johan P. Olsen (1998): “The Institutional Dynamics of International Political Orders”. *International Organization* Vol. 52, Nro 4, 943–969.
- Morgenthau, Hans (2006): *Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace*. 7. painos, Revised by Kenneth W. Thompson & W. David Clinton. Boston: The McGraw-Hill/Irwin. Ensimmäinen painos ilmestynyt vuonna 1948.
- Nadelmann, Ethan A. (1990): “Global Prohibition Regimes – The Evolution of Norms in International Society”. *International Organization*, Vol. 44, Nro 4, 479–526.
- Palan, Ronen (2000): *Global Political Economy: Contemporary Theories*. Lontoo: Routledge.
- Pallemaerts, Marc & Rhiannon Williams (2006): Climate Change – the International and European Policy Framework. Teoksessa Peeters, Marjan & Kurt Deketelaere (toim.), *EU climate change policy – The challenge of new regulatory initiatives*. 22–50. Cheltenham: Edward Elgar.
- Peet, Richard (2003): *Unholy Trinity – IMF, World Bank and WTO*. London: Zed Books.
- Price, Richard & Nina Tannenwald (1996): “Norms and Deterrence – The Nuclear and Chemical Weapons Taboos”. Teoksessa Katzenstein, Peter (toim.), *The Culture of National Security*. New York: Columbia University Press. 114–152.
- Robinson, John (2004), “Squaring the circle? Some thoughts on the idea of sustainable development”. *Ecological economics* Vol. 48, 369–384.
- Ruggie, John Gerard (2004): “Reconstituting the Global Public Domain – Issues, Actors, and Practices”. *European Journal of International Relations*. Vol. 10, Nre 4, 499–531.
- Schreier, Margrit (2012): *Qualitative content analysis in practice*. Thousand Oaks (Kalifornia): Sage.
- Shannon, Vaughn P. (2000), “Norms are What States Make of Them: The Political Psychology of Norm Violation”. *International Studies Quarterly*, Vol 44, Nro 2, 293–316.
- Simon, Steven & Jeff Martini (2004): “Terrorism: Denying Al Qaeda Its Popular Support”. *The Washington Quarterly*, Vol. 28, Nro 1, 131–145.

Talus, Kim (2008): "Security of Supply – an Increasingly Political Notion". Teoksessa Delvaux, Bram & Michael Hunt & Kim Talus (toim.), *EU energy law and policy issues*. 125–149. Rixensart: Euroconfidentiel.

Tsai, Yu-tai (2010): "The Study of Diffusion and Practice of International Norms through the 'Human Security': The Case of 'Responsibility to Protect'." *Asian Social Science*, Vol. 6, Nro 2, 12–19.

Tuomi, Jouni & Anneli Sarajärvi (2002), *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi. 1.–2. painos.

van Calster, Geert (2006): "Climate Change Taxes, Emissions Trading, and International Trade Law". Teoksessa Peeters, Marjan & Kurt Deketelaere (toim.), *EU climate change policy – The challenge of new regulatory initiatives*. 205–219. Cheltenham: Edward Elgar.

Verrastro, Frank & Sarah Ladislaw (2007): "Providing Energy Security in an Interdependent World". *The Washington Quarterly*, Vol. 30, Nro 4, 95–104.

Vogler, John (2005): The European contribution to global environmental governance. *International Affairs*, Vol. 81, Nro 4, 835–850.

Wendt, Alexander (1987): "The Agent-Structure Problem in International Relations Theory". *International Organization*, Vol. 41, Nro 3, 335–370.

Wendt, Alexander (1999): *Social Theory of International Politics*. Cambridge: Cambridge University Press.

Ympäristön ja kehityksen maailmankomissio (1987), *Yhteinen tulevaisuutemme*. (Suom. Kaija Anttonen) Helsinki: Valtion painatuskeskus.

Uutiset

"Eleven EU Countries Agree on Transaction Tax". *Spiegel Online*, *Uutinen 10.9.2012*. Saatavissa <<http://www.spiegel.de/international/europe/eleven-eu-finance-ministers-agree-to-support-financial-transaction-tax-a-860320.html>> Luettu 13.11.2012.

Kivistö, Jari (2002): "YK:n ensimmäisestä ympäristökokouksesta 30 vuotta – Tukholma herätti toiveita". *Kehitys-Utveckling*, *Uutinen 7.6.2002*. Saatavissa <<http://global.finland.fi/public/default.aspx?contentid=45507&nodeid=32313&contentlan=1&culture=fi-FI>> Luettu 21.9.2012.

"Maailman kasvihuonepäästöt viime vuonna historian suurimmat". *Helsingin Sanomat*, *Uutinen 13.11.2012*. Saatavissa <<http://www.hs.fi/ulkomaat/Maailman+kasvihuonep%C3%A4st%C3%A4st%C3%B6t+viime+vuonna+historian+suurimmat/a1305615985940>> Luettu 14.11.2012.

“Vestager rules out financial transaction tax”. *The Copenhagen Post*, Uutinen 3.10.2012. Saatavissa <<http://cphpost.dk/news/eu/vestager-rules-out-financial-transaction-tax>>. Luettu 14.1.2013.

Internet-lähteet

Euroopan komissio (2012a): “The EU climate and energy package.” Saatavissa <http://ec.europa.eu/clima/policies/package/index_en.htm> Luettu 22.10.2012.

Euroopan komissio (2012b): ”Direktiivit – määritelmät”. <http://ec.europa.eu/eu_law/directives/directives_fi.htm> Luettu 28.10.2012.

Euroopan komissio (2012c): “Single Market for Gas and Electricity”. Saatavissa <http://ec.europa.eu/energy/gas_electricity/index_en.htm> Luettu 1.11.2012.

Euroopan parlamentti (2013): “European Parliament resolution of 14 March 2013 on the Energy roadmap 2050, a future with energy”. Saatavissa <<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P7-TA-2013-0088+0+DOC+XML+V0//EN>> Luettu 4.4.2013.

Euroopan unioni (2012): ”Tulli”. Saatavissa <http://europa.eu/pol/cust/index_fi.htm> Luettu 13.11.2012

Eurooppatiedotus (2011): ”Lissabonin sopimus”. Saatavissa <<http://www.eurooppatiedotus.fi/public/default.aspx?contentid=191396&nodeid=37760&culture=fi-FI>> Luettu 28.10.2012.

Europa (2010a): ”Euroopan hiili - ja teräsyhteisön perustamissopimus, EHTY:n perustamissopimus”. Saatavissa <http://europa.eu/legislation_summaries/institutional_affairs/treaties/treaties_ecsc_fi.htm> Luettu 13.11.2012.

Europa (2010b): ”Euroopan talousyhteisön perustamissopimus, ETY:n perustamissopimus - alkuperäinen teksti (konsolidoimaton versio)”. Euroopan unionin virallinen verkkosivusto. Saatavissa <http://europa.eu/legislation_summaries/institutional_affairs/treaties/treaties_eec_fi.htm> Luettu 13.11.2012.

Ilmasto.org (2013): Saatavissa <<http://ilmasto.org/doha/2012/12/dohan-ilmastokokous-liian-vahan-liian-myohaan/>> Luettu 4.4.2013.

Nord Pool Spot (2013): Saatavissa <<http://www.nordpoolspot.com/>> Luettu 14.1.2013.

Tanskan pääministerin kanslia (2012a): ”Prime Ministers since 1848”. Saatavissa <http://www.stm.dk/Index/mainstart.asp/_a_2817.html> Luettu 15.12.2012.

UNFCCC (2012a): Saatavissa <<http://unfccc.int/2860.php>> Luettu 14.11.2012.

UNFCCC (2012b): ”Status of Ratification of the Kyoto Protocol. Saatavissa <http://unfccc.int/kyoto_protocol/status_of_ratification/items/2613.php> Luettu 13.10.2012.

UNFCCC (2012c): ”Recent Sessions”. Saatavissa <<http://unfccc.int/meetings/items/6240.php>> Luettu 13.10.2012.

World Trade Organization (2012): ”Members and Observers”. Saatavissa <http://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/org6_e.htm> Luettu 10.11.2012.

Kansainvälisten organisaatioiden tuottamat dokumentit

Danish Energy Agency (2012): *Data, tables, statistics and maps – Energy Statistics 2011*. Kööpenhamina: Danish Energy Agency. Saatavissa <http://www.ens.dk/en-US/Info/FactsAndFigures/Energy_statistics_and_indicators/Annual%20Statistics/Sider/Forside.aspx> Luettu 23.1.2013.

Depositary Notification (2011). Saatavissa <http://unfccc.int/files/kyoto_protocol/background/application/pdf/canada.pdf.pdf> Luettu 14.11.2012.

Direktiivi 2009/28/EC. Saatavissa <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=Oj:L:2009:140:0016:0062:en:PDF>> Luettu 22.11.2012.

International Energy Agency (2001): *Competition in Electricity Markets*. Pariisi: OECD Publishing.

International Energy Agency (2010): *Key World Energy Statistics*. Pariisi: OECD Publishing.

International Energy Agency (2011): *Energy Policies of IEA Countries – Denmark, 2011 Review*. Pariisi: OECD Publishing.

International Energy Agency (2012): *Medium-Term Renewable Energy Market Report 2012 – Market Trends and Projections to 2017*. Pariisi: OECD Publishing.

Komission tiedonanto Euroopan parlamentille, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle sekä Alueiden komitealle (2011): *Energia-alan etenemissuunnitelma 2050*. Saatavissa <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52011DC0885:EN:NOT>> Luettu 28.10.2012.

Nord Pool Spot (2012): *Nordic production split 2004–2011*. Saatavissa <http://www.nordpoolspot.com/Global/Download%20Center/TSO/Nordic-production-split_2004-2011.pdf> Luettu 4.4.2013.

Official Journal of the European Communities (2002): *Annex II. Table of quantified emissions limitation or reduction commitments for the purpose of determining the respective emission levels allocated to the European Community and its Member States in accordance with article 4 of the Kyoto Protocol*. Saatavissa <http://ec.europa.eu/clima/policies/gas/docs/table_emm_limitation_en.pdf> Luettu 13.11.2012.

Pippuri, Paula (2009): *Katsaus Tanskan energiamarkkinoihin ja -politiikkaan*. Suomen Tanskan suurlähetystön raportti 15.10.2009. Saatavissa <<http://www.formin.fi/public/default.aspx?contentid=178609&nodeid=15260&contentlan=1&culture=fi-FI>> Luettu 4.4.2012.

Rio Declaration on Environment and Development (1992). Raportti YK:n ympäristö- ja kehityskonferenssista (Report of the United Nations Conference on Environment and Development). Annex I. Saatavissa <<http://www.un.org/documents/ga/conf151/aconf15126-1annex1.htm>>. Luettu 28.9.2012.

Selivanova, Yulia (2007): *The WTO and Energy – WTO Rules and Agreements of Relevance to the Energy Sector*. Geneve: International Centre for Trade and Sustainable Development (ICTSD). Saatavissa: <http://ictsd.org/i/publications/11229/> Luettu 14.11.2012.

Tanskan Ulkoasiainministeriön julkaisu (2008): *Denmark: Key Developer of Climate Solutions*. Saatavissa <<http://www.denmark.dk/en/menu/Climate-Energy/Denmark-Key-Developer-Of-Climate-Solutions/>> Luettu 4.4.2012.